

MAATALOUSHALLITUKSEN TIEDONANTOJA N:o 257
SUOMEN KALATALOUS 1938 FINLANDS FISKERIER
NIDE 12 BAND 12

SELOSTUS
KOKEMÄENJOEN PATO- JA
NUOTTAKALASTUSPAIKKOJEN
OMISTUS- JA KÄYTTÖ-
OIKEUDESTA

LAATINUT
P. BROFELDT

Med svenska språklig översikt

HELSINKI 1938

MAATALOUSHALLITUKSEN TIEDONANTOJA N:o 257

SUOMEN KALATALOUS

NIDE 12
1938

HELSINKI 1938
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

SELOSTUS
KOKEMÄENJOEN PATO- JA
NUOTTAKALASTUSPAIKKOJEN
OMISTUS- JA KÄYTTÖ-
OIKEUDESTA

LAATINUT
P. BROFELDT

Med svenska språkig översikt

HELSINKI 1938

Helsinki 1938. Valtioneuvoston kirjapaineo.

SISÄLLYS:

	Sivu
<i>Alkusanat</i>	5
<i>Kokemäenjoen pato- ja nuottakalastuspaikkojen omistus- ja käyttöoikeudesta</i>	7
Johdanto. Helgeandsholmin päätös	7
Vanhin Kokemäenjoen kalastusta koskeva asiakirja syyskuun 1 p:ltä 1347 ..	8
Laamanni Björnin tuomio lokakuun 14 p:ltä 1347	8
Laamannintuomio vuodelta 1453	8
Kokemäkeläisten ja ulvilalaisten valituskirjelmä maaliskuun 2 p:ltä 1622 ..	8
Kalastuspaikkojen joutuminen yksityisille	8
Kuningas Kustaa Vaasan huolenpito kalastuksesta	9
Suuren reduktion vaikutus Kokemäenjoen kalastusoloihin	10
Miten lohen- ja sianpyyntioikeuksia joutui talonpojille	10
Talonpoikien valtioille suorittamat verot kalastuksesta	10
Papiston kymmenykset	10
Talonpoikien velvollisuus rakentaa ja ylläpitää kalatoiteita	10
Valtion kalastusoikeuksien vuokraus	11
Valtion lohen ja sian kalastusregale	12
Riitoja kalastusoikeudesta ja kalastuspaikasta	13
Kalastusoikeuksien selvittelyä	13
Valtion lohen- ja sianpyyntipaikat Kokemäenjoen vesistön yläosissa	15
<i>Kokemäenjoen pato- ja nuotta-apajapaikat</i>	17
Havingin toe	18
Näyhälän (Nähilän) toe	19
Vinnarin (Viinaisten) toe	19
Launuksen eli Krapulan toe	20
Pitäjän toe	20
Lahkon toe	22
Lippoportaat	23
Suomenkylän toe	25
Kallion toe	26
Jyräään toe	27
Köönikän toe	29
Lammaisten eli Savikon toe	30
Pirilän, eli Kruunun toe	31
Kukonharjan toe	33
Viikkalan toe	34
Soinilan eli Svenskbyn toe	35
Arantilan toe	36
Ruhaden toe	37
Ruhaden nuotta-apaja	38
Ruskilan toe	38

	Sivu
Pappilan nuotta-apaja	40
Navan nuotta-apajapaikat	40
Moukun (Fribyn) nuotta-apaja	40
Saaren nuotta-apaja	41
Suosmeren (Svartmark) nuotta-apaja	41
Sunniemen (Sonnäs) nuotta-apaja	42
Lukkarinsannan nuotta-apaja	42
 <i>Jäljennöksiä vanhoista asiakirjoista</i>	45
Laamannintuomio kalastuksesta Kallion virrassa Lammaisten koskessa v:ltा 1453	47
Uusittu laamannintuomio kalastuksesta Kallion virrassa Lammaisten koskessa v:ltा 1484	48
Maaherran päätös valtion lohen- ja siiankalastuksien vuokraajan Lars Nilsson Giersin valituksesta, annettu kesäkuun 27 p:nä 1691	50
Kuninkaan käsky kalastuksesta Kokemäenjoessa ja meressä sen ulkopuolella, annettu maaliskuun 5 p:nä 1766	52
Kuninkaan käsky valtaväylän aukipitämisestä Kokemäenjoen alemmissa koskissa, annettu tammikuun 20 p:nä 1801	54
Maamittari Berndt Ekqvistin selostus lohen- ja siiianpyyntilaitteista ja nuotta-apajapaikoista Kokemäenjoessa, laadittu v:na 1844—45	55
Ruununvouti Hugo Schaumanin katselmus Kokemäen pitäjän rajalta jokea alaspäin Porin kaupunkiin asti, tehty elokuun 25 ja 26 p:nä 1847	70
Ruununvouti Hugo Schaumanin täydentävä lausunto edellisen johdosta, annettu kesäkuun 20 p:nä 1848	75
Ruununvouti Viktor Reinholmin lausunto Kokemäen pitäjässä sijainneista kalastuspaikoista, annettu syyskuun 5—6 p:tä 1848	77
Keis. Majesteetin tuomio Kokemäenjoen kalastuspaikkojen käytöstä, valtaväylän aukipitämisestä, tokeiden pystyttämisestä y.m. annettu maaliskuun 17 p:nä 1863	79
Ruotsinkielinen selostus	92

Alkusanat.

Kokemäenjoki on ikimuistoisista ajoista ollut kuuluisa kalarikkau-destaan. Varsinkin lohi ja siika ovat siellä aina olleet erikoisen pyynnin kohteena. Näitä on kalastettu erikoisilla, koskiin pystytetyillä tokeilla eli patolaitteilla ja tyvenemmästä vedestä tasaisella pohjalla nuottapyydyksillä. Vähemmässä määrässä on näiden kalojen pyyntiä harjoitettu verkoilla ja muilla pyydyksillä. Kalastusmahdollisuudet Kokemäenjoessa kasvattivat jo historiantakaisina aikoina tämän vesis- tön varrelle pääasiallisesti kalastuksesta elävän alkuperiaatteittena mu- joka kalastustaan harjoitti vapaasti, omien oikeusperiaatteittena mu- kaisesti, kenenkään sitä estämättä tai sen enempää säänöstelemättä. Mutta ainakin jo 1300-luvulla näyttää valtiovallalle käyneen tarpeel- liseksi riitojen ja erimielisyyskien välittämiseksi antaa tarkempia mää- räyksiä kalastamisesta Kokemäenjoessa.

Aikojen kuluessa Kokemäenjoessa käytäntöön otetuista kalastus- paikoista ja niiden käyttöoikeudesta on julkisuuteen saatettu vain joitakin harvoja hajanaisia tietoja, mutta mitään yhtenäistä selvit- telyä niistä ei ole julkaistu. Teoksessaan „Suomalaisen kalastus” U. T. Sirelius esittää varsin arvokkaita tietoja Kokemäenjoen varhaisemmista kalastuspaikoista käytämällä lähdekirjallisutena m. m. Reinh. Hausenin teosta „Registrum ecclesiae aboensis eller Åbo domkyrkas svarthok”, Helsingfors 1890, Johan Adolf Lindströmin kirjoitusta „Kumo socken uti historiskt hänseende”, Suomi, tidskrift i fosterländska ämnen 1860 Helsingfors 1862, Adolf Iwar Arvidssonin „Handlingar till upplysning af Finlands häfder”, Stockholm 1846—1858 sekä Suomen valtionarkistossa säily- tettyjä veroluettelointa. Myösken teoksessa „Oma Maa” on eräitä asiata valaisevia tietoja. K. R. Melanderin v. 1931 julkaise- massa teoksessa „Sillin eli suurhailin kalastuksesta maassamme 1500- luvulta alkaen ynnä entisaikain kalataloudestamme” on tärkeitä Koke- mäenjoen kalastuspaikkoja koskevia mainintoja. Mutta varsinkin erästä oikeudenkäyntiä koskeva, *valtionarkistossamme numerolla Pag. 1 RD 1862* säilytetty asiakirjakokoelma (Höga Kronan och Finska Statsverket å ena, samt Vice Häradshöfdingen August Fredric Jerne- felt, med flere Ulfshy och Kumosockne Boer på andra sidan, ömsom

kärande och svarande, och Lagmannen, Härads Höfdingen och Riddaren Carl Fredric Avellan, m. fl. Nackila boer, svarande) sisältävä 1,871 käsinkirjoitettua sivua ja kertynyt vuosina 1844—63 valtion ja yksityisten kalastusoikeuksien Kokemäenjoessa selvittämistä varten nostettussa oikeudenkäynnissä, johon varmaankin oli kerätty kaikki saatavissa oleva, asiaa koskeva todistusaineisto, sisältää harvinaisen seikka-peräisen ja varsin valaisevan tästä kysymystä käsitlevän selvityksen, jossa on asiakirjajäljennöksiä jopa 1400-luvulta asti. Edellämainitituja painettuja kirjoituksia ja käsinkirjoitettuja asiakirjoja tutkimalla, kuten myösken hyväkseni käytämällä *maataloushallituksen kalatalousosaston arkistossa* löytyvää verrättain runsasta *asiakirjaineisto*a varsinkin vuokraussuheteista 1800-luvun alusta meidän päiviimme asti, olen vuosina 1935—36 laatinut seuraavan selostuksen kalastuspaikoista ja kalastusoikeuksista Kokemäenjoessa ja on tähän esitykseen myös liitetty jäljennökset tärkeimmistä asiaa valaisevista vanhoista asiakirjoista sekä pato- ja nuottapaikkoja koskevista karttoista.

Helsingissä helmikuussa 1938.

P. Brofeldt.

Kokemäenjoen pato- ja nuottakalastuspaikkojen omistus- ja käyttöoikeudesta.

Johdantona Kokemäenjoen kalastusta koskevaan varsinaiseen asia-kirja-aineistoon on mainittava kuuluisaksi tullut *Helgeandsholmin päätös*, jossa lausuttuja oikeusperiaatteita — siitä huolimatta, että tästä pääöstä koskeva asiakirja lienee väärennetty — on Kokemäenjoenkin kalastukseen nähdyn noudatettu kautta vuosisatojen meidän päiviimme asti. Tätä merkillistä asiakirjaa selostavat seuraavat „Omasta Maasta” lainatut asiatiidot.

Vuonna 1587 antoi eräs aatelismies Palme Eerikinpoika Rosenstråle kuningas Juhana III:lle asiakirjan, joka on tunnettu Helgeands-holmin pääökseen nimellä ja joka varsin tuntuvasti on vaikuttanut seuraavien aikojen taloudelliseen lainsäädäntöön. Tämä asiakirja ker-toi pääöksestä, joka olisi tehty eräässä Helgeandsholmissa (joka on osa nykyistä Tukholmaa) kesäkuulla 1282 pidetyssä säätynkouksessa. Maakunnittain kokoontuneet edustajat olisivat tunnustaneet, että vuorikunnat kauluivat kruunulle, samoin *Ruotsin suuret järvet ja joet*. Niinikään myönnettiin, että kaikki *Norrlandin ja Suomen joet, missä lohta, ankeriasta, siikaa ja säynästää suuremmassa määrässä kalastettiin*, oli luettava kruunun omiksi sekä että kaikkien, jotka siellä kalastusta harjoittivat, tuli maksaa kruunulle vuokraa, paitsi kuninkaan omaan laskuun harjoitetusta kalastuksesta. Samoin luo-vutettiin *kruunulle Ruotsin ja Suomen suuret saaristot* ja siellä asu-vat kalastajat velvoitettiin maksamaan kalastusoikeudestaan kruunulle vuokraa. Ruotsalainen tutkija Styffe lienee todistanut Helgeands-holmin pääökseen arvottomuuden historiallisena todistuskappaleena, mutta käytännössä sillä on ollut merkityksensä ja se on yhdenmukai-nen niiden vaatimusten kanssa, joita jo sitä ennen oli esitetty Kustaa Vaasan ja Juhana III:n aikana. Niinpä se tuntuvasti vaikutti seu-raavan ajan kalastusolojen järjestämiseen kaikkialla maassamme, missä arvokaloja suuremmassa määrässä pyydettiin. *Sinä tuodaan selvästi ilmi valtion kalastusregalen perusajatus*. Käytännöllisesti katsoen sillä seikalla, että kysymyksessä oleva asiakirja olisi ollut väärennetty, ei ole merkystä, koska siinä esitettyjä periaatteita ainakin loheen ja siikaan nähdyn kuitenkin aina on tunnustettu ja noudatettu.

Vanhimmassa tunnetussa Kokemäenjoen kalastusta koskevassa asia-kirjassa, eräässä kuningas Maunun tuomiokirjassa 1 p:ltä syyskuuta 1347 säädetään, että jokeen rakentakoon jokainen, joka omistaa maata, kuitenkin siten, ettei piispaa (kulkuväylää) supisteta eikä kalalle tehdä esteitä — — —. Ja lautakunta katsokoon, kuinka leveän yleisen väylän tulee olla, ettei se kenellekään olisi esteeksi. („ath hwar ma byggia i aane som aegher j landheno, tha (togh) swa, aath bis-copen (skipledin) ey traengis ok fisken ey hindris — — —. Ok the nempd skal skudha hwru breedh almenne ledhenn skal wara, swa ath (hon) enghen manne hindhre.”) Samoihin aikoihin (lokakuun 14 p:nä 1347) tuomitsee laamanni Björn: Kunnoboo joen virrassa, jonka nimi on Lanmas, on rakennettava niin, että väylä on vapaa sekä ylös- että alasmeno varten sekä siellä että muualla, missä piispaan maata on sekä älköön kukaan uskaltako laskea esteeksi kulletta, verkkoa tai nuottaa jokisuuhun tai sen ulkopuolelle, vaan niinkuin laki sanoo („j ström i Kunnoboo (!) oc (c:aa), som heter Lanmas (!) byggia swo at inghum skipleedh fortagis vp eller nidher ath fara, bodhe taer oc anderstaadh, ther biseopsins landh ligger; ath inghum dirffuis til nockre forfiske göra met kolkw, naethiom eller nothom jnnan j aamine eller vthan, wthan swa som laagh saegia.”). Noin sata vuotta myöhemmin (vuonna 1453, toisten asiakirjain mukaan vuonna 1463) myönnettiin eräässä laamannintuomiossa (lagmansdom) kaikille niille, jotka asuvat alapuolella Lammaisten kosken, vapaa lippo- ja kullepyyti itsekullekin oman alueensa sisällä, muttei kuitenkaan Lammaisten lahdesta, Anolan joella eikä Ligholmissa, mitkä vanhastaan ovat kielletyt („allom thöm nidan före Lamands forss byggae frijt meth Lippio och Colke at fare innan hwars thera bolstadhae skijl forwtan Lamandz wigh Anale aa och Ligholmen hwilcken off forno forbwdhen äro”). Viimemainituista paikoista, jotka kaikki lienevät kuuluneet Turun piispalle, ovat ensimmäiset kaksoi vielä tunnetut. Ligholm on varmaankin sama paikka, minne Ulvilan ensimmainen emäkirkko v. 1311 rakennettiin.

Ainakin jo 1400-luvulla olivat valtiovalta tai sen edustajat kiinnittäneet huomionsa Kokemäenjoen kalarikkauteen ja huomanneet siinä itselleen sopivan verotuskohteen joko vällillisesti tai välittömästi. Eräässä kokemäkeläisten ja ulvilalaisten maaliskuun 2 p:nä 1622 Kustaa II Adolfinne jättämässä valituskirjelmässä sanotaan nimittäin, että „lohenpyyti oli kuningas Erik III:n aikana (1412—39) valit-tajilta riistetty ja kruunulle omistettu.” Kuninkaatt vuorostaan myönsivät suosikeilleen aatelisille ja kirkonmiehille erinäisiä kalastuspaikkoja ja -oikeuksia, jotka siten joutuivat yksityisten käsiin. Vuonna 1463 tuomittiin erääälle Petter Sverdille kaikki yleiset kalastamot Ko-

kemäenjoessa Keräjämäestä Lammaisiin Kokemäen pitäjän rajain sisällä. Niinpä Anolan ja Sunniemen aateliskartanoille joutui huomattavia kalastamoita (Arantila ja Köönikkä). Kuningas Kustaa II Adolfin Turussa huhtikuun 24 p:nä 1614 päivätyn mandaatin ja kuningatar Kristiinan syyskuun 3 p:nä 1634 antaman käskykirjeen mukaan oli lohenkalastus Kokemäenjoessa ikimuistoisista ajoista kuu-

.

tanolle.

Erikoisesti on huomattava Kustaa Vaasan huolenpito kalastuksen parantamiseksi valtakunnassaan. Ruotsissa hän ryhtyi erikoisiin toimenpiteisiin tässä suhteessa v. 1548 ja Suomesta hän näyttää ruvenneen huolehtimaan v. 1555. Venäjän sodan johdosta hän silloin kävi maassamme ja käytti täällä oloaan myösken kalastusmahdollisuuksien tutkimiseen. Hän totesi täällä löytynä runsaasti koskia ja virtuja, joihin sopii rakentaa kalastuslaitteita ja antoi käskynhaltijalleen tehtäväksi suunnitella kruunun kalastuksien laajentamista. Useihin uusiin paikkoihin oli saatava järjestetyksi kruunulle kalastuslaitteita. Tässä tarkoituksesta lähetti hän Ruotsista eräitä asiaan perehtyneitä henkilöitä Suomeen tällaisia kalastuslaitteita rakentamaan. Tällä tavalla joutuivat Kokemäenjoenkin kosket erikoisen huomion kotheeksi. Vanhin Satakunnan tilikirja, josta on löytynyt tietoja Kokemäenjoen lohen- ja siiankalastuslaitteista, on vuodelta 1547. Siinä sanotaan lohen- ja siiankalastuslaitteista, on jälleen mainintoja. Siinä sanotaan 12 kalastuslaitteen silloin olleen valmiina ja 6:sta muusta ilmoitetaan, että ne vielä olivat rakentamatta. Vuoden 1553 Ala-Satakunnan tilissä ne ovat nimitäin taas huomattava nousu kalastuslaitteiden luvussa. Ne ovat nimitäin kohonneet 26:teen. Seuraavana vuonna oli lisäys vieläkin huomattavampi, sillä oli rakennettu 20 uutta kalastuslaitetta, joiden kautta yhteissumma oli kohonnut 46:teen. Mutta seuraavana vuonna oli laitteiden lukumäärä supistunut 27, koska monet laitteista olivat tuottaneet vain tappiota. Ala-Satakunnan tileistä vuosilta 1563 ja 1566 ilmenee lohenkalastuslaitteita olleen vain 23.

Kuten edellisestä huomaamme, oli Kokemäenjoessa Ala-Satakunnan alueella paljon lohen- ja siiankalastusta varten rakennettuja laitteita pystytetty ennen Kustaa Vaasan käyntiä maassamme. Vieläpä ruvettiin niistä liikoja kannattamattomina poistamaan juuri mainittuna ajankohtana. Kuninkaan lähettämä asiantuntija ei niinollen näytä paljoakaan saaneen aikaan Kokemäenjoen kalastuspaikoilla.

Suuren reduktion aikana vuosien 1655 ja 1680 valtiopäivien päätsen kautta *palaudettiin valtioille kaikki ne kalavedet, jotka olivat sen toimenpiteestä yksityisille läänitysten ohella tai muuten jätetty.* Tämän jälkeen ei liene mitään huomattavampia omistusoikeuden siirtoja kalastuksessa Kokemäenjoessa tapahtunut.

Miten oikeus lohen- ja sianpyyntiin erinäisillä pato- ja nuottapajapaikoilla oli aikanaan *talonpojille* joutunut, ei vanhoista asiakirjoistakaan käy täysin selville, mutta todennäköisesti olivat eräättävyytipaikat olleet näiden hallussa jo ikimuistoisista ajoista ja jäivät sentakia heidän käytettäväkseen edelleenkin, mutta erinäistä veroa vastaan. Myöhemmin otettiin uusia pyyntipaikkoja käytäntöön, mutta tämä lienee aina tapahtunut erikoisen anomuksen jälkeen annetun kuninkaallisen myönytyksen nojalla. Vanhoissa asiakirjoissa mainitaan eri vuosisadoilta joukko pyyntipaikkoja Kokemäenjoessa, ja voidaan näistä tiedoista havaita, että eräitä niistä käytettiin suhteellisen lyhyen ajan, koska pyynti niissä osoittautui kannattamattomaksi, mutta että monet pyyntipaikoista ovat säilyneet ja *olleet yhtämittaisesti käytännössä kautta vuosisatojen meidän päiviimme asti.* Tässä kirjoituksesta esitetään myöhemmin kukaan tällainen pyyntipaikka erikseen ja mainitaan sen yhteydessä myökin niiden ikä, mikäli tietoja siitä on ollut saatavissa.

Talonpoikien käyttämistä lohen- ja sianpyyntipaikoista suorittivat nämä *valtioille puolet saaliista* jo 1500-luvun jälkipuoliskolla. Sitäpaitsi kantoi „vouti neljänä juhlapäivänä (luku- eli kruununpäivänä) kaiken sen kalan, minkä talonpojat samoina päivinä padoillaan tai lipoillaan saivat.“ Viimemainittu verotus oli voimassa vuodesta 1512 alkaen. Valtiolle tuleva osuus saaliista ei kuitenkaan kaikista pyyntipaikoista ollut puolet, vaan oli kalastamoita, joissa valtion osuus laskettiin aivan toisten perusteiden mukaan, kuten alempana oleva selvittely eri pyyntipaikoista lähemmin osoittaa.

Paitsi valtioille tulevaa osuutta lohen- ja siankalastuksesta tuli talonpoikien suorittaa *papistolle kymmenykset* kaikesta saaliistaan. Tämä verotus tuli käytäntöön ainakin jo 1300-luvulla.

Talonpojat olivat velvollisia yksinään rakentamaan ja purkamaan ei ainoastaan ne tokeet, joista itse saivat osan saaliista, vaan myöskin ne tokeet, joista valtio yksinään sai kaiken kalan. Näiden kruunun patojen pystyttäminen ja purkaminen kuului rasituksena määrätyille taloille, jotka tästä korvaukseksi olivat vuodesta 1688 alkaen vapautetut manttaaliveroon kuuluvista päivätö- ja kyyditysrahoista. Mutta olivatko talonpojat myös yksinään velvollisia toimittamaan kaiken *kalanpyynnin* pyyntipaikoilla, joista valtio joko osaksi tai kokonaan nautti tulon, ei käytettäväänä olevista asiakirjoista käy selville, mutta

todennäköistä on, että niin oli asianlaita. Lahkon tokeesta Harjavallassa pitääjässä sanotaan Turun ja Porin läänin kuvernöörin pääätöksessä helmikuun 28 p:ltä 1871, että talolliset ja valtio omistivat (innehade) sen sillä tavalla, että talolliset olivat velvollisia rakentamaan tokeen ja ylläpitämään sitä saaden siitä puolet kalansaaliista. Samasta pääätöksestä käy ilmi, että erääät talolliset pyynnöstään vapautettiin tokeen rakentamisesta, koska tämä työ tuli niin kalliiksi, että saalis tuskin riitti menojen peittämiseen, mutta samalla he myös menettivät kaiken osuutensa tokeeseen ja saaliiseen. Ketkä tämän tokeen sittemmin vuosittain pystyttivät ja purkivat, ei ole tunneltua. Mutta vuonna 1912 antamallaan pääöksellä Turun hovioikeus eräästää kalastustokeesta Kokemäenjoessa ratkaisi kysymyksen *vuokraajan* velvollisuudesta itse ottaa osaa kalatokeen rakentamiseen ja siitä aiheutuviin kustannuksiin tai talollisten yksinomaisesta velvollisuudesta tässä suhteessa, siten, että vuokraaja on velvollinen ottamaan osaa kalatokeen rakentamiseen. Tällä pääöksellä ei kuitenkaan ole ollut mitään käytännöllistä merkitystä, sillä vuoden 1912 jälkeen kaikki tokeenpystyttämis- ja nautinto-oikeudet ovat olleet Kokemäenjoen lauttausyhtiöllä vuokrattuna, eikä tokeita lautaukselle vahingollisina sen jälkeen ole pystytettykään.

Kuten edellisestä on käynyt selville, sai valtio aikaisemmin osuutensa kalastamoista *kalassa*, „*in natura*”. Mutta myöhemmin, ainakin 1800-luvun alusta alkaen, annettiin valtion kalastusoikeudet Kokeämäenjoen padoissa ja nuottapaikoilla *vuokralle enimmän tarjoavalle*, kuten maataloushallituksen kalatalousosaston arkistossa olevista vuokrasopimuksista käy ilmi. Vuokraaja suoritti valtiossa vuosittain määrätyn rahasumman ja sai saaliista valtiossa tulevan osuuden. Vuokraustavan käytäntöönottaminen lienee johtunut käytännöllisistä syistä, se kun valtion kannalta oli monin verroin helpompaa kuin entinen. Valtion tulot näistä kalastuksista tulivat täten jo etukäteen määritellyiksi ja valtio pääsi huolehtimasta kalaosuutensa myynnistä tai muulla tavalla käyttämisestä. Mutta ei voine olla epäilystään siitä, etteivätkö valtion tulot vuokrausjärjestelmän käytäntöön ottamisen kautta huomattavasti pienentyneet entisestään, sillä vuokraaja ei tietenkään voinut maksaa kalastusoikeudesta sen täyttä arvoa, sillä saaliin vaihtelujen takia eri vuosina hän ei uskaltanut kalastusoikeudestaan paljoakaan maksaa ja sitäpaitsi piti hänenkin saada voittonsa yrityksestä. Lisäksi tuli vielä, että todellista kilpatarjontaa valtion kalastusosuuksien vuokraamisesta tuskin koskaan lienee tapahtunutkaan, koska vuokraajana yleensä näyttää olleen joku niistä talolii-

sista, jotka valtion kanssa olivat kalastuspaikasta osallisia. Toden-näköistä on, että vuokraaja oli vain muitten osakkaiten valitsema edustaja, jonka kanssa muut osakkaat eivät tietenkään käyneet kilparjontaan. Ja ulkopuolisen henkilön lienee ollut verrattain arveluttavaa monestakin syystä käydä kilpailemaan osakasten kanssa kalastusoikeudesta. Talollisten edustaja lienee täten kokonaan määärännyt vuokrasumman suuruuden (tai oikeammin pienuuden). Asiakirjoista käykin selville, että vuokratarjoukset toisinaan olivat niin alhaiset, etteivät viranomaiset voineet niitä hyväksyä, vaan julistettiin uudet huutokaupat. Näissä vuokratarjouksia sen verran korotettiin, että vuokrasopimus saatiin aikaan. — Jälempänä esitetään tiedot eri pyyntipaikkojen vuokramaksuista ja vuokraajista vuodesta 1821 lukien.

Sen nojalla, mitä edellä on esitetty, on *valtion lohen- ja siiian-kalastusoikeus Kokemäenjoessa*, kuten muissakin Suomen lohi- ja siika-pitoisissa joissa, *käsitettävä vanhaksi kalastusregaleksi*. Tätä on pidetty kiistämättömänä eikä muuta tulkintaa tai muunlaisia vaatimuksia ole esitettykään. Eräässä kihlakunnanoikeuden pöytäkirjassa Kokemäen pitäjän Harjavallan kappelin syyskäräjiltä v. 1833 on tästä valtion oikeutta koskeva seuraava merkintä: „Fisket i Kumo Elf har i alla tider såsom Kronans absoluta Regale varit Kronan enskildt förbehålllet, hvari icke någon, utan Konungens Befallningshafvandes tillstånd ägt rätt att idka fiske och blott emot halfva fiskfångsten.” Valtio (kuningas) oli omistanut itselleen kuuluvaksi lohen ja siiian yksinomaisen pyyntioikeuden kaikkialla, missä näitä kalojen vesistöissä oli. Muista kalosta kuin lohesta ja siiasta valtio nähtävästi ei kuitenkaan ole välittänyt, vaan jätti niiden pyynnin paikallisten asukkaiden yksinoikeudeksi. Parhaimmilla pyyntipaikoilla valtio toimitti lohen- ja siiianpyyntiä omaan laskuunsa, mutta missä tämä syystä tai toisesta ei käynyt päinsä tai oli vaikeasti järjestettävissä tai milloin talonpojat olivat erikoisesti sitä anoneet, uskoi valtio paikkakunnan talonpojille pitääjittäin tai kyläkunnittain tai yksityisille talollekin lohen- ja siiianpyynnin erikoisilla tarkoin määrätyillä patoja nuottapaikoilla ehdolla, että valtiolle siitä suoritettiin määrätyt osuus, tavallisesti puolet saaliista. Näitä tuluja jo suuruutensakin puolesta tuskin voitanee pitää veroina, yhtä vähän kuin valtion myöhemmin saamia vuokratuloja samoista pyyntipaikoista. Eikä talonpoikia voida pitää kalastusoikeuteen osallisina, vaan ainoastaan valtion kalastusoikeuden käyttäjinä määrätyä vuokraa vastaan. Tästä

johtuu myös, ettei valtion lohen- ja siianpyyntioikeus ole rajoittunut yksinomaan niihin käytäntöönnotettuihin pato- ja nuottapaikkoihin, joista kokemus vuosisatojen kuluessa oli osoittanut, että pyynti erikoinesti niissä paikoissa todella oli kannattavaa, *vaan että valtiolla on ollut ja on lohen- ja siianpyyntioikeus muuallakin*, vaikka valtiolla ei ole ollut erikoisempaa syytä ottaa uusia pyyntipaikkoja käytäntöön. Voimassa olevan rakennuskaaren 18 luvun 1 §:n määräystä, että kruunun yksityiset kalastukset meressä, kymenlaaksossa, virroissa, joissa ja järvissä pysytetään kruunulla, missä ne vanhastaan ovat olleet ja edelleen ovat sen hallussa, ei sentakia voitane tulkita niin, että se tarkoittaa vain määritettyjä jo käytäntöön otettuja pyyntipaikkoja ja laitteita, vaan valtion kalastusoikeutta kokonaisuudessaan.

Mutta yksityistenkin hallussa on ollut ja on vieläkin erinäisiä lohen- ja siianpyyntipaikkoja Kokemäenjoessa. Nämä ovat aikanaan aatelisen ja kirkonmiesten hallussa olleille tiloille luovutetut, tarkoin rajoitettuja kalastuspaitkoja täydellä omistus- ja käyttöoikeudella. Turun hovioikeuden tuomiolla heinäkuun 12 päivältä 1808 vahvistettiin Ulvilan pappilalle lohen- ja siianpyyntioikeus ntualla oman rantansa alla Kokemäenjoessa samalla tavalla kuin aatelisille säteritiloille oli samanlainen pyyntioikeus joessa tiluksiensa kohdalla. Tästä aatelisen oikeudesta puhutaan myös Kunink. Majestetin kirjeessä valtakunnan kamarikolle helmikuun 3 päivältä 1803 (De adeliga säterier förbehållna rättighet till fiskevatten under eget land).

Riitoja ja erimielisyyttä, jopa oikeudenkäyntejäkin on ollut kautta aikojen kalastusoikeuksista ja kalastustavoista Kokemäenjoessa. Yläpuolisten patokalastajat valittivat, että alapuolisten rakensivat patonsa valtaväylään, että pystytettiin laittoniakin patoja, että patoja siirrettiin toisiin paikkoihin, että joen syvyyttä oli paikotellen muutettu j. n. e. Jotta kalastamoiden paikoista ja laajuudesta ja valtion osuudesta näihin saataisiin täysi selvyys, päätti Keis. Senaatti helmikuun 1 päivänä 1844 Turun ja Porin läänin kuvernöörin esityksestä, että valtion kuskaikki kalavedet (samittelige fiskevatten) Kokemäenjoessa valtion kustannuksella mitattaisiin, selitetäisiin sekä asemalleen ja laajuudelleen tarkoin määriteltäisiin ja kartalle merkittäisiin. *Tämän tehtävän suoritti komissioonimaanmittari Berndt Ekqvist vuosina 1844—45.* Hänen laitimansa tarkat selostulokset ja kartat, joista jäljensikin pienennettyinä ja jonkin verran yksinkertaistetuina ovat tämän kirjoituksen lopussa, antavat selvän kuvan Kokemäenjoessa siihen aikaan olleista lohen- ja siianpatolaitteista ja nuotta-apaja-paitkoista sekä käyttöoikeudesta niihin. Maanmittari Ekqvistin teke-

mästää selvittelystä pyysi Turun ja Porin läänin kuvernööri lausuntoja Ala- ja Ylä-Satakunnan kruununvoudeilta, lääninmaanmittareilta ja lääninkirjanpitäjältä. Sitäpaitsi antoivat Kokemäen sekä Ulvilan ja Merikarvian kihlakunnanoikeudet siitä lausuntonsa. Sen jälkeen kuvernööri päättöksellään helmikuun 12 päivältä 1853, siihen näden, että oli tarkoituksenmukaista saada asianomaisten tuomioistuin-ten lailliset päätkset kaikista Kokemäenjoessa sijaitsevien kalastamoiden omistus- ja käyttöoikeutta koskevista riitaisuksista, ennenkuin kalastusta vesistön kalastamoissa koskevat ehdot ja kalastustavat lähemmin vahvistettaisiin ja valtaväylän oikea paikka määritetäisiin, määräsi asianomaisissa tuomioistuimissa käsiteltäviksi ja päättäviksi kaikki kysymykset oikeudesta valtion kalastamoihin Kokemäenjoessa, jotka havaittiin riidanalaisiksi. Tämän mukaisesti haastettiin kaikki lohen- ja sianpyyntiin oikeutetut silloisissa Ulvilan ja Kokemäen pitäjissä sekä Porin kaupungissa vuoden 1853 syyskäärjiin. Asia oli sittemmin kihlakunnanoikeudessa esillä useita kertoja ja käytti oikeus asiantuntijoina m.m. maanmittari Carl Samuel Ceder'ia ja insinööri Carl Gustaf Sandmark'ia, jotka lähinnä tutkivat maanmittari Ekqvist'in selvittelyjä. Kihlakunnanoikeus antoi lopullisen päättöksensä tammikuun 17 päivänä 1860. Asiasta valitettiin laamanninoikeuteen, joka vuorostaan antoi päättöksensä helmikuun 7 päivänä 1861. Hovioikeus käsiteltyään valitusta antoi päättöksensä sykskuun 21 päivänä samana vuonna. Keis. Majestetin lopullinen tuomio asiassa lankesi maaliskuun 17 päivänä 1863. Tämä tuomio on tässä julkaisussa jäljennetty sivulla 79.

Tämän tuomion mukaan, joka käsitti myös kysymystä valtaväylästä, kalastustavoista, talonpoikien oikeudesta kalastaa siikaa lipolla y.m., vakuutettiin kaikille osakkaille Kokemäenjoessa oleviin kalatokeisiin ja nuotanpyyntipaikkoihin oikeus edelleenkin pyykitetyillä paikoilla rakentaa tokeensa ja hyväkseen käyttää saaliin näistä pyyntipaikoista kuten siihenkin asti, kuitenkin erinäisillä valtaväylän auki-pitämistä, tokeiden pystyttämis- ja purkamisaikaa sekä puutavaran lauttausta koskevilla ehdolla. Tällä tuomiolla ei muutettu kommissioonimaanmittari Ekqvist'in selvittelyssä mainittuja kalastusoikeuksia, jotka siten edelleen jäävät voimaan. Ekqvistin selostus on sentakia erinomaisen tärkeä. Se on painettuna tässä julkaisussa sivulla 55. Lisäämällä hänen antamiinsa tietoihin vanhemmilta ajoilta säilyneitä tietoja kalastuspaikoista sekä myöhemmiltä ajoilta tämän kirjeittajan keräämät tiedot näistä pyyntipaikoista suoritetuista vuokramaksuista, on saatu melko täydellinen kuva valtion ja yksityisten kalastusoikeuksista Kokemäenjoessa ainakin sadan viimekuluneen vuoden aikana.

Kuten edellisestä selvityksestä on käynyt ilmi, koski valtion lohen- ja siiankalastusregale Kokemäenjoen vesistöä kokonaisuudessaan kuten maamme muitakin vesistöjä. Kuitenkin olivat tuottavimmat pato- ja nuottapaikat joen alaosassa ja kävi näiden kalojen saantimahdollisuus yleensä yhä huonommaksi, kuta ylempänä joessa pyyntipaikat sijaitsivat. Kuitenkin mainitaan vanhoissa asiakirjoissa 1400- ja 1500-luvuilta lohen- ja siianpyyntipaikkoja Kokemäenjoen reitin järvinalueeltakin. Niinpä oli lohipatoja Tammerkoskessa ja Muroleenkoskessa sekä Kuokkalankoskessa (Lempäälässä), Valkia-koskessa ja Sarsankoskessa (Kangasalla). Näistä koskista pyydetty lohi lienee tosin ollut pääasiallisesti järviilohi, mutta saatuiin ainakin Tammerkoskesta vielä 1800-luvun puolivälissä merilohiakin. Varsinaisessa Kokemäenjoessa oli lohi- ja siikapatoja m.m. Emäkoskessa (Nokialla), Tyrvääällä, Kiikassa sekä Äetsän- ja Meskalankoskissa.

Asiakirjoista käy selville, että Tyrvään, Kaukolan ja Hartolan koskissa vanhastaan oli ollut samannimisten kylien asukkaitten rakentamia kalatokeita (fiskeverk). Nämä joutuivat kuitenkin Senaatin määräyksestä maaliskuun 12 päivältä 1824 hävitettäviksi, „koska ne estivät joenperkausta ja koska Tyrvään ja Kaukolan kylien tilat eivät olleet verolle pantuja kalastuksesta näissä koskissa.” Tästä määräyksestä alettiin kuitenkin piankin myöntää poikkeuksia. Päätöksellä heinäkuun 2 päivältä 1831 Turun ja Porin läänin kuvernööri myönsi maanmittari F. Gyldénille oikeuden rakentaa lana-patoja Tyrvään ja Hartolan koskiin ja päätöksellä syyskuun 25 päivältä 1833 rustitilalliselle Henrik Riddaralle oikeuden rakentaa lanapadon Hartolan koskeen sekä päätöksellä kesäkuun 9 päivältä 1835 samanlaisen oikeuden luutnantti Henrik Gustaf Wirzénille. Sen jälkeen oli läänin kuvernööri lokakuun 6 päivänä 1836, tammikuun 29 päivänä 1838, marraskuun 2 päivänä 1844 sekä tammikuun 13 ja maaliskuun 12 päivänä 1849 myöntänyt useille tilanomistajille oikeuksia rakentaa tokeita lohen- ja siianpyyntiä varten Kaukolan, Tyrvään ja Hartolan koskiin.

Sen johdosta, että kalastustentarkastaja kirjelmässä maaliskuun 20 päivältä 1871 oli Senaatille esittänyt edellämainitut oikeudet „kalastukselle vahingollisina poistettaviksi ja koska lohen- ja siianpyynti Kokemäenjoessa kuului valtioille”, joutuivat ne uudestaan peruuutetuksi Turun ja Porin läänin kuvernöörin päätöksellä marraskuun 18 päivältä 1871 (päätöksen vahvistanut Senaatti marraskuun 13 päivänä 1873), jolla vahvistettiin kalastussääntö sillalle Kokemäenjokea, joka sijaitsi Kokemäen pitäjän rajan ja Tyrvään pitäjässä olevan Vammaskosken välillä. Päätöksessä lausutaan m.m.

etteivät tällä alueella asuvat talonpojat olleet voineet todistaa omistavansa muita oikeuksia lohen- ja siiänpyyntiin kuin edellämainituihin maaherran päätöksiin nojautuvat, jotka kuitenkin olivat perutut („icke gittat visa annan rätt till fiske efter lax och sik i Kumo elf, än den som grundar sig å Länestyrelsens åberopade, emeller tid undanrödjade utslag”).

Lohen ja siiän pyynti edellämainituilla koskilla lienee kuitenkin ollut varsin vähäpäätöstä, koska maanmittausinsinööri Berndt Ekqvist, joka kuten mainittiin oli saanut tehtäväkseen Kokemäenjoessa ole-vien valtion kaikkien kalavesien (tarkoittaa kalastuspaikkojen) mit-taamisen, selittämisen, määrittelemisen sekä kartalle piirtämisen, ilmoittaa aloittaneensa toimituksensa Havingin padosta „beläget längst upp i elfven”.

**KOKEMÄENJOEN
PATO- JA NUOTTA-APAJAPAIKAT**

Havingin toe

Harjavallan pitäjässä.

Tämä patopaikka mainitaan asiakirjoissa ainakin jo vuonna 1555. Se sijaitsi Havingin rustilan kohdalla joen pohjoisrannalla. Tokeen rakensivat ja pitivät kunnossa Havingin ja Hauvolan kyläläiset sekä Vuolteen säterin omistaja. *Kruunulle tuli tokeesta viides osa saaliista* siten, että niistä kahdesta ja puolesta päivästä, jolloin Havingin rustilan omistajat kullakin vuorollaan kalastivat, tuli neljäsosa päivän saaliista valtioille, että Hauvolan kyläläiset kalastivat vuorollaan puolitoista päivää, jolloin puolet saaliista tuli valtioille; joka viides päivä oli Vuolteen säterillä yksinomaisen kalastusoikeus siinä. Asiakirjeja, jotka selvittäisivät, millä oikeudella kalastuspaikkaa näin käytettiin, ei ole voitu esittää, mutta on kalastusta edellämainitulla tavalla harjoitettu siellä ikimuistoisista ajoista asti.

Valtion osus oli viimeistä vuetta vuokrattuna vuonna 1873, jonka jälkeen Senaatti, siihen nähden, että valtio saattoi saada siitä vain mitättömän vuosivuokran, päätti helmikuun 25 päivänä 1876 jättää valtion osuuden toistaiseksi vuokraamatta. Ylläpitivätkö kyläläiset tästä toetta sen jälkeenkin, ei ole tiedossa.

Kaikki muut paitsi valtion oikeudet tokeeseen ovat nykyään Länsi-Suomen Voima O.Y:n hallussa.

Valtion osuuksia Havingin tokeeseen on ollut seuraavasti vuokrattuna:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	1: 50 ruplaa	Juho Alapria
1827—32	1: 70 „	Juho Pria
1833—38	1: 50 „	Juho Pöpörö
1839—44	3: 01 „	Johan Erik Hummelin
1845—50	1: 21 „	Henrik Korpi
1851—54	1: 25 „	Alexander Polviander
1855—57	0: 62 „	Juho Naakka
1858—60	0: 60 „	Fredrik Porri
1861—62	0: 25 „	Edvard Heikkilä eli Ylipria
1867—68	7: — markkaa	Anna Margaretha Hälli
1872—73	8: — „	Juha Walin

Näyhälän (Nähälän) toe

Harjavallan pitäjässä.

Mainitaan ainakin jo vuonna 1558. Sijaitsi joen etelärannalla vastapäätä edellistä Näyhälän tilan kohdalla. *Valtiolla ei ollut tähän tokeeseen osuutta*. Se kuului augmenttina Näyhälän rustitalaan, joka sijaitsi neljäviidesosaa ja Vuolteen säteri yhden viidesosan saaliista. Min-käänlaisia asiakirjoja, jotka vahvistaisivat tästä omistusoikeutta ja käyttöoikeutta, ei kuitenkaan ole voitu tavata.

Kaikki oikeudet tokeeseen ovat nykyään Länsi-Suomen Voima O. Y:n hallussa.

Vinnarin (Vinnäisten) toe

Harjavallan pitäjässä.

Mainitaan asiakirjoissa ainakin jo vuonna 1555. Sijaitsi joen pohjoisrannalla Vinnarin kylän kohdalla. Tokeen rakensivat ja ylläpitivät Vinnarin ja Varekselan kyläläiset. *Valtiolle tulipuolet päivällä saadusta saaliista*, mutta yöpyynnistä saivat kyläläiset koko saaliin. Kylämiesten kalastusoikeuksien selvittämiseksi ei muiden asiakirjoja ole voitu esittää kuin Kokemäen pitäjän kihlakunnan oikeuden pöytäkirja ja päätös maaliskuun 2 päivältä 1787, joka sisältää m. m. seuraavaa: Verollepanokirjan mukaan elokuun 11 päivältä 1733 on Kunink. Majest. ja Kruunu Vinnäisten ja Varekselan kylän asukkaille luovuttanut nautinto-oikeuden niin sanottuun yökalaan, eli oikeuden kalastusaikana ottaa ja hyväksensä käyttää kala-kaiken sen kalan, mikä auringon laskusta sen nousuun tästä kalatokeesta voidaan pyytää („att enligt Skattläggningens instrumentet af den 11 Augusti 1733 Kongl. Majestät och Kronan upplåtit till Winne den 11 Augusti 1733 fjerdungs boer förmon och nytt den så kallade nattfisketen, eller att under fiske-tiden få borttaga och sig till nyttta använda all den fisk som ifrån solsättningen till dess uppgång i använder all den fisk som från solsättningen till dess uppgång i används anlagda fiskeverket hvarje natt fånga kunde”). Heidän kalastusoikeutensa päivällä nojautui ikivanhaan nautintoon.

Lukuunottamatta valtion ja Tuomolan virkatalon osuutta tokeeseen, ovat kaikki muut oikeudet siihen siirtyneet Länsi-Suomen Voima O. Y:lle.

Vuokrasopimuksia on löytynyt vasta vuodesta 1871 alkaen ja ne osoittavat seuraavaa:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1871—73	10: — mk	Juha Wallin
1874—79	445: — "	Anders Arve
1880—82	240: — "	Juha Wallin Simula
1883—88	161: — "	
1889—94	51: — "	Juho Ylporri "
1895—1900	35: — "	Oskari Naakka
1901—06	25: — "	
1907—12	104: — "	Juho Huttu
1913—18	56: — "	Kokemäenjoen uittoyhdistys
1919—24	1,000: — "	Ivar Aminoff (Åbo Kraftaktiebolag)
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhdistys
1930—39		" "

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Vinnaisten pato yhdessä Pitäjän, Suomenkylän, Jyräään, Pirilän, Lammainsten, Kukonharjan, Arantilan, Ruskilan ja Lippoportaitten kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttausyhdistykselle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Launuksen eli Krapulan toe

Harjavallan pitäjässä.

Mainitaan eräässä asiakirjassa v. 1812 ja myöhemmin. Sijaitsi joen etelärannalla Harjavallan kylän kohdalla ja sitä käyttivät mainitun kylän kyläläiset, mutta *valtio ei saanut mitään osaa saaliista*. Oikeudesta käyttää tätä kalastuspaikkaa ei ole mitään asiakirjoja voitu esittää, mutta väittivät Harjavallan kyläläiset heillä oleen lailinen oikeus siihen ja että heillä ikimuistoisina aikoina oli ollut kylänsä rannassa Launus-niminen kalatoe, josta suoritettiin puolet saaliista valtiolle.

Kaikki oikeudet tähän tokeeseen ovat nykyään Länsi-Suomen Voima O.Y:n hallussa.

Pitäjän toe

Harjavallan pitäjässä.

Jo vuonna 1555 mainitaan Winnaisten, Havingin, Harjavallan ja Suomenkylän tokeiden yhteydessä olleen myös eräitä muitakin tokeita

samoissa koskissa. On todennäköistä, että Pitäjän toe oli yksi näistä. Se sijaitsi joen pohjoisella rannalla Vinnarin kylän kohdalla vastapäätä Lahkon toetta. Sen rakensivat Kokemäenjoen pohjoispuolella olevat kylät silloisessa Kokemäen pitäjässä, lukuunottamatta Kaurulan, Pumpulan, Kuurolan, Keipilän ja Öykkärin kyliä ja Viikarin mukaan eivät myöskään Pirilän, Niuttulan, Pirkkalan ja Suomenkylän kylät nykyisessä Harjavallan pitäjässä eikä Lempaisen virkatalo ja Pappilan virkatalo nykyisessä Kokemäen pitäjässä olisi osallisina tässä tokeessa.) Toinen puoli saaliista tuli edellämainituille kyläläisille kullekin manttaalin mukaisesti jaettuna, *toinen puoli valtioselle*. Käytööikeutta koskevia asiakirjoja ei kuitenkaan ole voitu esittää.

Lukuunottamatta valtion, Astalan ja Tuomolan virkatalojen, Viljo Räikän omistaman Takametsä nimisen lohkotilan sekä mahdollisesti Lempaisen, Hympin ja Ollilan virkatalojen ja Pappilan kirkollisen virkatalon osuuksia, omistaa Länsi-Suomen Voima O. Y. nykyään kaikki muut oikeudet Pitäjän tokeeseen.

Valtion osuudesta Pitäjän tokeeseen on maksettu seuraavat vuokramaksut:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	175: — ruplaa	Juhan Alapria
1827—32	190: 15 "	Aatami Laurila
1833—38	143: 87 "	Juho Pöpörö
1839—44	132: 03 "	Otto Naakka
1845—50	110: — "	Anders Arve
1851	49: 50 "	Mikko Froomi
1852—54	52: 06 "	" "
1855—57	23: — "	Juho Kärki
1858—60	40: — "	Vihtori Ylitalo
1861—62	66: 25 "	Kustaa Tolvi
1863	75: — "	Erland Naakka
1864—65	480: — markkaa	Anna Margaretha Hälli
1866	213: — "	" " "
1867—68	280: — "	Juho Vihtori Kokko
1869—70	57: — "	Aron Keisari
1872—73	305: — "	Juho Walin
1874—76	81: — "	Alexander Polviander
1877—79	110: — "	Juho Wallin Simula
1880—82	50: — "	" " "
1883—88	75: — "	Frans Pohjola
1889—94	172: — "	Kustaa Nordqvist

1895—98	200: — markkaa	Anton Liinaharja
1899—1900	245: — ”	Frans Leikko
1901—06	125: — ”	Frans Ylinen
1907—12	451: — ”	Mauri Räikkä
1913—18	200: — ”	Toivo Pohjola
1919—24	2,200: — ”	Ivar Aminoff (Åbo Kraftaktiebolag)
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhtiö
1930—39		Kokemäenjoen lauttausyhdistys

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Pitäjän pato yhdessä Vinnaisten, Suomenkylän, Jyräään, Pirilän, Lammaisten, Kukonharjan, Arantilan, Ruskilan ja Lippoportaitten patojen kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttausyhtiölle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Lahkon toe

Harjavallan pitäjässä.

Mainitaan vanhoissa asiakirjoissa jo vuonna 1558, missä nimi „Laickoi werck” ei voine tarkoittaa muuta kuin tätä. Toe oli pysytetty joen etelärannalla Harjavallan kylän kohdalle. Sen rakennivat ja pitivät kunnossa Torttilan, Merstolan ja Harjavallan kyläläiset, joille yhteisesti tuli puolet ja *valtiolle toinen puoli saaliusta*. Mitään asiakirjoja tämän paikan käyttööikeudesta ei ole voitu esittää, vaan perustuu se ikimuistoiseen käyttööikeuteen.

Senaatin päättöksellä huhtikuun 4 p:ltä 1878 rusthollari Juho Matinpoika Keisarin ja Alexander Polvianderin sekä talollisten Juho Antinpoika Lapilan ja J. V. Bergelin Hopun sekä leski Anna Amanda Hällin, jotka Turun ja Porin läänin kuvernöörin päättöksentäytävällä helmik. 28 p:ltä 1871 omasta anomuksestaan olivat vapaautetut velvollisuudesta edelleen rakentaa ja ylläpitää Lahkon lohi- ja siikatoetta ja samalla kadottaneet kaiken osuutensa saaliiseen tästä tokeesta, anomus saada takaisin heillä ikimuistoisista ajoista asti ollut osuus kysymyksessä olevaan kalatokeeseen evättiin.

Vuoden 1907 jälkeen valtion osuus tähän tokeeseen ei ole ollut vuokrattuna, koska tarjotut vuokramaksut siitä ovat olleet liian alhaiset. (Senaatin päätös huhtik. 6 p:ltä 1907). — Lukuvuotamatta valtion ja Sievarin virkatalon osuukset ovat kaikki muut oikeudet Lahkon tokeeseen nykyään Länsi-Suomen Voima O.Y:n hallussa.

Vuokramaksut valtion osuudesta ovat olleet seuraavat:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	106: — ruplaa	Juho Alapria
1827—32	40: 20 "	Juho Pria
1833—38	53: — "	Johan Axel Hälli
1839—44	51: 21 "	Alexander Polviander
1845—50	56: — "	Anders Arve
1851	54: 10 "	Aron Gretala
1852—54	54: 10 "	Alexander Polviander
1855—57	67: — "	Fredrik Porri
1858—60	91: — "	Anna Margaretha Hälli
1861—62	108: 25 "	Kustaa Tolvi
1863	120: — "	Anna Margaretha Hälli
1864—65	600: 40 markkaa	Frans Laurén Näähälä
1866	150: — "	Alexander Polviander
1867—68	171: — "	Aron Keisari
1869—70	102: — "	"
1871—73	47: — "	Juho Wallin
1874—76	210: — "	Kustaa Juti eli Ylilaurila
1877—79	125: — "	Juho Wallin
1880—82	325: — "	Juho Vallin Simula
1883—88	631: — "	Reetrikki Leikko
1889—94	401: — "	Kaarle Keisari
1895—98	175: — "	Anton Liinaharja
1899—1900	160: — "	Oskari Naakka
1901—06	5: — "	Amatus Uotila
1907—	25: — "	Amandus Uotila

Lippoportaat Harjavallan pitäjässä.

Tämä kalastuspaikka, josta lipolla (pitkävartisella haavilla) kaloja, varsinkin siikoja nostettiin joesta, sijaitsi Harjavallan kylän luona joen etelärannalla vähän matkaa Lahkon tokeesta alaspäin. Ikimuis-toisista ajoista saakka jaettiin kalansaalis Lippoportaista puoleksi *valtion* ja puoleksi Kokemäenjoen eteläpuolella sijaitsevien talojen kesken. Viimemainitut rakensivat ja ylläpitivät laitteen ja jakoivat heille tulevan osuuden saaliista kunkin tilan veroäyrin mukaisesti. Kalastusoikeus oli näiden kesken seuraavalla tavalla jaettu:

Harjavallan pitäjässä Näyhälän, Torvelan, Merstolan, Pitkäpäälään, Harjavallan, Hiirijärven ja Torttilan kylillä, joiden yhteinen äyri-luku oli 79 $\frac{3}{5}$.

Kokemäen pitäjässä Ronkan, Kankaantaan, Pukkalan, Kiettareen, Kyttälän, Vitikkalan, Rudangon, Pirkkinäisen, Säpilän, Mattilan, Ryytsälän, Hintikkalan, Kukolan, Harolan, Vallilan, Pälpälän, Hassalan, Herttolan, Paistilan, Ylistaron, Kuittilon, Sonnilan, Tulkkilan, Peipohjan, Kokemäen kartanon, Meinikkalan, Krannilan, Äimälän, Karekselan, Askolan, Ruikkalan, Teikarin, Talosen, Hyrkölän, Purjalan, Kaukaritsan, Aakulan, Kiusalan ja Järlän kylillä ja yksinäis-tiloilla; yhteinen äyrimäärä 386 $\frac{13}{24}$.

Länsi-Suomen Voimaosakeyhtiö omistaa nykyään ylläolevista oikeuksista:

Harjavallan pitäjässä kaikki muut paitsi Sievarin valtion virka-talon oikeudet Torttilan kylässä.

Kokemäen pitäjässä osan Ylistaron, Sonnilan, Tulkkilan, Peipohjan ja Hyrkölän kylien oikeuksia sekä kokonaan Kuittilon, Krannilan, Äimälän, Karekselan, Askolan, Teikarin, Talosen, Hyrkölän, Purjalan, Kaukaritsan, Aakulan ja Kiusalan kylien oikeudet.

Kolsi Osakeyhtiö omistaa yliäolevista oikeuksista:

Kokemäen pitäjässä osan Vitikkalan, Pirkkinäisen, Hintikkalan kylien oikeuksista sekä kokonaan Rudangon, Mattilan, Ryytsälän, Harolan, Vallilan, Pälpälän, Hassalan ja Herttolan sekä Paistilan kylien oikeudet.

Harjavallan kirkkoherra on sitäpaiti saanut tästä kalastuksesta kymmenykset t.s. joka kymmenennen päivän saaliin. Kunnat ovat kuitenkin lunastaneet kirkkoherralta tämän oikeuden vuotuista korvausta vastaan (v. 1919 oli korvaus 900 mk). Tämän sopimuksen on Senaatti vahvistanut.

Valtion osuudesta on maksettua seuraavat vuokrat:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	50: — ruplaa	Jaakko Hälli
1833—38	56: 50	Petter Polviander
1839—44	21: —	Otto Jaakko Naakka
1845—50	49: 50	Juho Kärki
1851	40: 10	Aron Gretala
1852—54	42: —	Anna Margaretha Hälli
1855—57	43: 20	" " "
1858—60	68: 50	Fredrik Porri
1861—62	111: —	Alexander Polviander
1863	120: —	August Giers
1864—65	508: — markkaa	Frans Laurén Näähälä
1866	182: —	Aron Keisari

1867—68	206: — markkaa	Anna Margaretha Hälli
1869—70	47: — ”	Aron Keisari
1871—73	40: — ”	Juha Wallin
1874—79	200: — ”	Kustaa Juti
1880—82	125: — ”	Juha Wallin Simula
1883—88	240: — ”	Frans Pohjala
1889—94	200: — ”	Maurits Biri
1895—1900	176: — ”	Frans Ylinen
1901—06	100: — ”	” ”
1907—12	100: — ”	Kalle Keisari
1913—18	50: — ”	Toivo Pohjola
1919—24	2,000: — ”	Ivar Aminoff (Åbo Kraft-aktiebolag)
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhtiö
1930—39		Kokemäenjoen lauttaus- vhdistys

Huom.! Vuosina 1925—30 olivat Lippoportaat yhdessä Vinnais-
ten, Pitäjän, Suomenkylän, Jyräään, Pirilän, Lammaisten, Kukonhar-
jan, Arantilan ja Ruskilan patojen kanssa 27,000 markan suurui-
jan, vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttausyhtiölle. Vu-
sina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Suomenkylän toe
Hariayallan pitäjässä.

Mainitaan vanhoissa asiakirjoissa jo v. 1555 Vinnaisten koskessa olevan „Somenkijle”. Sijaitsi joen pohjoisrannalla Suomenkylän kohdalla. Sen rakensivat ja pitivät kunnossa mainitun kylän kyläläiset. Ei ole voitu tuoda esille mitään tämän tokeen käyttöoikeutta koskevia asiakirjoja, mutta ikimuistoisista ajoista asti on saaliista toinen puoli tullut Suomenkylän kyläläisille ja *toinen puoli valtioille*. Kaikki muut oikeudet, paitsi valtion, tähän tokeeseen kuuluvat nykyään Länsi-Suomen Voima O. Y:lle.

Valtiolle tullut vuokramaksu on tästä tokeesta ollut seuraava.

Vuotiolle tulut vuokraa	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	115: — ruplaa	Anders Knapi
1827—32	22: — "	Johan Pria
1833—38	42: — "	Fredrika Giers
1839—44	31: — "	Frans Giers

1845—50	106: — ruplaa	Juho Kärki
1851	92: 50 "	" "
1852—54	101: 50 "	Alexander Polviander
1855—57	145: 05 "	Mikko Froomi
1858—60	143: — "	Johan Simula
1861—62	166: 60 "	Alexander Polviander
1863	138: — "	Anna Margaretha Hälli
1864—	388: 40 markkaa	Frans Vihtori Kokko
1870	50: — "	Juho Froomi
1871—73	51: — "	Aron Keisari
1874—79	303: — "	Mikko Froomi
1880—82	611: — "	Juha Wallin Simula ja Kusta Laurila
1883—88	850: — "	Reetrikki Grå
1889—94	411: — "	Maurits Ylifutka
1895—98	380: — "	Anton Liinaharja
1899—1900	203: — "	Aron Mäkelä
1901—06	92: — "	Juho Edvard Mäkelä
1907—12	101: — "	Kalle Keisari
1913—18	50: — "	Anders Ludvig Behm (Lauttausyhdistys)
1919—24	2,000: — ,	Ivar Aminoff (Åbo Kraft-aktiebolag)
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhdistys
1930—39		Kokemäenjoen lauttausyhdistys

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Suomenkylän pato yhdessä Vinnäisten, Pitäjän, Jyräään, Pirilän, Lammaisten, Kukonharjan, Arantilan, Ruskilan ja Lippoportaiden patojen kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttausyhtiölle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Kallion toe

Nakkilan pitäjässä.

Mainitaan asiakirjoissa ainakin jo vuonna 1769. Sijaitsi joen etelä-rannalla Lammaisten kylän kohdalla ja rakensivat ja ylläpitivät sitä Lammaisten, Leistilän ja Kukonharjan kyläläiset. Joka viides päivä oli Lampolalla Leistilän kylässä ja Härmän talolla Kukonharjan ky-

lässä rälssitilaomaisuudessaan oikeus yksinään harjoittaa kalastusta tokeella, toisina aikoina sai *valtio puolet saaliista*. Tämän tokeen käyttöoikeutta valaisee kauppankirja elokuun 10 päivältä 1787, jonka mukaan vänrikki B. V. Hästesko oli myynt ylioppilas Otto Reinhold Branderille ne osuudet, yhteensä $\frac{1}{5}$, jotka Hästesko Lampolan ja Härmälän tilojen omistajana oli omistanut kysymyksessä olevassa kalatokeessa. Muita osuuksia tähän tokeeseen on käytetty ikimuistoisen nautinnon perusteella.

Vuokramaksut valtion osuudesta ovat olleet seuraavat:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	22: — ruplaa	Petter Klomse?
1827—32	12: 20 "	Johan Pria
1833—38	7: — "	Iisakki Talvi
1839—44	7: 03 "	Johan Hummelin
1845—50	25: 05 "	Juho Kärki
1851	13: — "	Mikko Froomi
1852—54	20: 50 "	Kustaa Talvi
1855—57	25: 55 "	Otto Kärki
1858—60	45: — "	Mikko Froomi
1861—62	69: — "	Mikko Ojala
1863	65: 10 "	Fredrik Porri
1864—65	221: 60 markkaa	Anna Margaretha Hälli
1866	9: — "	Edvard Laurila
1867—68	79: — "	Maurits Futka
1869—70	30: — "	Juho Kouhi
1871—1900	?	?

1901 pidetyissä huutokaupoissa ei kukaan tehnyt tästä kalastuspaikasta mitään tarjousta.

Jyräään toe

Harjavallan pitäjässä.

Mainitaan asiakirjoissa ainakin jo vuonna 1769. Sijaitsi joen pohjoisella rannalla Niuttulan kylän kohdalla. Sen rakensivat ja pitivät kunnossa Pirilän, Pirkkan ja Niuttulan kyläläiset sekä Kokemäen kartanon omistaja, jolla oli oikeus kalastaa siinä joka viidestäistä päivä. Muina aikoina tulleesta saaliista jakoivat muut osakkaat puolet ja *toinen puoli tuli valtioille*. Tokeen käyttöoikeutta koskevia asiakirjoja ei ole löytynyt, mutta on sitä käytetty ja saalis siitä jaettu edelläesitetyllä tavalla ikimuistoisista ajoista asti.

Lukuunottamatta valtion, Hympin ja Ollilan virkatalojen sekä

Kokemäen kartanon osuuksia ovat kaikki muut oikeudet nyt Länsi-Suomen Voima O.Y:n hallussa.

Valtiolle tullut vuosivuokra tälle kuuluvasta osuudesta on ollut seuraava:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1826—31	190: — ruplaa	Johan Hakuni
1832—37	192: — „	Matts Polviander
1838—43	101: — „	Mikko Huttu
1844—49	171: 31 „	Fredrik Porri
1850—52	171: 31 „	” ”
1853—54	171: 31 „	” ”
1855—57	200: 10 „	Otto Kärki
1858—60	220: 50 „	Edvard Heikkilä
1861—62	253: 25 „	Henrik Korpi
1863	200: — „	Maurits Hakuni
1864—65	912: — markkaa	Frans Vihtori Kokko
1866	481: — „	Fredrik Giers
1867—68	526: — „	Maurits Hakuni
1869—70	401: — „	Aron Keisari
1871—	206: — „	Maurits Futka
1872—77	231: — „	Juha Walin
1878—79	664: — „	Anders Arve
1880—82	325: — „	Juha Wallin Simula
1883—88	345: — „	Frans Fredrik Giers Alafutka
1889—94	401: — „	Frans Ylinen Näähälä
1895—98	300: — „	Anton Liinaharja
1899—1900	271: — „	Frans Leikko
1901—06	232: — „	Aron Mäkelä
1907—12	180: — „	Frans Ferdinand Ala-Futka
1913—18	91: — „	Kalle Yli-Futka
1919—24	4,000: — „	Ivar Aminoff (Åbo Kraft-aktiebolag)
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhtiö
1930—39		Kokemäenjoen lauttaus-yhdistys

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Jyräään pato yhdessä Vinnaisten, Pitäjän, Suomenkylän, Pirilän, Lammaisten, Kukonharjan, Arantilan, Ruskilan ja Lippoportaan patojen kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttausyhtiölle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Köönikän toe

Nakkilan pitäjässä.

Tämä on Kokemäenjoen vanhimpa kalastuspaikkoja; siitä puhuvat asiakirjat jo vuonna 1463. Sijaitsi joen etelärannalla Lammaisten kylän kohdalla. Sen rakensivat ja sitä ylläpitivät lukuunottamatta Keskiperän tilaa, Lammaisten kyläläiset sekä Keisarin ja Tolvin talot Torttilan kylässä ja Ala-Prian talo Pirilän kylässä. *Saaliista tuli valtioille kolmasosa joka kahdeksas päivä.* Tämän kalatokeen käyttämistä koskevista asiakirjoista mainittakoon seuraavat: Ulvilan kihlakunnan oikeuden pöytäkirja heinäkuun 11, 12 ja 13 päiviltä 1687, josta ilmelee, että Köönikän kalatokeessa ikimuistoisista ajoista Anolan alodiali säteritila oli saanut kalastaa 2 ja Sunniemen (Sonnäsin) säteritila 5 päivää viikossa sekä Soinilan eli Svenskbyn kylänmiehet joka kahdeksas päivä siten, että Poutalan rälssitila ja kaksi ruununtilaa — Isoperä ja Mäkelä — siellä oli saanut kukin kolmanneksen mainitun päivän saaliista. Lokakuun 12 päivänä 1787 tehty kauppalakirja, minkä nojalla Sunniemen (Sonnäsin) tilan omistaja eversti Berndt Johan Hastfer oli myynyt mainitulle tilalle kuuluneet $\frac{5}{8}$ kalastuksesta seuraaville henkilöille: ylioppilas Otto Reinhold Branderille $\frac{1}{5}$, rustitilalliselle Heikki Heikinpoika Keisarille Torttilan kylästä $\frac{1}{5}$, rustitilalliselle Matti Tuomaanpoika Jaakkolalle Leistilästä $\frac{1}{5}$, rustitilalliselle Juho Tolville Torttilasta ja räättäli Matts Rönnbäckille yhteisesti $\frac{1}{5}$ sekä rustitilaisen pojalle Jaakko Heikinpoika Keisarille Torttilasta, talolliselle Antti Tanelinpoika Keisarille ja rakuuna Anders Grönille yhteisesti $\frac{1}{5}$. Ulvilan kihlakunnan oikeuden antama kiinnekirja marraskuun 20 päivältä 1790, jonka nojalla edellämainitut kaupat olivat tulleet vahvistetuksi. Kaksi kauppalakirjaa syyskuun 2 ja 29 päiviltä 1804, joiden nojalla Anolan tilan omistaja asessori Johan Beckman eläessään oli myynyt tilan kalastusoikeuden rustitilallisille Juho Jaakonpoika ja Matti Jaakonpoika Jaakkolalle ja Tuomas Juhonpoika ja Antti Tuomaanpoika Karekselle Leistilän kylästä.

Valtion osuuden ollessa pienin olivat tietenkin vuokratulot vastaavasti vähäpäötiset, jonka takia valtion osuutta vuoden 1873 jälkeen ei enää vuokrattukaan, tai ainakaan asiakirjoista ei käy ilmi, että se olisi mainitun vuoden jälkeen ollut vuokrattuna. Senaatin päättöksen mukaan huhtikuun 28 päivältä 1903 jätettiin Köönikän kalastuspaikka vastaisuudessa käyttämättä.

Vuokratulot vuosilta 1821—1873 olivat seuraavat:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	2: — ruplaa	Aatami Laurila
1827—32	3: — „	Johan Evert Brander
1833—38	5: — „	Petter Polviander
1839—44	4: — „	Fredrik Brander
1845—50	3: 06 „	Johan Adolf Brander
1851—52	3: 06 „	
1853—54	2: 10 „	Fredrik Brander
1855—57	2: — „	
1858—60	2: — „	Juha Simula
1861—62	5: 10 „	
1863	5: 20 „	Aron Keisari
1864—65	20: 60 markkaa	Kustaa Tolvi
1867—68	9: — „	Karl Fredrik Avellan
1869—70	8: 50 „	Erlanti Rantala
1872—73	16: 50 „	Juha Walin

Lammaisten eli Savikon toe

Nakkilan pitäjässä.

Tämä Lammaisten kylän rannassa joen eteläpuolella sijainnut toe lienee vanhimpia Kokemäenjoessa. Asiakirjoissa vuodelta 1347 ja 1348 mainitaan Lammaisten koskessa olleen patoja, joista yksi todennäköisesti on ollut nyt kysymyksessä oleva. Vuonna 1555 mainitaan Lammaisten koskessa olleen 4 patoa. Mutta vasta v. 1812 esiintyy Savikko-niminen toe kaikkien jo edellä selostettujen tokeiden nimien rinnalla. Mitään asiakirjoja, jotka osoittaisivat käyttööikeuksia tähän tokeeseen, ei ole voitu esittää, mutta on sitä ikimuistoisista ajoista asti käytetty siten, että Lammaisten kyläläiset kukin manttaalinsa mukaan rakensivat ja ylläpitivät sitä sekä saivat keskenään jakaa saman perustan mukaan puolet saaliista. *Toinen puoli saaliista oli luovutettava valtioille.*

Lammaisten pato on ollut Kokemäenjoen antoisimpia ja siitä on valtio aina, lähinnä Pirlän toetta, saanut suurimmat tulonsa joko kalassa tai vuokrassa.

Valtion osuudesta on maksettu seuraavat vuokrasummat:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1826—31	210: — ruplaa	Petter Polviander
1832—37	234: — „	Otto Porri
1838—43	250: — „	Carl Fock
1844—49	218: — „	Efraim Tyni

1850—52	218: — ruplaa	Maja Stina Tyni
1853—54	268: — "	Juho Kärki
1855—57	416: 20 "	Frans Greetala
1858—60	605: 20 "	Otto Kärki
1861—62	530: — "	Frans Brander
1863	500: — "	Edvard Yli-Laurila
1864—65	2,044: — markkaa	Frans Brander
1866	2,600: — "	Matts Karsten
1867—68	1,751: — "	Aron Keisari
1869—70	1,606: — "	" " Aatami Laurila
1871—73	725: — "	Juha Wallin
1874—79	1,400: — "	Erland Sundvall
1880—82	1,607: — "	Frans Pohjala
1883—88	1,748: — "	Frans Näähälä
1889—94	2,011: — "	Anton Liinaharja
1895—98	2,600: — "	" " Oskar Naakka
1899—1900	3,005: — "	Kalle Keisari
1901—06	2,015: — "	Andreas Ludvig Behm (Lauttausyhtiö)
1907—12	2,000: — "	Ivar Aminoff (Åbo Kraftaktiebolag)
1913—18	425: — "	Kokemäenjoen lauttausyhtiö
1919—24	20,600: — "	Kokemäenjoen lauttausyhdistys
1925—30		
1930—39		

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Lannistaisten pato yhdessä Vinnasten, Pitäjän, Suomenkylän, Jyräään, Pirilän, Kukonharjan, Arantilan, Ruskilan ja Lippoportaan patojen kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttausyhtiölle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Pirilän eli Kruunun toe

Harjavallan pitäjässä.

Mainitaan asiakirjoissa jo vuodelta 1553. Sijaitsi joen pohjoispuolella Lammaisten toetta vastapäätä. Tämä toe oli kokonaisuudessaan valtion hallussa. Suurimpia ja tuottoisimpia kalastuspaikkoja Kokemäenjoessa. Jo ikimuistoisista ajoista asti oli 25 taloa velvolisia kukaan talonsa suuruutta vastaavassa suhteessa pystytämään tämän tokeen kesäkuun 12 päivään mennessä ja purkamaan sen ennen

syyskuun 8 päivää kuten myös toimituttamaan siinä kaiken kalastamisen (valtion hyväksi). Nämä velvollisuudet ovat sittemmin vahvistetut Keis. Majesteetin määräyksillä kesäkuun 20 päivältä 1815 ja maaliskuun 5 päivältä 1846. Korvaukseksi tästä olivat mainitut talot vapautetut erästä kyyditysvelvollisuksista (emot eftergift af skjutsfärd och Wagnsverks-penningarne).

Vuosivuokra tästä tokeesta oli seuraava:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1826—31	960: — ruplaa	Johan Hakuni
1832—37	951: —	Mikko Froomi
1838—43	842: 70	Mikko Huttu
1844—50	828: 50	" "
1850—52	828: 50	" "
1853—54	828: 50	" "
1855—57	1,301: —	Juho Kärki
1858—60	1,531: —	Otto Kärki
1861—62	1,606: —	Edvard Heikkilä eli Ylipria
1863	1,510: —	Maurits Hakuni
1864—56	6,006: — markkaa	Mikko Froomi
1866	6,750: —	Mats Karsten
1867—68	7,000: —	Mikko Froomi
1869—70	3,057: —	Aron Keisari
1871—73	3,001: —	Kaarle Vilhelm Palin
1874—79	5,500: —	Erland Sundvall
1880—82	6,750: —	" "
1883—88	5,000: —	Reetrikki Leikko
1889—94	4,000: —	Kustaa Ylilaurila
1895—98	4,651: —	Frans Ylinen
1899—1900	3,557: —	Topias Uulo
1901—02	227: —	Edvard Mäkelä
1903—06	200: —	Oskar Kivini
1907—12	605: —	Väinö Thunström
1913—18	300: —	Andreas Ludvig Behm (Lauttausyhtiö)
1919—24	18,600: —	Ivar Aminoff (Åbo Kraftaktiebolag)
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhtiö
1930—39		Kokemäenjoen lauttausyhdistys

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Pirilän pato yhdessä Vinnaisten, Pitäjän, Suomenkylän, Jyräään, Lammainsten, Kukonharjan, Arantilan,

Ruskilan ja Lippoportaan patojen kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lautausyhtiölle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Kukonharjan toe

Nakkilan pitäjässä.

Sijaitsi Kukonharjan kylän kohdalla joen etelärannalla. Toetta ylläpitivät mainitut kyläläiset. Härmän rälssitilan omistajalla oli yksinomainen kalastusoikeus siinä joka seitsemäs päivä; muina aikoina jaettiin saalis puoleksi mainituille kyläläisille ja puoleksi *valtiolle*. Tämä kalastamisjärjestys on ollut vallalla ikimuistoisista ajoista, mutta mitään sitä koskevia asiakirjoja ei ole voitu esittää.

Valtion osuuden vuokratulot ovat olleet seuraavat:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokrannajan nimi
1821—26	10: — ruplaa	Aatami Laurila
1827—32	19: 02 "	Johan Krusi
1833—38	33: — "	Mikko Froomi
1839—44	26: — "	Johan Krusi
1845—50	24: 50 "	Fredrik Brander
1851—52	24: 50 "	" " Viikari
1853—54	26: 05 "	Aleksanteri Viikari
1855—57	31: 10 "	Kustaa Iso-Teinilä
1858—60	73: — "	Emanuel Markkula
1861—62	82: — "	Fredrik Brander
1863	84: — "	Gerhard Präski
1864—65	408: — markkaa	Juho Kustaa Tyni
1866	106: — "	Aleksanteri Viikari
1867—68	12: — "	Juho Heikki Pohjala
1869—70	31: 50 "	Antoinette Bonsdorff
1871	21: 50 "	Aleksanteri Viikari
1872—77	20: 25 "	" "
1878—79	30: — "	" "
1880—82	30: — "	" "
1883—88	30: 50 "	Evert Viikari
1889—94	30: — "	Aron Mäkelä
1895—98	50: — "	Anton Liinaharja
1899—1900	20: — "	Aron Mäkelä
1901—06	15: — "	Evert Viikari
1907—12	10: — "	" "

1913—18	10: — markkaa	Andreas Ludvig Behm (Lauttausyhtiö)
1919—25	10: — „	Sama
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhtiö
1930—39		Kokemäenjoen lauttausyh- distys

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Kukonharjan pato yhdessä Vinnanisten, Pitäjän, Suomenkylän, Jyräään, Pirilän, Lammaisten, Arantilan, Ruskilan ja Lippoportaan kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttausyhtiölle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Viikkalan toe

Nakkilan pitäjässä.

Sijaitsi Viikkalan kylän rannassa joen pohjoispuolella. Mainitaan jo v. 1551 Ulvilan kartanon kirjanpitokirjoissa. Mitään käytööikeuksia osoittavia asiakirjoja ei ole esitetty, mutta ylläpitivät sitä mainitut kylänmiehet ja Lautilan yksinäinen rälssitala. Tästä tokeesta *sai valtio puolet vain joka viidennen päivän saaliista ja toisen puolen sai Markkulon tilan omistaja*. Kaikki muut tilat, jotka kalastivat tässä tokeessa nauttivat rälssioikeutta.

Valtion osuudesta maksetut vuosivuokrat ovat olleet seuraavat:

Vuosivuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	7: 50 ruplaa	Mikko Pakkala
1827—32	5: — „	Johan Evert Brander
1833—38	10: 50 „	Johan Alakrusi
1839—44	9: 60 „	Kustaa Iso-Teinilä
1845—50	8: 05 „	Juho Ryssä
1851—52	8: 05 „	Juho Ryssä
1853—54	8: 11 „	Fredrik Brander
1855—57	11: 05 „	Isak Grönberg
1858—60	22: 10 „	Frans Vilhelm Hartelin
1861—62	23: — „	Gerhard Präski
1863	23: — „	Emanuel Markkula
1864—66	68: — markkaa	Maurits Hakuni
1867—68	1: — „	Karl Fredrik Avellan
1869—70	3: — „	Nils Kustaa Hammaren
1871—73	14: — „	August Fredrik Järnefelt

1881—82	16: — markkaa	Fredrik Brander
1883—88	35: — „	Aron Mäkelä
1889—94	41: — „	Frans Pohjola
1895—98	40: — „	Anton Liinaharja
1899—1900	40: — „	Kustaa Laurila
1901—06	ei kukaan tehnyt minkäänlaista vuokratarjousta.	

Soinilan eli Svenskbyn toe

Nakkilan pitäjässä.

Sijaitsi Soinilan kylän tiluksien alla joen etelärannalla. Sen käyttöoikeutta koskevia asiakirjoja ei ole voitu esittää, mutta rakennivat ja ylläpitivät sitä mainitut kylänmiehet. *Saalista tuli valtiolle* $\frac{1}{3}$, Isoperän ja Mäkelän tiloille yhteisesti $\frac{1}{3}$ ja Penttalan rälssitilalle niinikään $\frac{1}{3}$.

Valtion osuudesta on maksettu seuraavia vuokria:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	40: — ruplaa	Aatami Laurila
1827—32	18: — „	Johan Edvard Brander
1833—38	19: — „	Petter Polviander
1839—44	25: 10 „	Fredrik Brander
1845—50	12: — „	Juho Ryssä
1851—52	12: — „	” ”
1853—54	15: — „	Aleksanteri Viikari
1855—57	16: — „	Fredrik Brander
1858—60	19: 10 „	” ”
1861—62	34: 10 „	Alexander Polviander
1863	25: — „	Fredrik Brander
1864—65	50: — markkaa	Aleksanteri Viikari
1866	8: — „	Edvard Laurila
1867—68	13: 50 „	Juho Pakkala
1869—70	19: 50 „	Frans Brander
1872—73	16: — „	Juha Walin
1874—79	30: — „	Adolf Brander
1889—94	11: — „	Aaron Mäkelä
1895—1900	15: — „	Anton Liinaharja

Arantilan toe

Nakkilan pitäjässä.

Sijaitsi joen etelärannalla Arantilan kylän kohdalla. On Kokeಮಾಂಜೋನ ವಾಂಹಿಂಪಾ ಕಾಲಸ್ತುಪಾಿಕ್ಕೊ, ಮಾನಿತಾನ ಅಸಿಕಿರ್ಜೋಸ್ ಜೋ ವ್ಯೂನ್‌ನಾ 1463, ಮತ್ತಾ ಮಿತಾನ ಸೆನ ಕೆಯ್ಟೋಿಕ್ಯುಟ್ಟಾ ಕೋಸ್ಕೆವಿ ಅಸಿಕಿರ್ಜೋಸ್ ಏ ಓಲ್ ವೈಟ್ ಎಸಿಂತ್ಯೂಡಾ. ಸೆನ ರಾಕೆನಿಸಿವಟ ಜಾ ಸಿತಾ ಯ್ಲೆಪಿಟಿವ್‌ಟ್ ಅರಂಟಿಲಾನ ಜಾ ತಟರಾನ ಕ್ಯಲಾನ್‌ಮಿಹೆಟ್. ಸಾಲಿಿಸ್ ತುಲಿ ಪ್ರೂಲೆಟ್ ಪೋಜಳಾನ ರ್ಲೆಸ್ಸಿತಿಲ್‌ಲೆ ಅರಂಟಿಲಾನ ಕ್ಯಲಾಸ್ಸಾ; ತಟರಾನ ಕ್ಯಲಾನ ತಾಲೋಲಿಸಿಲ್‌ಲೆ ಜಾ ರ್ಯಾಸಾನ ತಿಲಾನ ಓಮಿಸಿತಾಲ್ ಅರಂಟಿಲಾನ ಕ್ಯಲಾಸ್ಸಾ ತುಲಿ ನೆಲ್‌ಜೊಸೋ ಜಾ *ವಲ್ಟಿಯೋ ನೀನಿಕಾನ್ ಯ್ಕಿ ನೆಲ್‌ಜೊಸೋ*.

ವಲ್ಟಿಯೋ ಓಸ್ಯುಡೆಸ್ ಮಾಕ್ಸೆಟ್‌ಟಿ ಸೇರಾವಾತ್ ವ್ಯೂಕ್ರಾತ:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1821—26	18: — ruplaa	Mikko Pakkala
1827—32	18: — „	Johan Edvard Brander
1833—38	16: 10 „	Mikko Kurru
1839—44	20: — „	Juho Ryssä
1845—50	25: — „	Kustaa Iso-Teinilä
1851	25: — „	Juho Ryssä
1852—54	41: 05 „	Malachias Kerrola?
1855—57	44: 10 „	Kustaa Iso-Teinilä
1858—60	60: — „	Juho Pakkala
1861—62	60: — „	Fredrik Brander
1863	67: — „	Juho Pakkala
1864—65	160: 40 markkaa	" "
1866	242: — „	Frans Josef Brander
1867—68	317: — ..	Juho Pakkala
1869—70	331: — „	C. F. Avellan
1870—73	333: — „	Simo Pohjola
1874—79	560: — „	Kustaa Juti
1880—82	400: — „	Frans Pohjatalo
1883—88	351: — „	Aaron Mäkelä
1889—94	388: — „	Simo Iso-Teinilä
1895—98	400: — „	Anton Liinaharja
1899—1900	60: — „	Kustaa Laurila
1901—06	65: — „	Ivar Aspegren
1907—12	70: — „	Edvard Mäkelä
1913—18	70: — „	Andreas Ludvig Behm (Lauttausyhtiö)
1919—24	70: — „	Sam.
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhtiö
1930—39		Kokemäenjoen lauttaus- yhdistys

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Arantilan pato yhdessä Vinnaisten, Pitäjän, Suomenkylän, Jyräään, Pirilän, Lammaisten, Kukonharjun, Ruskilan ja Lippoportaan patojen kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttausyhtiölle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Ruhaden toe

Nakkilan pitäjässä.

Sijaitsi Ruhaden kylän rannassa joen eteläpuolella. Miten kauan sitä on käytetty, ei liene tunnettua, mutta ikimuistoisista ajoista sitä ovat ylläpitäneet ja siinä kalastaneet Ruhaden kylän talot, joista Mikkelan, Knuutilan ja Nikin rälssitilojen omistajat saivat saaliista yhteenä $\frac{3}{5}$, Buondin ja Vappulan verotilat $\frac{1}{5}$ ja valtio niin ikään $\frac{1}{5}$.
Käytty seuraavat vuokrat:

Valtion osuudesta on maksettu seuraavat vuokrat:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokrannottajan nimi
1821—26	35: — ruplaa	Aataini Laurila
1827—32	25: — "	Johan Evert Brander
1833—38	21: 50 "	Kustaa Iso-Teinilä
1839—44	27: 12 "	Kustaa Vappula
1845—50	18: 10 "	" "
1851—52	18: 10 "	Juho Pohjala
1853—54	26: 05 "	Kustaa Vappula
1855—57	15: 10 "	Fredrik Brander
1858—60	20: — "	Kustaa Vappula
1861—62	38: 15 "	Gerhard Präski
1863	30: 50 "	Anna Margaretha Hälli
1864—65	124: — markkaa	Carl Fredrik Avellan
1866	162: — "	" " "
1867—68	144: 50 "	Juho Pakkala
1869—70	106: — "	Karl Fredrik Avellan
1871—73	100: — "	Tuomas Boundi eli Buondi
1874—79	104: — "	" " "
1880—82	80: — "	Viktori Vappula
1883—88	91: — "	Simo Iso-Teinilä
1889—94	30: — "	Anton Liinaharju
1895—98	40: — "	Alfred Vappula
1899—1900	10: — "	Ivar Aspegren
1901—06	7: — "	

Päätöksellä huhtikuun 28 päivältä 1903 Senaatti vapautti Aspergrenin tästä sopimuksesta ja määräsi hänelle maksettavaksi takaisin vuokramaksut vuosilta 1901 ja 1902, koska Ruhaden patoa talolliset eivät olleet lainkaan panneet pystyyn. Samalla päätti Senaatti, että tämä kalastuspaikka jätetään vastaisuudessa käyttämättä (kommande ifrågavarande fiske att för framtiden lemnas odisponerat).

Ruhaden nuotta-apaja

Nakkilan pitäjässä.

Sijaitsi noin 400 metriä samannimisen lohi- ja siikatokeen alapuolella Ruhaden kylään kuuluvan Nikin Rälssitilan kohdalla joessa, missä apaja vedettiin joen etelärannalle. Tämän nuotta-apajan otti aikoinaan käytäntöön Anolan kartanon omistaja asessori Beckman. Sitä käyttivät puoleksi Mikkolan, Knuutilan ja Nikin talot, jotka olivat Anolan tilaan kuuluvia rälssitaloja Ruhaden kylässä, joista vastoin toisen puolen kalastusoikeudesta asessorinleski Beckman syyskuun 7 päivänä 1812 päivättyllä kauppankirjalla oli myynti rustitalliselle Matti Juhonpoika Jaakkolalle Leistilän kylästä, joka vuorostaan, pidättämällä ainoastaan $\frac{4}{9}$ mainitusta puolikkaasta Jaakkolan rustitilalle, oli luovuttanut muut osuudet erinäisille henkilöille, mitkä osuudet syntyneessä riitajutussa Turun hovioikeus oli päättösellään maaliskuun 23 päivältä 1836 tuominut Teinilän rustitilalle Tattaran kylässä, Kareksen rustitilalle Leistilän kylässä sekä Muntin, Talonpojan ja Präskin tiloille Masian kylässä, $\frac{1}{9}$ kullekin.

Ruskilan toe

Nakkilan pitäjässä.

Sijaitsi Ruskilan kylän kohdalla joen etelärannalla. Sen käytöörikeutta koskevia asiakirjoja ei ole esitetty, mutta ikimuistoisista ajoista asti ovat sitä käytäneet Ruskilan kylänmiehet siten, että Glasmästarin ja Pertun rälssitilat saivat saaliista $\frac{2}{7}$, muut mainittun kylän tilat $\frac{5}{14}$ ja valtio niinikään $\frac{5}{14}$.
Valtion osuudesta on saatu seuraavat vuokratulot:

Vuokravuosi	Vuosivuokra ruplaa	Vuokrannottajan nimi
1821—26		Löfvenmark
1827—32	37: 76	Isak Hypping
1833—38	42: —	Juho Ryssä
1839—44	31: 05	" "
1845—50	25: 05	Kustaa Yli-Aarikka
1851—52	25: 05	" "
1853—54	26: —	Fredrik Brander
1855—57	35: 10	Eva Hypping
1858—61	41: 10	Fredrik Porri
1862	41: 15	Juho Aarikka
1863	26: —	Fredrik Aikala
1864—65	82: — markkaa	" "
1866	2: —	" "
1869—70	17: 25	Juho Pakkala
1872—73	68: —	Juho Walin
1874—76	47: —	Viktor Hypping
1877—79	83: —	" "
1880—82	72: 50	Frans Ala-Aarikka
1883—88	56: —	Frans Aarikka
1889—94	47: —	Frans Hypping
1895—98	60: —	Anton Liinaharja
1899—1900	10: —	Kaarle Aikala
1901—06	21: —	" "
1907—12	10: —	" "
1913—18	10: —	" "
1919—24	40: —	Anders Ludvig Behm (Lauttausyhtiö)
1925—30		Kokemäenjoen lauttausyhtiö
1930—39		Kokemäenjoen lauttaus- yhdistys

Huom.! Vuosina 1925—30 oli Ruskilan pato yhdessä Vinnaisten, Pitäjän, Suomenkylän, Jyräään, Pirilän, Lammaisten, Kukonharjan, Arantilan ja Lippoportaan patojen kanssa 27,000 markan suuruisesta vuosivuokrasta vuokrattuna Kokemäenjoen lauttaisyhtiölle. Vuosina 1930—39 samalla tavalla yhteisvuokran ollessa 20,000 markkaa.

Pappilan nuotta-apaja

Ulvilan pitäjässä.

Sijaitsi joessa Nikin talon kohdalla joen pohjoisrannalla. Sitä käytti Ulvilan pappilan haltija, joka Kuninkaan kirjelmän mukaan Kamari-Kollegiolle helmikuun 3 päivältä 1803 ja Turun hovioikeuden tuomion mukaan heinäkuun 12 päivältä 1808 oli oikeutettu harjoittamaan lohen- ja sianpyyntiä oman maansa rannassa. Tämän oikeuden on Keis. Senaatti vahvistanut päätöksellä huhtikuun 28 päivältä 1817.

Navan nuotta-apajapaikat

Ulvilan pitäjässä.

Kolme eri apajaa joen pohjoisrannalla, joista yksi sijaitsi Ulvilan pappilan tilusten ja molemmat toiset Isokartanon (Storgård) tiluksien kohdalla Vanhassakylässä (Gammelby). Mainitaan ainakin jo vuoden 1690 Deskriptions Bok nimisessä asiakirjassa. Alkujaan kuuluivat nämä nuotta-apajat valtiolle ja olivat sen hallussa ainakin vielä v. 1770, mutta oli ne sittemmin itselleen hankkinut Isokartanon rustilan omistaja kapteeni Le Bell ja oli Keis. Senaatti päätöksellään toukokuun 25 päivältä 1814 vahvistanut ne Isokartanon ja Strömnäsin eli Trumetarin rustiloille Vanhassa kylässä kuuluviksi suhteessa näiden manttaaliin eli sen perustan mukaan, millä mainitut tilat olivat osallistuneet niin sanottuun „Gammelby Öfverby samfällighet” nimiseen yhtymään. Läänin maaherran päätöksen mukaan syyskuun 6 päivältä 1806 oli kalastuksesta näistä apajista maksettava veroa 20 leiviskää suolattua lohta ja 10 leiviskää suolattua siikaa vuosittain, mikä maakirjassa oli huomioon otettava.

Moukun (Fribyn) nuotta-apaja

Ulvilan pitäjässä.

Sijaitsi Koiviston rustilan tilusten kohdalla joen etelärannalla. Turun hovioikeuden päätöksen mukaan maaliskuun 4 päivältä 1812

kuului $\frac{2}{7}$ kalastusoikeudesta siinä Uotilan tilalle ja Keis. Senaatin päätöksen mukaan kesäkuun 4 päivältä 1831 $\frac{5}{7}$ Anolan kartanolle. Kuitenkin oli Ulvilan ja Merikarvian pitäjien kihlakunnanoikeus päättösellään heinäkuun 18 päivältä 1811 kieltynt 37 hopearuplan sakon uhalla nuotanvedon Koiviston rustilan kohdalla, mutta selitynyt, että nuotanveto, johon Kunink. Majesteetin tuomion mukaan huhtikuun 11 päivältä 1804 Anolan kartanon omistaja asessori Beckman oli oikeutettu, saisi tapahtua Fribyn kylän omassa rannassa. Tätä määräystä ei liene kuitenkaan noudatettu.

Saaren nuotta-apaja Ulvilan pitäjässä.

Sijaitsi Saaren tilan tiluksien kohdalla joen pohjoisrannalla. Apa-jassa oli kaksi rinnakkaisista nuotanvetopaikkaa, missä Saaren kartano ikimuistoisista ajoista asti oli kahdella nuotalla kalastellut. Turun ja Porin tuomiokunnan laamanninoikeus oli päätöksellään hel-mikuun 15 päivältä 1802 vahvistanut mainitulle kartanolle tämän oikeuden nuotanvetoon oman rantansa kohdalla.

Ennen Saaren nuotta-apajapaijkojen pakkolunastusta lauttaukseen hyväksi Kokemäenjoen lauttausyhdistys maksoi näistä apajista vuosivuokraa 8,000 markkaa.

Suosmeren (Svartmark) nuotta-apaja
Ulvilan pitäjässä.

Sijaitsi samannimisen kylän luona joen pohjoisrannassa. Sitä käyttivät Suosmeren kylänmiehet Senaatin päätöksen mukaisesti heinäkuun 28 päivältä 1814, millä päätöksellä vahvistettiin Turun hovioikeuden päätös kesäkuun 15 päivältä 1813, jonka mukaan oikeus nuotanvetoon omassa rannassa, ikimuistoiseen käyttöön nojautuen, oli mainituille kylänmiehille taattu, huomionottamalla kuitenkin, että kalastusta oli verotettava, ellei niin aikaisemmin olisi tapahtunut, sekä ettei nuotanvetoa saanut ulottaa valtaväylän yli.

Sunniemen (Sonnäs) nuotta-apaja
Ulvilan pitäjässä.

Sijaitsi Sunniemen säteritilan tilusten rannassa ja käytti sitä tämän talon omistaja. Apaja vedettiin joen pohjoisrannalle. Käytööikeus perustui Turun hovioikeuden tuomioon joulukuun 6 päivältä 1802, joka vahvisti Ulvilan ja Merikarvian kihlakunnanoikeuden päätöksen helmikuun 19 päivältä 1800 ja Turun ja Porin tuomiokunnan laamanninoikeuden päätöksen helmikuun 15 päivältä 1802, minkä mukaan Sunniemen säteritilalle myönnettiin oikeus sillä tavalla kuin vanhastaan oli ollut tapana Kokemäenjoessa pyydystää lohta ja siikaa nuotalla tilan omassa rannassa myös kruununaikana, kuitenkin niihin, että nuotta saatiin heittää vain valtaväylään asti.

Lukkarinsannan nuotta-apaja
Ulvilan pitäjässä.

Porin kaupungin lähellä sijaitseva, on ikimuistoisista ajoista asti ollut *yksinomaan valtion käytössä*. Siinä on kalastettu kahdella nuottalla, joita vedetään vuoron perään ylemmällä ja alempalla apajalla. Tämä kalanpyyntipaikka on aina ollut Kokemäenjoen antoisin, vaikka sekin, kuten kaikki muutkin pyyntipaikat on aikojen kuluessa huomattavasti huonontunut.

Lukkarinsannasta saadusta lohimäärästä (kappaleluvusta) on käytettäväänä seuraavat tiedot:

V. 1883	973 kpl.	V. 1921	267 kpl.	V. 1926	437 kpl.	V. 1931	28 kpl.
„ 1884	1,015 „	„ 1922	329 „	„ 1927	205 „	„ 1932	83 „
„ 1885	1,149 „	„ 1923	409 „	„ 1928	106 „	„ 1933	151 „
„ 1886	1,218 „	„ 1924	319 „	„ 1929	102 „	„ 1934	162 „
„ 1887	1,004 „	„ 1925	591 „	„ 1930	122 „	„ 1935	188 „

Lohen ohella on kuitenkin siianpyynnillä ollut varsin suuri merkitys Lukkarinsannan apajalia eikä siikasaalis olekaan vähentynyt vastaavassa määrässä kuin lohisaalista.

Lukkarinsannan kalastusoikeudesta on maksettu seuraavat vuokrat:

Vuokravuosi	Vuosivuokra	Vuokranottajan nimi
1826—31	1,250: — ruplaa	Fredrik Printz
1832—37	1,182: — "	"
1838—43	1,205: — "	Carl Fock
1844—49	1,212: — "	Nils Fredrik Palin
1850—52	1,212: — "	"
1853	1,212: — "	Eva Palin
1854	1,213: — "	Vilhelm Palin
1855—57	1,648: — "	Johan Isak Lönnroth
1858—61	2,603: — "	"
1861—62	2,950: — "	Matts Karsten Långstrand
1863	2,963: — "	Matts Karsten
1864	3,336: — markkaa	Edvard Wallin
1865	4,800: — "	Emanuel Huhtala
1866	3,201: — "	Matts Karsten
1867—68	8,000: — "	"
1869	6,000: — "	Matti Karsten Tuomola
1870	7,620: — "	Robert Tornilainen
1871—73	8,600: — "	Nils Gustaf Hammaren
1874—79	12,050: — "	Karl Vilhelm Palin
1880—82	10,506: — "	Malakias Kesti
1883—88	12,752: — "	Fredrik Werner Petrell
1889—94	12,101: — "	Johan Viktor Hagner
1895—98	9,500: — "	Anton Liinaharja
1899—1900	6,100: — "	Johan Hanelius
1901—06	6,600: — "	Gerhard Rancken
1907—08	6,600: — "	"
1909—14	3,000: — "	Frans Heinonen
1915	2,510: — "	Fredrik Tähtinen
1916—21	3,050: — "	"
1922—25	15,600: — "	Frans Juho Leino
1925—30	41,000: — "	Fredrik Tähtinen
1931—32	31,100: — "	Lauri Oskar Leino
1933—39	16,900: — "	Kokemäenjoen lauttausyhdistys

**JÄLJENNÖKSIÄ VANHOISTA
ASIAKIRJOISTA**

Avskrift ur avskrift.

Afskrift ur „Handlingar till upplysning af Finlands Häfder, utgifne
af Adolf Ivar Arvidson, 5:te delen, pag. 10.

2.

*Lagmans dom om Kallio ström i Lammais Fors 1453.
(Aftryck efter original-permebrefvet förvaradt i Kung. riksarkivet.)*

Iack henrich clauson Riddere ock lagman i nörfynne lagsagw
kennes mit thetta breff att i naervare werdughe herre biscoop oluff
biscoop i Aboo mich til dömp t haffuae masiö fyerdingenom i wlsby
soken en ström nempd kallio i lamandz fors som jnnan thera sokne
raa ligger ffrij for kwene boo epther thy en Konungx naempd saa
som aer her götstaff laureusson Riddare ock höffwitsman paa aboo
her henric bydz Riddere och haeridzhöfftning i halko haeret benet
lidkesson haeredzhöfftning i öffre sattegwnd peder karpaynen haeredz-
höfftning i masko haeret hartwigh jabsson haeredzhöfftning i wemo
haerede oluff brodhersson haeredzhöfftning i saxaemaeky haerede
raffwaldh styngulsson haeredzhöfftning i pyke haereth oluff thomas-
son Domare i nedhra satthegwndh peder swerd jens hansson philippus
pawlsson och anders jabsson ransakade ock fwldeligen fore mich
widnad haffue Item allom them nydan for lamandz fors byggiae
fryt mit lippio (lippo) oc kolkae fare jnnan hvars thera bolstade
skael for wtan lamandz wigh aumala aa och ligholmen huleka aff
forno forbwden aere Tii witningxbyrdh tricker lach myt jnsiglae fore
thetta breff hulcket scirifuet aer wit lamandz mandagen naest epter
sanete margrethe dagh Aar epter gudzbyrdh MCDLIII (den 23 Juli
1453).

(Sigillet är bortfallen)

Rätteligen afsvkrifvet intygar:

K. A. Bomansson.

Fil. Doktor och Doeent, Amanuens
i Kejs. Senatens för Finland arkiv.

Avskrift ur avskrift.

**Afskrift ur handlingar till upplysning af Finlands Häfder, utgifne
af Adolf Ivar Arvidsson, 5:te delen, pag. 92.**

56.

Förnyad Lagmansdom om Kallio ström i Lammas Fors. 1484.

(Efter originalet på pergament, förvaradt i kung. riksarkivet, sammanfästadt med
förutgående N:o 2.)

Wi epther screffne Sten stwre i Gripsholm Ridder Sweriges rikes
forstander Greger matsson Ridder och lagman i wesmanne landh och
offuer Dale och hartwigh jobsson mepner och lagman i nørefinne
lagsagw Göre wittherlight at tha wij lagmandz tingh holde met almo-
gen i wlzby soken Aar epter gudzbyrd MCDLXXX paa thet fierddhe
lögherdagen naest fore sancti thome apostoli dagh tha kommeefore
oss i retthen mange beskedelige daune men aff öffre ock naedhre
satthegwnd och Kerdhe paa ith olaglighe fiske Som giordis meth
nodh wti Kwmme aa huleket aerende wij jnd tiil oss anammedhe
ock granlige ransakade ock fwnde wj ther ith permendz breff som
war wtgiffet wti högboren förstes Konnigh Cristierns tiidh lwdhet
at han hade bedet ock befelt erligh och welbyrdugh Man her Erich
Axelsson Ridder gudh hans siel nade met manghe andra gode men
rikesens radh thet ransake och met retthe atskylliae Aar epter gudz-
byrdh MCDLXIII om sancte marie magdalene apton i Forborgen paa
Aboo tha fwnne thet saa at at ther hade för warith en Konungx
siwn ther wppa Som her henric clausson grannelige hade lathet
ransake Som hans breff therom jndehaldher hulcket breff for:ne
her Erich axelsson met the andhre gode men rikesens radh met theris
briff ock jndsiglae fuldbordeae och stadfesthae och hade ther nogra
wrongwiise for:ne her Erich axelssons och rikesens radz breff for-
falsket och serifwet ther wti nodh fore kolcke och fore wij syellfue
annen dagen met mange andra gode friblerne frelsmen ock met the
XII i naemphden sadhe tiith wt tiil aane ock fwnne wij alle the
nodhe draeta the och warp ware olaglighe riketh ock landhet til
stoor skade ock fördaerff Thy haffwe wij samtikt och stadfesth ock
met thette wart opne breff stadfesthe ock samtickiae bodhe the breff
wtan then ena artichel wti her Erich axelssons och rikesens radz
breff som forfalsket aer som aer ther som serifwet aer nodh fore

kolcke och forbiwdhe wij alle Ee hwa the helzt aere eller ware kwnne
 saa eptherkommande som the nw aere wit liff och gotz noghen tiidh
 her epther nodh at draghe eller brwghe wti for:ne kwmme aa eller
 nogra the grene aff denne gaa fra lagmandz och jndh tiil ligholmen
 entigen offwer eller naedhen ock epther thet her henrich claussons
 breff war serifuet paa papir och kwnde icke ware waraktigheth tha
 bekenne wij oss thet seth och offwerlaeset haffue i alle maghe ofor-
 daerifwit Och ludher ordh fran ordh som thetta medherhengende
 breff (förutgående N:o 2) with wart breff lwdher thenne epterscriffne
 XII sadhe j naempden henric laykog henric hawalaynn mangnus
 haeriaewasta lauris rwykae henric jerri olaf lenepoynn jönis sonnj
 oluff henriesson jönis hordan henric i hynae kale jönis callimen och
 nielis skytte Tiil ythermere wisse lthe wij witherlige hengiae wore
 jndsigle nedhen wit thetta breff. Datum et factum Anno die et loco
 ut supra. (Den 18 December 1484.)

(De tvenne fösta sigillen äro bortfallne, det tredje skadat).

Rätteligen afskrifvet intygar:

K. A. Bomansson.

Fil. Doktor och Docent, Amanuens
 i Kejs. Senatens för Finland arkiv.

Avskrift ur avskrift.

Resolution uppå Arendatorens vid Kongl. Majitts
och Cronans Lax och Sikfiske i Cuhmo och Ulfsby
Socknar, Inspektorens Wälbetrodde Lars Nilsson Giers
ingiſna Memoriale, Dateradt Åbo d. 27 Junii 1691.

1:o Såsom man medelst egen besichtning hafver befunnit att Crono Fisket icke ringa deraf hinhras och skadas at åtskillige private personer och Byer sig understå, medelst hvarjehanda bragder hälst Lahtor at igenstängia och betaga Fiskens upgång både i Elften och i synnerhet uti Fiärden utan för Biörneborgs stad och vid — — — — — hvarest ingen Konungsådra är utan vatnet öfver hela fiärden — — — — —

Ty skal härmad strängel. vara förbudit, at ingen ehoo den vara må, antingen Jnvänare i Biörneborgs stad, Lillraumo, Inderöö, Stoukari, Hjuhböh.. och Rousnäs Boer elr någon annan skal födrista sig at läggia någre Bragder uti fisketiden af hvad namn the helst vore i bemte Biörneborgs fiärd, emellan Sandudden, Enus-ohren, Galg Backen och Raumo Sundet. Skolandes den som häremot Bryter för rätta angifvas och alfvarln strafas utan afseende till personen androm til varnagel, dock derigenom ingen betagit at fiska och fahra sit egit inskylte fiskevatn, som de kunna hafva under sitt land, såsom Lillraumo Byen åt Raumo Sundet, innan för dess Båthuus och Olosu udden.

2:o De Nya uti Elften tillbygda værcken böra icke mindre än de förra få inrättas, at de til ingen del förmedeist sine för långa armar betaga Konungsådran, hvilken bör lemnas på djupet i strida forssen och efter vanligheten vara aderton alr bred. Understår sig någon at giöra häremot, och på giord åtvarning sig ej sielf deruti rättade, då hafva Arendatorens tillstånd sådant at utrifva och den bråtslige der äfvan uppå lagföra och döma lata. Så böra och dessa nyja vercke- interessenterne äfven som de gamla erläggia Kongl. Majitts och Cronans rättighet och halfva del af den fisk de i sina vercken kunna fånga.

3:o Förbiudes härmad alfvarln de Bönder som Crono værcken underhålla, dem utj otid och förr än de af Arendatorens elr Crono Fiskarne derom tilsagda varda, at uprifva, hvilket om det skjedde,

böra de derföre lagföras och dömmas at ersättia all deraf förorsakad skada.

4:o Kunna Officerarnes Säten och Boställen ej mehr än andra befrias för Cronans rättighets och halffisks erläggande, de vare sig antingen under Säteries vilkor elr ej.

5:o Så kunna och Possessorerne af Cuhmo och Witikala gårdar, sig ingen rättighet af fisket tilägna utaf sine tilförene innehafde och sedan reducerade Gods, utan Kongl. Maijtt och Cronan bör tillkomma dess rättighet och half fisk af dem äfvensom af andre.

6:o Emedan och et missbruk hos de i fisket interesserade i så måtto förnimmes vara inritat, at de til Cronans andels förminkande af Ruonvärken elr Lanorne utskiära största delen af Laxen jnuti ryggen, som dem är efterläten för deras besvär och omkostnad med Ruonornes underhållande och vitiande; altså böra de af Cronans Befallnings och Länsman alfvarln förehållas med sådan otilbörighet at innehålla. Men skulle de sig intet rätta, böra de därföre anklagas vid Härads Tinget och lagligen plickta, Jämvä! Crono Fiskiarne bivista och förrätta delningen, samt tilse at Kongl. Maijts och Cronans Höga rätt dervid uti ingen del måtte komma att lida.

7:o De på frihet upptagne Hemmanen kunna icke för Kongl. Maijts och Cronans rättighet och andel i fisket befrias, aldenstund Jorde Boks Räntan på dem finnes efter de öfriga ägor, men intet efter fisket, hvilket och de på sådana Heman befintelc Åboer med så mycket mindre skähl kunna pretendera, som åtskillige interesser i desse fiskevärken äro, hvilka under et elr annat hjemanns öhdesmål lika fullt dess andel i värccket nyttia och halffiske deraf erläggia.

8:o Aldenstund Inspektoren gifver ock tilkiänna at Cronans Fiskie Bodar både vid Koifvisto Ladugård och Winnais forss-fiskiare Pörtet äro förfallne och förrutnade, Altså bör Befallnings-Mannen i Häradet tilhålla Crono vereks Bonderne de samma straxt at reparera och förbättra, så framt de stå at bota, elr och på annan händelse, nya i deras ställen uppbyggia.

Datum ut supra.

Lorentz Creutz.

A. Biörkegreen.
Afskriftens riktighet bestyrker.
Hugo Schauman.

Avskrift ur Afskrift.

Adolph Fredrich.

Uti underdåning skrifvelse af den 9. sistl. Februarii berätta oss Riksens Ständer det de i anledning af allmogens i Wehmo och Satkunda Härader uti Åbo och Björneborgs Län vid sistlidne Riksdag gjorde och genom deras Riksdags fullmäktig Gabriel Andersson föryade ansökning at varda befriade från de 2 R.Smt, som arrendatorn af Krono Lax- och Sikfisket i Cumo elf pålagt de båttag, hvilka idkat Sillfiske med skötor och nät uti en hafsvik 3. mil från Björneborgs stad belägen, uti hvilken ansökning Riksdags Fullmäktigen för bemälte std Borgmästaren Lars Sacklén sig jämväl förenat, till beprövande förehaft uppå hvad grund berörde Sillfiske i Björneborgs hafsvik blifvit med Kronans Lax- och Sikfiske i Kumo Elf förknipad och af de i detta ämne förekomne äldre och vidlyftigare handlingar samt hvad i andragit inhemitat, att Sillfisket tillika med Lax- och Sikfisket i Kumo Elf i fordna tider lydt under Björneborgs Grefskap, och att för dessa fisken enligt vårt och Rikets Krigs Collegii skrifvelse af den 7. Januarii 1653. blifvit till Fältmarskalken Gref Gustaf Horn, åt hvilken de då i donation varit upplåtna, ränta och Laxfiske gifven, hvarefter och sedan detta Grefskap Kronan åter hemfallit, Sillfisket blifvit under Krono Lax- och Sik-fisket inbegripet med mera; Hvilket allt Riksens Ständer berätta sig hafta i behörigt öfvervägande tagit. Och churu väl ifrån äldre tider ränta för Sillfisket till Kronan eller dess rättsinnehavare blifvit gifven, likväl och i anseende till en för ringa afgift, som för samma fiske i Björneborgs hafsvik falla kan, pröfvar Riksens Ständer, att detta Sillfiske, må ifrån afgift för blotta fiskandet frikännas, så länge Sillfisket i Bohus Län och andra under Sveriges Krono hörande orter, hvaraf ymnigare tångst är, ifrån slik afgift befrrias, hvarigenom fiskare kunna uppmuntras och med större drift och åhåga vinlägga sig om samma Sillfiske, såsom det endaste vid finska stranden bekant varande.

Widare och som Lax- och Sik-fisket uti Kumo elf för Kronans räckning endast nyttjas samt således för ett Elfstiske är att anse, men Sillfisket deremot, såsom ett hafsfiske, hvilket uti öppna haffsjön skjötes och således icke kan förfördela Cumo Elfs Lax och Sik fisken, så finner Riksens Ständer att berörde Sillfiske bör vid det öfver Lax- och Sik-fisket nu tillärnade arrende, medelst auction derifrån

skiljas, derigenom hvar och en obetaget blifver, Sillfisket i Björneborgs hafsvik att nyttja och idka. Jemväl har Riksens Ständer fäst deras uppmärksamhet vid fiskandet uti den innanför Björneborgs hafsvik liggande fjorden och af handlingarne befunnits, hurusom sjelfva ådrarne af elven vid Elfsmynningen varda årligen förändrade till deras vidd och djuplek allt efter som vårfloden kan vara mer eller mindre stark, hvilket med sig för en myckenhet sand, hvaraf ådrorne å ömse sidor landa och leda sig i flere armar och grenar, samt ingen Kungsådra är att finna ut eller på fjerden der vattnet sig på lägre botten ganska vidt utbreder och som i fall fiskebragder eller stängsell i sådane ådror utpå fjerden tillåtas, den olägenheten derigenom förorsakas skulle, att densamma såsom med säf och vass allaredan mycket beväxt, mera uppgrundades och dessutom i begynnelsen af Elfsvattnet lades hinder till Laxens uppstigande och att föröka sig, hvilket sker i friskt men ej i sallt vatten, hvarmedelst hela fisket kunde fördärffvas, och såväl Krono Lax- och Sik-fisket som öfverbyggarene i elven i sina fisken förfördeles, Kronan samt de öfriga till märkelig skada; så hafva Riksens Ständer äfven ansett de godt att Björneborgs fjerden må emellan den såkallade Sandudden, Lotsören, Galgbacken och Raumo sundet uti Kongsfisketiden, som årligen är ifrån den 12 Junii till den 8. September, varda från fiske å djup och i ådrorna frihållen, vid det vite som uti Kongl. Resolution af den 7. November 1727. finnes utsatt för nägränsande allmoge, att vid och omkring utloppet af Kumo Elf i Björneborgs viken icke utsätta några fiskbragder, dock att härigenom ingen må betagas att den tiden fiska vid deras egna stränder allenast att i öfritt till lax- och sik-fiskets befordrande och bibehållande de tid efter annan utkommande laga kraft vunna Domar och Resolutioner till efterrättelse tjena. I öfritt kunna Riksens Ständer i anseende till ofvannämnde omständigheter icke i underdänighet tillstyrka att Krono fisket må ifrån sina nu innehavande ställen flyttas, utan endast det året när Krono fiskerierne i Elfven af flodvatten utan eget förvällande förstöres, hvarmed Kongl. skrifvelsen till General-Majoren och Landshöfdingen Yxkull af den 19. Julii 1737. i underdänighet böra efterlefvas. Nu på detta Riksens Standers Beslut, må i alla delar komma till behörig verkställighet; så är härmed till Eder Wår Nådiga befallning det I derom besörgen. Hvarmed etz. Stockholm i Rådkammaren den 5. Martii 1766.

Adolf Fredrick.

J. von Duben.

Likheten med Kongl. Original Conceptet, intygar af Konungens Cancelli af dess Kammar Expeditions Registrators kontor.

Avskrift ur avskrift.

Till Cammar Collegium.

Gustaf Adolph etc. etc. etc. Ut af Wår Finska Strömrösnings Directions den 12 te October sidstledit år till Oss aflätne underdånya Memorial, angående det Direction uppdragne Arbetets fortsättande, hafwe Wi, jämte annat, inhämtat, huruledes i de Nedre Forssarne uti Kumo Elf, hwarest idkas Lax- och Sikfiske, dels oss och Kronan, dels private tillhörigt, Kungs-Ådran på några ställen, genom de i Forssarne anlagde Fiskwerck, så aldeles de sednare åren plägat tillstångas, att ej allenast Fiskens uppstigande till de öfre Forssarne deraf måste hämmas, utan ock derest detta onda ej afhjälpes, all Båtfart längs med berörde Elf blifwa omöjelig.

Och som ej mindre, enligt Lag och billighet, än Wår Nädiga Kundgiörelse af den 17 de December 1799, Kungs-Ådran för så angeläget behof altid bör hållas öppen, så hafwe Wi, uppå Directions gjorde underdånya föreställning, pröfwat skiäligt förordna, det må, då Krono-fisket i desse Forssar, och i synnerhet uti Birilä Forss, den betydeligaste ibland dem, nu snart kommer till nytt Arrende att utbjudas, uttryckeligt förbehåll göras, att Kungs-Ådran midt efter Forssen, till wid pass 50. alnars bredd, som går till inemot Tredjungen af vattnet, bör lämnas ostängd och öppen, hwars wederbörliga uprensande Jnbyggarne i öfre delen af Kumo Socken erbudit sig att werckställa.

Hwilket Wi Eder fördenskull härmed till efterättelse i näder welat förständiga; sändande Eder jämväl, för närmare nödig uplysnings i detta ämne, härhos till handa 2 ne, genom Directions föranstaltande, upprättade Chartor, den ena öfwer Fiskwerckens nuvarande läge och beskaffenhet i Birilä och Lammais Forssar, den andra åter öfwer den sträckning, som Kungs-Ådran rätteligen bör hafwa. Wi befallte etc. Stockholm Slott den 20. Januarii 1801.

Gustaf Adolph.

M. Rosenblad.
Att förestående afskrift är enlig med det härstädes förvarade
originalconceptet betygar Stockholm i Kgl. Riksarchivet den 16 No-
vember 1861

ex officio R. M. Bowallius Actuarie.

Aviskrift.

Uppvist vid 1847 års Landtm. Revision
i Åbo län för
Gottfrid v. Becker.

BESKRIFTNING

över Lax- och Sik-Fiskeverken samt Notvarpen i Kumo-Elf inom
Kumo och Ulfsby Socknar i Åbo och Björneborgs Län upprättad
Åren 1844 och 1845 av Berndt Ekqvist.

Tähän maanmittari Berndt Ekqvistin laati-
maan selostukseen liittyvät tämän julkaisun lo-
pussa olevat karttajäljennökset Kokemäenjoen
pato- ja nuottapaikoista. Alkuperäiset kartat
sisältävät Suomen valtionarkistossa numerolla
Pag. 1 RD 1862 säilytetyyn asiakirjakokoelmaan.
Kartoista on m.m. maataloushallituksen kala-
talousosaston arkistossa täydelliset jäljennökset.
Tässä julkaistut kartat ovat alkuperäisiä jonkin
verran pienemmät ja on niistä jätetty pois muu-
tamia toisarvoisia merkintöjä.

Känne-
tecken å
kartan.

Lax- och Sik-Fiskeverken inom Kumo Socken äro följande:

Havinge verket, är beläget under Hafvinge rusthålls ägor och underhålls af Hafvinge och Hauvola byamän samt ägaren till Vuoltis Säteri. Höga Kronan äger en femtedel af fångsten vid detta verk, sälunda att af de två och en half dag, som Hafvinge rusthålls ägare vid hvarje tur fiska, tillfaller fångsten för en fjerededels dag Krono Arrendatorn; Hauvola byamän fiska då deras tur inträffar en och en half dag, hvarunder halfva fångsten tillfaller Krono Arrendatorn; och hvar femte dag har Vuoltis Säteri enskildt fiske vid detta verk.

Sedan detta fiskeverk blifvit å karta affattadt, utmärktes dess läge med 3:ne stora i marken nedsatte stenar med inhuggne numror, nemligent:

- 1 hvilken sten är 30 decimal tum i längd och 35 tum i omkrets.
- 2 denne nummer är inskuren jemte ett kors uti Nähälä Rusthålls qvarn
- 3 hörn; och

är in sten af 35 tums längd och $47\frac{1}{2}$ tums omkrets; hvilka stenars läge å kartan med berörde numror finnas utmärkta; Ifrån N:o 1 till verkets början är 67 alnar; derifrån framskjuter verket i samma sträckning emellen N:o 1 och 2 28 alnar, vid detta ställe kröker sig verket och sträcker sig vidare 60 alnar i riktning emot den å Nähälä rusthålls ägor nedsatte stenen, som är betecknad med N:o 3; Ifrån N:o 1 till fiskeverkets yttersta ända i elven är alltså 155 alnar.

Enligt verkställd undersökning af vattendjupet å det ställe i elven der verket är beläget, så befanns detsamma vid verkets början endast utgöra $\frac{1}{4}$ fot, samt derifrån tilltaga med $1\frac{1}{4}$, 2 , $2\frac{1}{2}$, $2\frac{3}{4}$ och $3\frac{3}{4}$ fot, vid yttersta ändan af werket, hvarifrån vattnets djup framåt Nähälä rusthålls strand uppgick till $6\frac{1}{2}$, 8 , $5\frac{1}{2}$, $4\frac{1}{2}$, $3\frac{3}{4}$, $2\frac{3}{4}$ och 1 fot, å de ställen der fottalet å kartan finnes utsatt; skulle med afseende härå, kungsådran å djupaste stället, och till den bredd eller fyrratiofem alnar densamma af Kungl. Majestät den 20 Januarii 1801 blifvit fastställd och gillad för fiskeverken i Lammais och Birilä forss, så blefve densamas läge emellan de å kartan utmärkta röda streck; och till följe häraf kan detta fiskeverk, utan att stänga kungsådran, byggas i den riktning föreskrifvit är, 155 alnar ifrån den med N:o 1 å marken nedsatte sten.

Nähälä Fiskeverket, är beläget gentemot förutbeskrifne lax- och Sik-fiskeverk, under Nähälä rusthålls ägor; uti detta fiskeverk har Höga Kronan icke någon andel; och har vid nu påstående förrättning endast uppgifvits att detsamma vore i egenskap af Augment underlagt Nähälä rusthåll, som äger fyra femtedelar och Vuoltis Säteri en femtedel af fångsten vid verket.

Werkets sträckning blef å marken utmärkt med 3:ne stora stenar, uti hvilka N:ris 4, 5, 6 äro inhuggne och stället der nämnde stenar äro nedsatte blef å kartan med samma numror utmärkt, nemligen:
 4 En sten af 21 tums längd och 40 tums omkrets nedsatt på Nähälä sidan om elfven.
 5 En sten af 30 tums längd och 45 tums omkrets på andra sidan af elfven å Hoppo rusthålls ägor; och
 6 En Dito af 30 tums längd och 40 tums omkrets på sistnämnde sidan om elfven.

Ifrån N:o 4 till verkets början vid stranden är 89 alnar; derifrån går verket i sträckning emellan N:ris 4 och 5 17 alnar samt kröker sig på detta ställe i riktning emot den å andra stranden af elfven nedsatta sten N:o 6 och framskjuter vidare 34 alnar emot Havinge-verket. Detta fiskeverk läg, efter nuvarande vattenhöjd i elven på 1, 2 3/4, 3 3/4, 4 1/2, 5 1/2 och 8 fots djup, å de ställen der fottalet å kartan är utsatt; Med afseende å den härförut för Havinge forss bestämde kungsådran, hvilken för detta fiskeverke äfven blir gällande, bör detsamma icke byggas längre än 36 alnar ifrån det ställe der fiskeverket ansågs taga sin början.

Winnais verket är beläget under Winnais bys ägor. Detta fiskeverk bygges och underhålls af Winnais och Wareksela byamän; af fångsten vid verket under dagarne erhåller Krono Arrendatorn hälften, men fisket under nästerne tillfaller nyssnämnde byamän enskildt.

För att bestämma detta fiskeverks läge, nedsattes i marken 3:ne större stenar, af hvilka den med N:o 6 betecknade stenen är satt på linda under Winnais bys ägor, samt de uti hvilka N:ris 7 och 8 äro inhuggne på midtemot belägne Harjavalda bys strand; Dessa stenars dimensioner äro följande, nemligen:

6 47 tum i längd och 34 tum i omkrets.

7 30 tum i längd och 50 d:o i omkrets.

8 35 tum i längd och 100 tum i omkrets.

Ifrån N:o 6 till det ställe der sjelfva fiskeverket vidtager är 37 alnar; ifrån samma sten N:o 6 sträcker sig verket 101 alnar emot, på andra sidan om elven, nedsatte sten N:o 7, samt kröker derifrån emot N:o 8 till en längd af 55 alnar. Wattendjupet ifrån Winnais till Harjavalda stranden utgjorde för närvarande 3/4, 1 1/4, 1 1/2, 2, 2 1/2, 3 1/2, 5, 5 3/4, 6, 7 1/2 och 2 1/2 fot å de ställen der detta fottal på kartan är utsatt; Med iakttagande af wattnets djuplek å detta ställe i elven samt 45 alnars bredd, utmärktes kungsådran vid detta fiskeverk å kartan med 2:ne röda streck. Ifrån N:o 6 i riktning emot N:o 7 kan detta fiskeverk utbyggas 156 alnar. Den

vid verket hitintill begagnade arm, hvilken nu faller inom kungsådran, bör flyttas på sätt det å kartan uppdragne röda streck i ändan af verket utvisar.

Launus verket är beläget, på det å kartan utsatte stället under Harjavalda bys ägor; och begagnas af lägenhets ägarene i nämnde by, utan att Höga Kronan deraf har någon andel. Någon upplysning rörande rättigheten att begagna detta fiskeverk under den sakkallade Kronotiden, har undertecknad icke erhållit.

Werkets läge är å marken utmärkt med 2:ne större stenar en på hvardera sidan om elven, uti hvilka numrorne 9 och 10 äro inhuggne; dessa stenar äro af nedannämnde dimensioner, nemligen:
9 30 tum i längd och 50 i omkrets.
10 40 tum i längd och 50 i omkrets.

Detta fiskeverk låg å 2, $2\frac{1}{2}$, $4\frac{1}{2}$, 6 och 7 fots vatten å de ställen, som på kartan finnas utsatte; I anseende till elvens strida lopp blef det icke någon möjlighet att undersöka vattendjupet ifrån verket öfver till Winnais bys strand; likväl antogs att, i händelse detta fiskeverk framgent komme att äga rum, detsamma icke borde byggas längre ut i elven ifrån sten N:o 9 än 58 alnar.

Lahko verket är beläget under Harjavalda bys ägor samt bygges och underhålls af Tortila, Merstola och Harjavalda byamän, hvilka erhålla ena hälften af fångsten vid detta fiskeverk, då andra hälften tillfaller krono Arrendatorn.

Werkets läge och sträckning blef å marken utmärkt med 3:ne större stenar uti hvilka numrorne 4, 5 och 11 äro inhuggne, dessa stenar äro af följande dimensioner, nemligen:

- 4 En större sten, på Sockneverkets sida af elven, 25 tum lång och 45 tum i omkrets.
- 5 En stor sten, på Harjavalda sidan om elven, $27\frac{1}{2}$ tum lång och 45 tum i omkrets.
- 11 En stor sten, på Winnais sidan om elven, $27\frac{1}{2}$ tum lång och 40 tum i omkrets.

Med afseende å kungsådrans bestämmande emellan detta och gentemot liggande Sockne verket pejlades elven emellan begge stränderne, och utgjorde vattendjupet $\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{4}$, $2\frac{3}{4}$, $2\frac{1}{2}$, $4\frac{1}{2}$, 5, $5\frac{1}{4}$, $5\frac{3}{4}$, $6\frac{1}{4}$, 7, $3\frac{3}{4}$, $2\frac{1}{4}$, $1\frac{3}{4}$, $1\frac{1}{2}$ fot å de ställen fotatet på kartan finnes antecknad.

Ifrån N:o 5 till verkets början är 50 alnar; ifrån samma sten N:o 5 sträcker sig verket i riktning emot N:o 4 83 alnar, derifrån skjuter verket vidare ut i elven emot N:o 11 55 alnar, till följe häraf utgör längden ifrån N:o 5 till yttersta ändan af verket 138 alnar; Då nu kungsådran, enligt förutomnämnda grund bestämmes,

erhåller densamma sitt läge på sätt de å kartan utmärkte röda streck utvisa, med anledning hvaraf längden ifrån N:o 5 till fiskeverkets yttersta ända icke bör öfverstiga 133 alnar; Den vid verket begagnade arm, som nu faller inom kungsådran, bör, så framt den hädanefter bibehållas, placeras på sätt det i ändan af verket på kartan utmärkte röda streck utvisar.

Sockne verket är beläget under Winnais bys ägor; Med undantag af Kaurila, Pumbula, Korola, Keipilä, Öijkari byamän och Wikari enstaka hemman äro alla på norra sidan om elfven i Kumo Socken befintelige lägenheter delaktige i detta fiskeverk, sålunda att ena hälften af fångsten vid verket tillfaller dessa lägenheter och dem emellan fördelas efter lägenheternes åsatte öretal, samt andra hälften Krono Arrendatorn.

Werkets läge utmärktes med 2:ne stora stenar, en på hvardera sidan om elfven, uti hvilka numrorne 4 och 5 äro inhuggne; och hvilkas dimensioner äro upptagne vid beskrifningen af nästföregående fiskeverk, hvilkets läge de tillika utvisa. Detta fiskeverk låg uti fiskeverk, hvilkets läge de tillika utvisa. Detta fiskeverk låg uti 1 1/2, 1 3/4, 2 1/4, 3 3/4 och 7 fots vatten å de på kartan utmärkte ställen. Werket sträckte sig ifrån sten N:o 4 i riktning emot N:o 5 102 alnar, hvarigenom detsamma skjuter 11 alnar fram i kungsådran, hvilken å kartan med röda linier finnes utmärkt; Längden från sten N:o 4 till verkets yttersta ända bör icke öfverstiga 91 alnar.

Lippstängerne under Harjavalda bys strand begagnas dels omkring sjuttiofem alnar nedanom Lahko verket derstädes de å kartan nu finnas utsatte, dels gent emot det så kallade Winnais verket. Då Lippspång inrättas på sistberörde ställe, borde densamma i längd icke öfverstiga 35 alnar, emedan kungsådran, ifall spången på detta ställe längre utsträckes ifrån stranden, kommer att stängas.

Suomenkylä verket är beläget under Suomenkylä bys ägor, samt byggdes och underhålls af Suomenkylä byamän, som äga halfva fångsten vid verket, och andra hälften tillfaller krono Arrendatorn.

Werkets läge och sträckning utmärktes med 3:ne stora stenar, uti hvilka numrorne 1, 2 och 3 äro inhuggne; desammas dimensioner äro följande, nemligen:

- 1 En stor sten, å Suomenkylä Alastalo äng, hvars längd är 25 tum och omkrets 35 tum.
- 2 En sten af 30 tums längd och 45 tums omkrets, nedsatt på Harjavalda sidan om elfven.
- 3 En sten af 35 tums längd och 55 tums omkrets på sistnämnde sida om elfven.

Enligt verkställd pejling tvärsöfver elfven utgjorde vattendju-

pet ifrån Suomenkylä till Harjavalda strand $\frac{3}{4}$, $2\frac{1}{2}$, $2\frac{3}{4}$, 5, 7, $2\frac{1}{2}$, 3, $3\frac{1}{4}$, $3\frac{1}{2}$, 4 och 2 fot, på de ställen fottalet å kartan finnes utsatt.

Ifrån N:o 1 till verkets början är 50 alnar; ifrån samma sten N:o 1 till krökningen af verket är 95 alnar, ifrån detta ställe fram-skjuter verket 65 alnar i riktning emot den å motsatta stranden med nummern 3 betecknade sten, således blir längden ifrån sten N:o 1 till verkets yttersta ända 160 alnar. Skulle kungsådran här-städés bestämmas efter djupaste stället i elven, på sätt densamma med tvenne röda streck å kartan är utmärkt, så kan verket icke utbyggas längre än 91 aln, ifrån sten N:o 1, men som verket härige-nom troligen blefve helt och hållt oanvändbart, och då öfverbygg-a-rene, vid nu påstående förrättning, förklarat sig belåtne dermed att verket endast till någon del afkortas, ävensom att armen wid samma verk icke utsträckes, till den betydliga längd af 63 alnar densamma nu innehår, så anser sig undertecknad kunna föreslå detta werks utsträckning till 150 alnar ifrån sten N:o 1 i sträckning emot N:o 2, samt armens längd till högst 45 alnar med den riktning det vid verkets ända å kartan uppdragne gula streck utvisar.

Jyräis verket är beläget under Niutula bys ägor samt bygges och underhålls af Birilä, Birkala och Niutula byamän ävensom ägaren till Kumo gård; hvilken sistnämnde lägenhet har fångsten hvar femtonde dag, under öfriga tiden delas fångsten till ena hälften emellan nyssnämnde byamän och andra hälften tillfaller krono Arrendatorn.

Werkets läge och sträckning blev utmärkt genom fyra större i marken nedsatte stenar, uti hvilka numrorne 6, 7, 8 och 9 äro inhuggne; af dessa stenar är N:o 6 nedsatt på samma sida om elven der verket är beläget, samt N:ris 7, 8 och 9 på andra sidan af el-van eller å Lammais bys ägor; dessa stenars dimensioner äro följande:

- 6 30 tum lång och 45 tum i omkrets.
- 7 30 D:o D:o och 55 D:o D:o
- 8 30 D:o D:o och 55 D:o D:o
- 9 $27\frac{1}{2}$ D:o D:o och 55 D:o D:o

Detta fiskewerk låg på $\frac{1}{4}$, $1\frac{4}{5}$, $1\frac{5}{6}$, 2, $4\frac{1}{2}$, 2, $3\frac{4}{5}$, $3\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{4}$ och 5 fots vatten, samt armen till verket på $5\frac{4}{5}$ och 6 fots djup. Ifrån sten N:o 6 till verkets början är 34 alnar; ifrån samma sten i riktning emot N:o 9 88 alnar, derifrån emot N:o 8 30 alnar, samt vidare ifrån denna punkt emot N:o 7 27 alnar, alltså är hela längden ifrån sten N:o 6 till verkets yttersta ända 145 alnar.

Kungsådran på detta ställe i elven är stadfäst af Kungl. Maje-

stät den 20 Januarii 1801 till 45 alnars bredd samt till det läge och sträckning de å kartan uppdragne 2:ne röda linier utvisa; på grund häraf bör längden ifrån sten n:o 6 till werkets yttersta ända icke öfverstiga 143 alnar, samt armen till verket, hvilkens yttersta ända nu är belägen 12 alnar inom kungsådran, placeras längs åt sidan af kungsådran eller på sätt den vid verkets ända å kartan dragne röda linie utvisar.

Birilä- eller Krono Werket är Höga Kronan enskildt förbehållet. Werkets läge och sträckning är å marken utmärkt med fem stycken större stenar uti hvilka N:ris 1, 2, 3, 4 och 5 äro inhuggne, läget för dessa stenar är å kartan med samma numror utmärkt; Berörde stenars dimensioner äro följande:

- 1 30 tum lång och 40 tum i omkrets.
- 2 35 tum lång och 55 tum i omkrets.
- 3 34 D:o D:o och 60 D:o D:o
- 4 37 D:o D:o och 60 D:o D:o
- 5 35 D:o D:o och 55 D:o D:o

Omkring 12 alnar nedanom verket finnes en såkallad förebygg-nad af 117 alnars längd.

Detta fiskeverk låg uti $\frac{1}{2}$, 1, $1\frac{1}{2}$, 2, $1\frac{1}{4}$, $2\frac{1}{4}$, $3\frac{1}{4}$, $3\frac{1}{2}$, $2\frac{1}{2}$ och $1\frac{1}{2}$ fots vatten; Wattendjupet längs åt armen vid verket uppgick till $2\frac{1}{2}$, $\frac{5}{6}$ och $\frac{3}{4}$ fot, samt uti kungsådran till $1\frac{3}{4}$, $2\frac{1}{2}$ och $3\frac{1}{2}$ fot.

If från sten N:o 1 sträcker sig verket i riktning emot den på Lam-mais sidan om elfven nedsatte sten N:o 2 121 alnar, derifrån emot N:o 3 42 alnar, vidare emot N:o 4 33 alnar, hvarifrån werkets yttersta ända kröker sig emot N:o 5 $32\frac{1}{2}$ alnar; Med afseende å den af Kongl. Majestät den 20 Januarii 1801 för Birilä eller Lam-mais forss fastställde kungsådran, hvilken å karta med twenne röda linier finnes utsatt, bör detta fiskewerk i händelse detsamma bibe-hållas i dess nuvarande sträckning, uti riktningen emot N:o 5 icke utföras längre än 27 alnar, samt armen wid verket, som nu är belägen 5 aln inom kungsådran, placeras längsåt sidan af densamma, på sätt den å kartan vid ändan af verket uppdragne röda linie utvisar.

Fiskeverken inom Ulfsby Socken.

Kallio Lax- och Sikfiskeverket är beläget under Lammais bys ägor, samt bygges och underhålls af Lammais, Leistilä och Kukon-harja byamän, hvar femte dag har Lambola i Leistilä by samt Härmä

hemman i Kukonharja by såsom frelse lägenheter enskildt fiske vid verket, under övriga fisketiden tillfaller halfva fångsten Krono Arrendatorn.

Werkets läge å marken utmärktes med tvenne större stenar, uti hvilka Numrorne 10 och 11 äro inhuggne; dessa stenars dimensioner är

- 10 En stor sten, på Lammais sidan om elfven, $22\frac{1}{2}$ tum lång och $37\frac{1}{2}$ dec. tum i omkrets.

- 11 En stor sten på Birkala sidan om elfven, 35 tum lång och 60 tum i omkrets.

Detta fiskeverk låg uti $\frac{1}{2}$, $2\frac{1}{2}$, 3, 4, $4\frac{1}{2}$, $4\frac{3}{4}$ och $5\frac{1}{4}$ fots vatten.

Ifrån N:o 10 i riktning emot den å andra stranden af elfven nedsatte sten N:o 11 är 110 alnar till verkets yttersta ända, utöfver hvilken längd, ifrån N:o 10, verket icke bör utsträckas i elfven, då afseende hafves på den af Kongl. Majestät den 20 Januarii 1801 fastställde kungsådran vid detta fiskeverk.

Könische verket är anlagdt under Lammais bys ägor, samt bygges och underhålls med undantag af Keskiperä hemman i Lammais by af öfrige lägenheter i samma by samt Kejsari och Tolvi hemman i Tortila by och Ala-Pria hemman i Birilä by; Af fångsten vid verket erhåller krono Arrendatorn hvar åttonde dag en tredjedel.

Werkets läge och sträckning är å marken utmärkt med 3:ne större stenar, uti hvilka numrorne 12, 13 och 14 äro inhuggne; dessa stenars dimensioner äro följande:

- 12 En stor sten på Lammais sidan om elfven, $22\frac{1}{2}$ tum i längd och $27\frac{1}{2}$ tum i omkrets.

- 13 En stor sten, nära intill vägen på andra sidan om elfven, $32\frac{1}{2}$ tum i längd och 55 tum i omkrets.

- 14 En stor sten, på sistnämnde sidan om elfven, 40 tum i längd och 55 tum i omkrets.

Detta fiskeverk låg uti 2, $2\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{4}$, 5, 4, $3\frac{1}{2}$ och $5\frac{1}{2}$ fots vatten, å de ställen der fottalet på kartan finnes utsatt.

Werkets sträckning ifrån N:o 12 emot å andra sidan om elfven nedsatte sten N:o 13, är 111 alnar, derifrån kröker sig verket i sträckning emot N:o 14 $36\frac{1}{2}$ aln, sålunda utgör hela längden ifrån sten N:o 12 till verkets yttersta ända $147\frac{1}{2}$ alnar, till hvilken längd ifrån sten N:o 12 verket, med bibehållande af dess nuvarande läge och sträckning äfven framgent kan byggas utan att öfverskrida kungsådran, hvilken å kartan, enligt förutnämnde fastställelse, är utsatt.

Saviko eller Lammais Fiskeverket är beläget under Lammais bys

ägor, samt bygges och underhålls af Lammais byamän efter man-tal; Fångsten vid detta fiskeverk delas till hälften emellan berörde byamän och krono Arrendatorn.

Werkets läge och sträckning är å marken utmärkt med 3:ne stora stenar uti hvilka numrorne 15, 16 och 17 äro inhuggne, dessa stenars dimensioner äro följande:

15 22 $\frac{1}{2}$ tum i längd och 40 dec. tum i omkrets.

16 22 $\frac{1}{2}$ tum i längd och 45 dec. tum i omkrets.

17 35 tum i längd och 45 dec. tum i omkrets, denna sten är nedsatt, å det på kartan med N:o 17 utmärkte stället, på yttersta udden af Lammais viken.

Detta fiskeverk låg uti $\frac{3}{4}$, $1\frac{1}{2}$, $1\frac{1}{4}$, 2, $3\frac{3}{4}$, 3, $4\frac{1}{4}$, $3\frac{1}{2}$, $2\frac{1}{4}$ och $3\frac{3}{4}$ fots vatten och dess sträckning, uti den linie de å kartan utmärktes och i marken nedsatte stenarne N:ris 15 och 16 utvisa, utgör ifrån N:o 16 150 alnar, derifrån framskjuter verket till förestående längd eller 228 alnar sten N:o 16, äfven framgent byggas, utan att öfverskrida kungsådran, men skulle detta fiskeverk till . . . längd byggas sålunda att dess yttersta ända blefve förd närmare Könicke fiskeverket än densamma nu är belägen, så komme verket derigenom att stänga kungsådran.

Kukonharja Werket är beläget under Kukonharja bys ägor, samt underhålls och bygges af Kukonharja byamän, af hvilka ägaren till Härmä frelse hemman har enskildt fiske vid detta verk hvor sjette dag, fångsten under den öfriga tiden delas till hälften emellan berörde byamän och krono Arrendatorn.

Werkets läge och utsträckning är å marken med 3:ne stora stenar, uti hvilka numrorne 4, 5 och 6 äro inhuggne, utmärkt, af dessa stenar är N:o 4 nedsatt på Kukonharja bys sida om elven och N:ris 5 och 6 på Wikala sidan, å de ställen, hvilka på kartan med samma numror äro betäcknade; berörde stenars dimensioner äro följande:

4 35 tum i längd och 50 tum i omkrets.

5 32 $\frac{1}{2}$ d:o i längd och 50 tum i omkrets.

6 37 $\frac{1}{2}$ d:o i längd och 62 $\frac{1}{2}$ tum i omkrets.

Wid anställd pejling af vattnets djup ifrån Kukonharja till Wikala strand, å de ställen der fottalet å kartan finnes utsatt, utgjorde densamma $\frac{1}{2}$, $2\frac{1}{2}$, $6\frac{3}{4}$, $3\frac{1}{2}$, $6\frac{1}{2}$, 8, 9, $9\frac{1}{2}$, 11, 11 $\frac{1}{2}$, 16, 20, 15 $\frac{1}{2}$, 12, 13 $\frac{1}{2}$, 11 $\frac{1}{2}$, 9 $\frac{1}{2}$, 6, $2\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{2}$, $2\frac{1}{4}$ och 1 fot. Detta fiskeverk sträcker sig ifrån N:o 4 emot N:o 5 och 1 fot. Detta fiskeverk sträcker sig i riktning emot N:o 6 28 alnar, 106 alnar, derifrån kröker verket sig i riktning emot N:o 6 28 alnar,

alltså blir längden ifrån n:o 4 till verkets yttersta ända 134 alnar; Då nu kungsådran i elven antages till 45 alnars bredd och afseende derjemte häfves på djupaste stället, erhäller densamma det läge de å kartan, emellan detta och Wikala verket uppdragne röda linier utvisa. Till följe hvaraf 8 alnar af nedra kanten af sjelfva verket ävensom armen vid werket falla inom kungsådran, hvilken för närvare icke öppen hållits till större bredd än 20 alnar, emellan armarna vid detta och Wikala fiskeverket. På det kungsådran må öppenhållas till fastställd bredd, bör detta verk i den riktning det nu innehär icke utbyggas längre än 126 alnar ifrån sten N:o 4 samt armen, hvars yttersta ända nu ligger 13 alnar inom kungsådran, flyttas i det läge det å kartan vid ändan af werket dragne röda streck visar.

Wikala verket beläget under Wikala bys ägor; bygges och underhålls af Wikala byamän och Lautila enstaka frelse hemman. Af fängsten vid detta verk äger Höga kronan endast hälften hvar femte dag, då andra hälften tillfaller innehavaren af Markula boställe i Wikala by. Alla öfriga lägenheter, som fiska vid detta verk njuta frelse rätt. Werkets läge och sträckning finnes å kartan utmärkt med N:ris 1, 2 och 3, samt å marken med nedsatte stenar uti hvilka samma numror äro inhuggne. Dimensionerne till dessa stenar äro följande:

- 1 En stor sten, på Wikala sidan om elven, 40 dec. tum i längd och 60 tum i omkrets.
- 2 En stor sten på Kukonharja sidan om elven $32 \frac{1}{2}$ dec. tum i längd och 35 tum i omkrets.
- 3 En stor sten på sistnämnde sida om elven 30 dec. tum i längd och 50 tum i omkrets.

Wattendjupet på detta ställe tvärs öfver elven är upptaget uti nästföregående beskrifning öfver Kukonharja verket; och är kungsådran med afseende härå till läge och bredd å kartan med tvenne röda linier utsatt.

Ifrån N:o 1 i riktning emot N:o 2 sträcker sig werket 98 alnar, samt derifrån i riktning emot N:o 3 40 alnar, sålunda är werkets nuvarande längd ifrån sten N:o 1 till yttersta ändan af werket 138 alnar. I händelse kungsådran skall öppenhållas till en bredd af 45 alnar; bör längden ifrån N:o 1 till werkets yttersta ända icke öfverstiga 122 alnar, samt armen till werket, som nu ligger 12 alnar, inom kungsådran ledas vid ändan af werket i den riktning det å kartan dragne röda streck visar.

Soinila eller Svenskby verket är beläget under Svenskby bys ägor och bygges samt underhålls af Svenskby byamän; af fängsten

vid werket tillfaller Höga kronan $\frac{1}{3}$ del, Isoperä samt Mäkilä hemman i nämnde by $\frac{1}{3}$ del och Pentala frelse hemman i samma by $\frac{1}{3}$ del.

Läget och sträckningen af werkets nedra kant blef å marken utmärkt med fyra stenar, uti hvilka numrorne 1, 2, 3 och 4 äro inhuggne; läget för dessa stenar är äfven å kartan utsatt med samma numror; Stenarnes dimensioner äro följande:

1 $27\frac{1}{2}$ dee. tum i längd och 50 tum i omkrets.

2 40 d:o d:o och 85 tum i d:o.

3 En stor jordfast sten, hvaruti nummern 3 är inhuggen.

4 30 dec. tum lång och 40 tum i omkrets.

Wattendjupet å detta ställe i elfven emellan Svenskby och Wikala stränderne, utgjorde å de ställen, hvarest fottalet å kartan finnes antecknad $\frac{3}{4}$, $6\frac{1}{4}$, $9\frac{1}{4}$, 11, $8\frac{3}{4}$, 7, $8\frac{1}{2}$, $10\frac{1}{4}$, $11\frac{1}{4}$, 14, $14\frac{1}{2}$, $19\frac{1}{2}$, 22, 24, $24\frac{1}{2}$ och 10 fot.

Werkets sträckning i linie med stenarne N:o 1 och 2, utgör ifrån N:o 2 en längd af 123 aln, derifrån framskjuter detta fiskeverk vidare i den riktning stenarne N:o 3 och 4 utvisa 45 alnar; alltså utgör längden ifrån N:o 2 till werkets yttersta ända 168 alnar, till hvilken längd werket äfven framgent ifrån N:o 2 kan utbyggas utan att stänga kungsådran, då densamma, enligt förut bestämd grund, antages till 45 alnars bredd å djupaste stället öfver elfven på detta ställe eller på sätt de å kartan dragne röda linier visa.

Arandila verket är beläget under Arandila bys ägor, samt bygges och underhålls af Arandila och Tattara byamän; af fångsten vid werket äger Pohjala frelse hemman i förstnämnde by hälften, Tattara byamän och Ryssä hemmans ägare i Arandila by $\frac{1}{4}$ del och Höga kronan $\frac{1}{4}$ del.

Werkets läge och sträckning är å kartan utmärkt med N:ris 1, 2, 3 och 4, samt å marken med nedsatte stenar, uti hvilka samma numror finnas inhuggne. Dimensionerne för dessa stenar äro följande:

1 En stor sten, på Arandila sidan om elfven, 30 dec. tum lång och 60 tum i omkrets.

2 En stor sten på nämnda sida om elfven, 25 dec. tum lång och 60 tum i omkrets.

3 En stor sten på Wikala sidan om elfven, 35 dee. tum i längd och 65 tum i omkrets.

4 En stor jordfast sten å grundet under Wikala stranden, uti hvilken nummern 4 är huggen.

Wattnets djup uti elfven är å kartan till fottal utsett å de stället der pejling verkställdes, och utgör 1, $4\frac{1}{2}$, 9, $8\frac{1}{2}$, 6, $6\frac{1}{4}$,

$5\frac{3}{4}$, $4\frac{1}{2}$, 6, $7\frac{1}{4}$, 9, $14\frac{1}{2}$, 16, 6, 12, 13, $10\frac{1}{4}$, $9\frac{1}{4}$ och $5\frac{1}{2}$ fot.

Werkets nedre kant framskjuter i elven 105 alnar ifrån N:o 2 i den riktning stenerne N:ris 1 och 2 utvisa, derifrån sträcker sig werket emot N:o 3 44 alnar och emot N:o 4 32 alnar, alltså utgör den båge, som bildas ifrån sten N:o 2 till verkets yttersta ända 179 alnar; Wid verket finnes anbragt en såkallad arm af 58 alnars längd.

Enligt förut omnämnde grund för kungsådrans bestämmande, och hvars läge, vid detta ställe af elven, å kartan finnes utsatt med tvenne röda linier, bör den yttersta riktning af werket emot N:o 4 icke utsträckas längre än 26 alnar, och längden ifrån N:o 2 till werkets yttersta ända, i förutbeskrifne bågform, således icke öfverstiga 173 alnar, samt armen vid verket, som nu ligger 6 alnar inom kungsådran, ledas i den riktning den å kartan öfver werkets ända dragne röda linie utstakar.

Åtta alnar nedanför werket ligger ett grund på 3 à 4 fots watten.

Ruhade Werket är beläget under Ruhade bys ägor samt byggdes och underhålls af Ruhade byamän, af hvilka Mikola, Knutila och Niki frelse hemmans ägare erhålla $\frac{3}{5}$ delar af fångsten vid detta verk, Buondi och Wapula skatte hemman $\frac{1}{5}$ del och krono Arrendatorn $\frac{1}{5}$ del.

Werkets sträckning är å kartan utmärkt med numrorne 1, 2, 3 och 4 på samma ställen å marken finnes stora stenar nedsatte, uti hvilka berörde, numror äro inhuggne. Dessa stenars dimensioner äro följande:

- 1 30 dec. tum lång och 75 tum i omkrets.
- 2 30 dec. tum lång och 45 tum i D:o.
- 3 35 dec. tum lång och 60 tum i D:o.
- 4 $32\frac{1}{2}$ dec. tum lång och 35 tum i D:o.

Wattendjupet å de ställen der pejling verkställdes är å kartan till fottal utsatt, nemligen 1, 2, $4\frac{1}{2}$, 6, 9, 13, 22, 27, 29, 19, 16, 21, $23\frac{1}{2}$, $30\frac{1}{2}$, 26 och 2 fot.

I sträckning med den linie N:o 1 och 2 utvisa är verkets nedra kant utbygd 115 alnar ifrån sten N:o 2, samt vidare derifrån i linie med N:ris 3 och 4 40 alnar, sålunda utgör längden ifrån sten N:o 2 till verkets yttersta ända 155 alnar, till hvilken längd, med bibehållande af förutbeskrifne sträckning, verket äfven framgent kan utbyggas; likväl bör armen vid verket erhålla det läge den vid ändan af verket på kartan dragne röda linie utvisar. Kungsådran vid detta werk är å kartan med tvenne röda linier uppdragne.

Ruskila verket är beläget under Ruskila bys ägor samt byggdes och underhålls af Ruskila byamän, af hvilka ägarene till Glasmästari och

Pertu frelse hemman äga $\frac{2}{7}$ delar, öfrige lägenheterne i denna by
 $\frac{5}{14}$ delar och Krono Arrendatorn $\frac{5}{14}$ delar af fångsten vid detta
verk.

Werkets läge och sträckning utmärktes med sex större stenar, uti
hvilka numrorne 1, 2, 3, 4, 5 och 6 äro inhuggne; och hvilkas läge
är å kartan med samma numror utsatt. Berörde stenars dimensioner
äro följande:

- 1 35 dec. tum i längd och 55 tum i omkrets.
- 2 En stor jordfast sten uti hvilken nummern 2 är inhuggen.
- 3 35 dec. tum i längd och 65 tum i omkrets.
- 4 25 dec. tum i längd och 45 tum i omkrets.
- 5 25 dec. tum i längd och 50 tum i omkrets.
- 6 35 dec. tum i längd och 55 tum i omkrets.

Wattendjupet, der pejling verkställdes, är å kartan till fottal utsatt,
nemligen emellan Ruskila strand och den såkallade Fiskeverks holmen
1, $2\frac{1}{4}$, 3, 4, $6\frac{1}{2}$, 7, $3\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{4}$ och 2 fot, ifrån nämnde holme
framåt andra sidan af elven $2\frac{1}{2}$, $5\frac{1}{2}$, $7\frac{3}{4}$, $7\frac{1}{4}$, 11, $10\frac{1}{2}$,
9, $6\frac{1}{4}$, $10\frac{1}{4}$, $9\frac{1}{2}$, 6 och 4 fot.

Ifrån N:o 3 i riktning emot N:o 2 sträcker sig werket 91 alnar,
derifrån kröker sig verket emot den å Ruskila strand nedsatte sten
N:o 1. I linie med de å fiskeverks holmen nedsatte stenarne N:ris
4 och 5 sträcker sig ytter werket ifrån N:o 5 62 alnar samt derifrån
emot N:o 6 på Annola stranden, 39 alnar; Enligt förut bestämd
grund erhåller kungsådran det läge de å kartan dragne röda linier
utvisa. Till följe häraf bör längden ifrån sten N:o 5 till verkets
yttersta ända icke öfverstiga 93 alnar, samt armen vid verket, som
nu ligger omkring 11 alnar inom kungsådran, utföras i elven på
sätt den vid verkets yttersta ända å kartan dragne röda linie utvisar.

*Notvarpen, som under såkallade Kronotiden begagnas i Kumö
elf äro följande:*

Ruhade Notvarpet är beläget 677 alnar nedanför Lax- och Sik-
verket af samma namn, under Niki frelse hemmans i Ruhade by äng;
derstädes idkas enskilt fiske af ägaren till detta hemman; Detta
notvarp är med namnteckning och en grön cirkel båge å kartan ut-
märkt; Wattendjupet vid midten af detta notvarp tvärs öfver elven
är till följande alntal å kartan utsatt, nemligen 6, $7\frac{3}{4}$, 9, $9\frac{1}{4}$
och 6 alnar, och kungsådran å djupaste stället till 45 alnars bredd
är med tvenne röda linier å kartan utsatt. Elvens bredd vid midten
af detta Notvarp är 175 alnar; och anser undertecknad att detta
notvarp icke bör så begagnas längre än till midten af elven eller
 $87\frac{1}{2}$ aln ifrån stranden.

Prestegårdens Notvarp är beläget under Niki hemmans äng samt begagnas af Ulfsby Prestegårds innehavare. Wattendjupet midt i varpet tvärsöfver elven, på de ställen som å kartan äro utsatte, var följande: $5\frac{1}{4}$, $6\frac{1}{2}$, $12\frac{1}{4}$, $10\frac{1}{4}$ och $5\frac{1}{2}$ aln; Detta notvarp är med namnteckning och en med grönfärg uppdraget cirkel båge å kartan utsatt, ävensom kungsådran med tvenne röda linier. Elvens bredd vid midten af varpet är 155 alnar. Detta varp torde ifrån stranden icke böra utsträckas utöfver $77\frac{1}{2}$ aln.

Napa Notvarpen äro tre serskilda notvarp af hvilka ett är beläget under Ulfsby Prestegårds ägor samt 2:ne under Storgårdens hemmans ägor i Gammelby by. Dessa notvarp äro med namnteckning och trenne gröna cirkelbågar å kartan utsatte. Fisket härstädes begagnas af Storgård och Strömsnäs hemman i nämnde by.

Wattendjupet uti elven, vid midten af Notvarpet under prestegårdens ägor å de ställen alntalet å kartan är utsatt, utgör $4\frac{1}{2}$, $8\frac{1}{4}$, 9, $13\frac{1}{4}$, $4\frac{1}{4}$ och $2\frac{1}{2}$ aln; vid midten af medlersta notvarpet 2, 5, $10\frac{1}{2}$, $11\frac{1}{2}$, $9\frac{1}{4}$ och $3\frac{1}{8}$ aln; öfver elven vid midten af det tredje notvarpet 3, 7, $8\frac{3}{8}$, $9\frac{1}{4}$, $7\frac{1}{4}$ och $3\frac{1}{4}$ aln. Kungsådran i elven är å kartan utsatt med tvenne röda linier. Elvens bredd vid midten af medlersta notvarpet är 203 alnar; och notvarpen böra icke utsträckas längre än på halfva elven eller $101\frac{1}{2}$ aln ifrån stranden.

Mouko eller Friby Notvarpet begagnas under Koivisto rusthålls äger; och tillfaller $\frac{5}{7}$ delar af fångsten vid detta varp ägaren till Annola Gård och $\frac{2}{7}$ delar Uotila frelse hemman. Wattendjupet, vid midten af detta Notvarp öfver elven å de ställen som å kartan finnes utsatt var följande $3\frac{1}{8}$, 7, $13\frac{1}{2}$, $12\frac{3}{4}$ och $5\frac{1}{8}$ aln. Elvens bredd på detta ställe utgör 123 alnar; och är Kungsådran till 45 alnars bredd å kartan med tvenne röda linier utmärkt. I händelse deita notvarp, som medelst vederbörligt utslag skall vara förbjudet att under krono tiden begagnas under Koivisto rusthålls äger, framgent derstädes blefve tillätet, borde detsamma icke utsträckas längre än $61\frac{1}{2}$ aln ifrån nämnde rusthålls strand. Detta notvarp finnes med namnteckning och en grön cirkelbåge på kartan utsatt.

Saarlis Notvarpet är beläget under Saarlis boställes äger och begagnas af innehavaren till berörde boställe å tvenne serskilda invid hvarandra belägne ställen, hvilka å kartan med gröna cirkelbågar äro utmärkte. Wattnets djup uti elven vid midten af dessa notvarp är likaledes till följande alntal å kartan utsatt, nemligen vid större varpet $2\frac{1}{4}$, $5\frac{1}{4}$, $8\frac{1}{4}$, $15\frac{1}{4}$, 13 och 10 alnar, vid det mindre varpet 5, $13\frac{1}{4}$, $14\frac{1}{2}$ och 3 alnar; Kungsådran finnes till förut-nämnde bredd å djupaste stället med röda linier å kartan uppdraget.

Elvens bredd på detta ställe är 159 alnar. Notvarpet borde icke utsträckas längre än $79\frac{1}{2}$ aln från Saaris strand.

Svartmarks Notvarpet är beläget under Svartmarks bys ägor, samt begagnas af berörde byamän. Wattendjupet uti elven vid midten af detta notvarp, som med namn och en grön cirkelbåge å kartan finnes utsatt, är $2, 5\frac{1}{2}, 6, 6\frac{3}{4}, 7\frac{1}{4}, 2\frac{3}{4}, 4\frac{1}{2}, 6\frac{1}{2}$ och $5\frac{1}{2}$ aln. Kungsådran är likadeles å kartan utmärkt med tvenne röda linier. Elvens bredd på detta ställe utgör 282 alnar, till följe hvaraf detta varp icke bör utsträckas längre än 141 alnar ifrån Svartmarks bys strand.

Sundniemi Notvarpet är beläget under Sundniemi Säteries ägor och begagnas af ägaren till detta Säteri. Detta notvarp är på kartan med namn och en grön cirkelbåge utsatt äfvensom wattendjupet i elven till följande alntal, nemlig $4\frac{1}{4}, 5, 6\frac{1}{2}, 6\frac{3}{4}, 7, 7\frac{1}{4}, 6\frac{1}{4}$ och $4\frac{1}{2}$ aln; Elvens bredd på detta ställe är 250 alnar. Kungsådran är på kartan med tvenne röda linier uppdraget. Detta notvarp torde icke böra utsträckas längre än 125 alnar ifrån Sundniemi Säteris strand.

Klockarsands Notvarpen äro belägne under Klockarsands kronoholme; fisket derstädes är Höga kronan enskildt tillhörigt. Dessa notvarp äro å kartan med namn och tvenne gröna cirkelbågar utsatte. Wattnets djup uti midten af hvardera notvarpen är å kartan till följande alntal utsatt, nemlig i det större notvarpet $1\frac{1}{4}, 3\frac{3}{4}, 5\frac{3}{8}, 6, 7\frac{1}{2}, 8\frac{1}{2}, 4\frac{1}{4}$ och 2 alnar; i det mindre $2\frac{7}{8}, 5\frac{1}{8}, 6\frac{1}{4}, 7\frac{1}{8}, 7\frac{3}{8}, 4\frac{7}{8}$ och $1\frac{7}{8}$ aln. Elvens bredd vid midten af det större notvarpet utgör 286 alnar och midten af det mindre 292 alnar. Enligt den af undertecknad förut hafde åsigt böra dessa notvarp icke begagnas utöfver hälften af elven eller till 146 alnar ifrån stranden af Klockarsands holme. Kungsådran är å kartan med tvenne röda linier utsatt till fyrratiofem alnars bredd.

Med anledning af de många tvister, som uppstår derigenom att nötterne utsträckas ofta i det närmaste öfver hela elven, kunde möjligen detta hindras medelst pålar som blefve nedslagne i elven på den utsträckning från stranden notvarpen komma att erhålla; och enligt hvad undertecknad förnummit, öfverbyggarene vid fiskevore enligt hvad undertecknad förnummit, öfverbyggarene vid fiskevoren i elven benägna att underhålla dertill ändamålsenliga pålar eller märken.

Sålunda undersökt, befunnit och projecteradt, intygar. Kumo den 7:de Augusti 1845.

På Embetets vägnar:
Berndt Ekqvist.

Utdrag ur originalet.

År 1847. den 25. och 26. Augusti anställdes af undertecknad Kronofogde med biträde af ————— med anledning af utaf Herr Guvernören i länet uti remiss af den 1 nästförutgångna Juni undertecknad affordradt yttrande öfver tjenstförrättande Kommissions Landtmätaren Berndt Ekquists, efter åren 1844. och 1845. verkställd mätning af, och upprättad karta öfver samteliga i Kumö elf befintelige sådana fiskeverk och notvarp, hvilka under den såkallade Kronotiden begagnas, afgifna förslag om fiskeverkens byggnad och notdrägtens utsträckning för framtiden, undersökning och mätning af sagde fiskeverk och notvarp, såvidt de ligga inom Ulfsby socken, för att ej mindre öfver förslaget höra vederbörande fiskeidkare och stadga egen öfvertygelse i ämnet, än ock att söka utforska med hvad rätt fisket utaf en hvor begagnas, i hvilket afseende fiskeidkarene och i öfrigt en hvor som saken angå kunde, blifvit, genom i behörig tid publicerade kungörelser, kallade att härvid närvara, försedde med alla tillgängliga handlingar till utredande af deras fiskerätt; och då, på sätt som nedan upptages, åtskillige af dem jemväl tillstädes kommit, påborgades förrättningen vid Kumö Sockens rå och fortsattes utmed elfven till Björneborg stad, å sätt som följer.

Fiskeverken.

Kallio Fiskeverk. ————— Dock kunde desse till utredande af deras rätt att begagna ifrågavarande fiske icke uppte andra handlingar, än ett köpebrev af den 10 Augusti 1787., hvari genom Fenriken B. V. Hästesko försålt till Enkan Branders aflidne man, Studeranden Otto Reinhold Brander i lifstiden de andelar, utgörande tillsammans $\frac{1}{5}$, som Hästesko för sine tvenne Frelse hemman, Lambola i Leistikö och Härmälä i Kukonharja by egt uti meranämnde fiskeverk utan hafva de öfriga andelarna af fisket begagnats på grund af häfd.

Könikä Fiskeverk. ————— samt upptedde, till utredande ej mindre af deras, med fleres rätt att begagna ifrågavarande fiske, än ock af det egna förhållande att endast en tredjedel af hvor åtonde dags fiske vid detta verk tillfaller Kronan, följande dokumenter: a) Utdrag af Härads Rättens i Ulfsby protocoll för

den 11, 12 och 13 Juli 1687, hvaraf inhemsades, att uti Koniäf
fiskeverk ifrån urminnes tider Anola alodial Säteri egt 2 och Sonnäs
Säteri 5 dagar i veckan samt Svenskby eller Soinila byämän hvar
åttonde dag sälunda, att Frelse — Poutala — samt tvenne Krono
hemman — Isopera och Mäkelä — derstädes haft hvar sin tredjedel i
denna dags fiske; b) Ett den 12 Oktober 1787. upprättadt köpebref,
dessmedelst egaren af Sonnäs, Öfversten och Kommendören af Kongl.
Svenska Svärds Orden Berndt Johan Hastfer försålt nämnde, Sonnäs
egendom tillhörande fem åttondedelar af fisken till följande personer,
nemligen: till Studeranden Otto Reinhold Brander $\frac{1}{5}$, till Rust-
hållaren Henrik Henriksson Kejsari i Torttila by af Kumö socken $\frac{1}{5}$,
till Ruthållaren Matts Thomasson Jaakola i Leistilä $\frac{1}{5}$, till Rust-
hållaren Johan Tolvi i Torttila och Skräddaren Matts Rönnbäck
tillsammans $\frac{1}{5}$, samt till Rusthållaresonen Jakob Henriksson Kejsari
från Torttila, förre Bonden Anders Danielsson Kejsari och Dragonen
Anders Grön tillsammans $\frac{1}{5}$; c) ett af nämnde Härads Rätt, efter
för sig gången lagfart, den 20. November 1790 meddeladt fastebref,
hvarigenom förberörde köp förklarats beständande, samt d) tvenne
salubref af den 2 och 29. September 1804., dessmedelst egaren af
Anola gård, Assessoren Johan Beckman, i lifstiden afhändt gården
dess andelar i fisken, dem Rusthållarene Johan Jakobsson och Mårten
Johansson Jaakola samt Thomas Johansson och Anders Thomasson
Kares i Leistilä sig tillhandlat.

Saviko eller Lammais Fiskeverk. — — —
Några handlingar till utredande af Lammais byamäns rätt att begagna
ifrågavarande fiske till hälften med Kronan kunde icke företes, utan
hade sådant skett i grund af urgammal häfd.

Kukonharja Fiskeverk. — Till utredande af byamännens rätt till fisket kunde dock några handlingar icke upptes, utan stödde de sig dervid på uråldrig häfd.

Wickala Fiskeverk. — — — —
Några handlingar till utredande af rättigheten att begagna detta
fiske verk voro icke tillgänglige.

Soinila eller Svenskby Fiskeverk. — — — —
Till utredande af fiskerättigheten vid detta verk kunde inga hand-
lingar företes.

Arandila Fiskeverk. — — — — — kunde några handlingar om fiskerättigheten i allmänhet vid verket produceras, utan stödde sig vederbörande dervid å urgammal häfd.

Ruhade Fiskeverk. — — — — — men några handlingar, rörande vederbörandes rätt att begagna ifrågavarande fiske, funnos icke att tillgå.

Ruskila Fiskeverk.

Hvarken till utredande af byamännens rätt att i forsen idka fiske, eller till upplysande af den bredd, kungsådran i forsen borde innehafva, kunde några handlingar produceras.

Notvarpen.

Ruhade Notvarp. Inrättadt utaf egaren till Anola gård Assessoren Beckman i lifstiden, och begagnas till hälften utaf Landtboerne å Mikola, Knuutila och Nikki, gården underlydande Frelse hemman i Ruhade by, hvaremot andra hälften af fisket den 7. September 1812. utaf Enke Assessorskan Elisabet Beckman försälts till Rusthållaren Mårten Johansson Jaakola i Leistilä by, den der äter, med bibehållande af endast $\frac{4}{9}$ utaf sagda hälft för Jaakola Rusthåll, afstått de öfriga andelarna till särskilda personer, hvilka andelar, vid här om uppkommen tvist, utaf Kejserliga Åbo Hof Rätt, medelst Dom den 23 Mars 1836, blifvit tillerkända egarene af Teinilä Rusthåll i Tattara, Kares Rusthåll i Leistilä, samt Muntti, Talonpoika och Präski hemmen i Masia by, en hvor till $\frac{1}{9}$.

Prestegårdens Notvarp. Begagnas nu, till följe af derom emellan Innehafvaren utaf Ulfsby sockens Kyrkoherdebol, Herr Kontrakts Prosten och Ordens Ledamoten, Doktor Gabriel Hirn, samt egarene af Storgårds Rusthåll i Gammelby by, Nils och Wilhelm Palin, träffad öfverenskommelse så länge Herr Doktorn innehar Kyrkoherdebohlet, under Nikki, Storgårds Rusthåll tilliydande augments hemmans strand, straxt ofvanom Prestgården, under namn af Britu notvarp, men borde rätteligen inrättas under Prestgårdens bohläker, der Kyrkoherden i Ulfsby utaf Kejserliga Senaten, medelst Utslag den 28. April 1817. blifvit tillaggd rättighet att idka notdrägt.

Napa notvarp. Ursprungligen tillhörigt Höga Kronan, men utaf egaren till Storgårds Rusthåll, Kapten Le Bell i lifstiden Kronan frånvunnit och utaf Kejserliga Senaten, medelst Utslag den 25. Maj 1814. tillerkändt Storgårds och Strömnäs eller Trumetari Rusthåll i Gammelby by, i förhållande till deras mantal, eller efter den grund nämnda lägenheter erhållit del i den såkallade „Gammelby Öfverby samfällighet”. som och Herr Landshöfdingens i Länet den 6. September 1806. meddelade Resolution, hvarigenom fisket blifvit skattlagdt till 20 Lispund salt Lax och 10. Lispund salt Sik för året, och deri tillika förordnad, att denna skattläggning skulle tills vidare och intill dess Kongl. Svenska Kammar Kollegium, hvars närmare pröfning skattläggningen blifvit underställd, densamma fastställt, i jordeboken observeras, med

Mouku eller Friby Notvarp. Närvarande härvid: egaren till Uotila Frelse hemman i Friby by, nämndemannen Frans Langen, hvilken företedde ej mindre Höglöfliga Kejserliga Åbo Hof Rätts den 4. Mars 1812. meddelade, enligt Langens påstående laga kraft yunna Utslag, dessmedelst $\frac{2}{7}$ af ifrågavarande fiske blifvit Uotila hemman tillerkände, än ock att Kejserliga Senatens Utslag af den 4. Juni 1831. som tillägger de återstående $\frac{5}{7}$ delarne af fisket, hvilka tillförene tillhörde Tommila och Suuripä, Annola gård underlydde, men derifrån afhända Frelse hemman i förenämnda by, nämnde gård, som vid hemmanens försäljning förbehållit sig fisket. Och utredde i öfrigt till handsvarande handlingar, att Härads Rätten i Ulfsby och Sastmola socknars Tingslag, medels Utslag den 18. Juli 1811. vid 36 Silfver Rubels vite förbudit denna notdrägt att idkas under Koivisto Rusthälls mark och derjämte förklarat, att drägten, jemlikt Kongl. Majestäts Dom af den 11. April 1804. dessmedelst egaren af Anola gård, Assessorn Beckman, tillerkändt rätt till ifrågavarande notdrägt, borde ske under Friby bys egen strand, men förbudet har icke efterlevats, sannolikt först af orsak att Utslaget blifvit motväjdadt, ehuru vadet icke blifvit fullföljdtt, sedan dåvarande Ordföranden i Lagmans Rätten, Herr Lagman Sundvall, genom Utslag den 19. Mars 1812. förklarat sig jävlig att handlägga målet, och derefter för det saken syns hafva råkatt i glömska. — — — — — Lagmans Rättens i

Syns hafva råkät i glomiska. — — — — — Lagmans Rättens i
Åbo och Björneborgs Lagsaga Utslag af den 15. Februari 1802. hvar-
medels Bostället, på grund af urminnes häfd, blifvit tillagat rättighet
att idka notdrägt under egen strand, hvilket äfven härintill allt fort-
farande egt rum med tvenne nötter, de der vid anställd mätning — —

Svartmarks Notvarp. Begagnas utaf Svartmarks byaman jemt
Kejserliga Senatens Utslag af den 28. Juli 1814. som fastställer
Kejserliga Åbo Hof Rätts den 15. Juni 1813. gifna utslag, dessmedelst
rättigheten till notdrägt under egen strand blifvit nämnde byamän,
på grund af urminnes häfd, tillerkänd, med iaktagande likväл att
fisket borde skattläggas, såframtid sådant icke derförinnan skett, äfven-
som att notdrägten icke finge utsträckas öfver kungsådran, hvars
läge dock icke blifvit närmare bestämd.

Sundniemi eller Sonnäs Notvärp. — — — —
Kejserliga Åbo Hof Rätts Dom af den 6. December 1802, hvarigenom
Kejserliga Hof Rätten fastställt Häradsrättens i Ulfshy och Sastmola
socknars Tingslag den 19 Februari 1800. och Lagmans Rättens i Åbo
10

och Björneborgs Lagsaga den 15. Februari 1802 afsagda, sammanstämmande Utslag och Dom, dessmedelst Sonnäs Säteri tillagts rättighet att „på sätt af ålder vanligt varit” i Kumo elf idka Lax och Sik notdrägt under Säteriets egen strand, äfven under Kronofiske-tiden, dock att noten finge kastas ut endast intill djupaste rännan, eller Kungsådran — — — — —

Klockarsands Notvarp. Ifrån urminnes tid Höga Kronan ensam tillhörigt. — — — — —

På förrättningsmännens vägnar:

Hugo Schauman.

Utdrag ur originalet.

Till Herr Guvernören, General Majoren och Riddaren A. Cronstedt.

Ödmjukaste Memorial.

Sedan jag i Augusti månad sistlidet år anställt närmare undersökning om de vid fiskeverken och notvarpen i Kumo elf sig företeende lokala förhållanden, för att säkrare kunna bedöma det utaf Herr t. f. Kommissions Landmätaren B. Ekquist afgifna förslag om fiskeverkens och notvarpens utsträckning och begagnande för framtiden, får i djupaste ödmjukhet jag, med biläggande af Instrumentet öfver nämnda undersökning, härmedelst aflempna det mig uti här återgående vordade Remiss för den 1 Juni sagda är i ämnet affordrade tjensteytrande.

Hvad vidare angår enskildes rätt att jemte Kronan få, under den eljest Kronan ensam förbehållna fisketid, i elven idka Lax- och Sik-fiske, så hafva väl delegarene i fiskeverken icke kunnat förete tillfredsställande utredning om tillkomsten af denna rättighet, utan företrädesvis beropat sig på urminnes häfd; men såvida Kronan, enligt hvad i afskrift närlagga Resolution af den 27 Juni 1691. utreder, synes hafva medgifvit strandegare delaktighet i fisket, emot skyldighet för desse att bygga och underhålla verken, och strandegarene sedan allt fortfarande fått opåtaltd sådan delaktighet åtnjuta, samt derom äfven på god tro man och man emellan afhandlat, så och emedan åter innehafvarene utaf de i elven inrättade enskilda notvarpen, dels på grund af häfd, dels med stöd af privilegier, blifvit medels Utslag tryggade vid notvarpens begagnande, torde fråga icke kunna uppstå att för Höga Kronans räkning söka fränvinna *æ* enskilde meranämnda förmön, vid hvars åtnjutande desse, enär rättigheten dertill blifvit ifrågasatt, utaf Domstolarne anssets, företrädesvis med stöd af häfd, böra bibehållas. Dock som, på sätt Herr t. f. Kommissions Landmätaren Ekquists om fiskeverken och notvarpen afgifna beskrifning jemväl utreder, härvid sådant förhållande eger rum, att icke allenast alla de andelar, Frelse lägenheter uti meranämnda fisken innehafva, utan ock de, hvilka tillförene tillydt sådana lägenheter, men ifrån dem blifvit afhända, begagnas frie från all afgift till kronan, utan afseende derpå om dessa fisken äro belägna under Frelse hemmans strand eller icke, samt Ulfssby Prest-

gård likaledes begagnar fritt fiske i elven, så och emedan, oaktadt allt efterletande i de äldre och på sednare tider tillkomne, ämnet rörande handlingar, som varit mig tillgängliga, någon grund för nämnde frihet icke kunnat påfinnas, utan denna ofelbart sökt stöd i Adliga och Presteprivilegierna, hvilka likväl icke ens omorda Lax- och sirk-fisket, ofelbart af anledning att detsamma ifrån urminnes tid och långt förr än nämnde privilegier emanerade, varit Kronan förbehållit, på sätt tillgänglige offentliga handlingar ifrån 15:de och 16:de seklerne det antyda, än mindre tillägga Frelse och Prestelägenheter rätt att sådant fiske begagna, får till Herr Guvernören General Majoren och Riddaren ödmjukast jag öfverlemna, huruvida meranämnda skattefrihet må kunna godkännas eller icke, enär för öfrigt förberörde Resolution af år 1691. uttryckligen innehåller, att halfva fångsten bör utaf alla såväl äldre, som senare tillkomna fisken i Kumo elf, utan undantag, till Höga Kronan erläggas.

Till Napa, Saaris och Svartmarks notvarp har deremot icke någon Frelsemanna rätt sökts gjöras gällande, hvarför äfven Napa notvarp blifvit, ehuru endast provisionelt, skattlagdt, och Svartmark notvarp anbefaldt att skattläggas, fastän sådant dock af obekant anledning, icke egt rum, hvaremot om beskattning af Saaris notvarp, mig veterligen, ingen fråga uppstått, och torde numera icke heller böra väckas, sedan Saaris Kaptens Boställe, hvilket notvarpet tilyder, för Kronans räkning blifvit utarrenderadt och ett ganska högt arrende, företrädesvis med afseende å det indrägtiga fisket, för Bostället erlägges.

Nedre Satakunda Härads Kronofogde Kontor den 20. Juni 1848.

Hugo Schauman.

Avskrift.

Utdrag.

År 1848 den 5 och 6 September anställdes af undertecknad för tiden vederbörligen tillförordnad Kronofogde i Öfre Satakunda Nedredels Härad, med biträde af — — — — — undersökning å den mätning af samteliga inom Kumo sockens område, i Kumo elf anlagda fiskeverk, hvilka under den såkallade Kronotiden, eller ifrån den 12 Juni till den 8 september, gamla stilen, begagnas, för att ej mindre öfver den af tjenstförrättande Commissions Landtmätaren Berndt Ekquist åren 1844. och 1845. verkställda mätning af berörda fiskeverk och dess i anledning deraf uppgjorda förslag till fiskeverkens inrättande för framtiden, höra underhörande fiskeidkare, än att söka utleta med hvad rätt fisket utaf en hvor begagnas, i hvilket afseende vederbörande fiskeidkare — — — blifvit kallade att — — — närvara försedda med alla tillgängliga handlingar rörande fiskeverken — — — — —.

Birilä eller Kronoverket: — — — — — att till detta fiskeverk äro anslagne — — — eller tillsammans tjugufem lägenheter, hvilka enligt Hans Kejserliga Majestäts Nådiga Utslag af den 20 Juni 1815. och den 5. mars 1846 ej allenast äro skyldiga att verket till den 12 Juni gm. st. uppbygga och till den 8 September gm. st. underhålla, utan äfven, emot eftergift af skjutsfärd och Wagnsverks-penningarne, böra bestrida de med detta verk förefallande skjutningar i proposition efter storleken af hemmanets mantal.

Jyräis fiskeverk: — — — — — Några handlingar, som utredde det verket byggis och underhålls af Birilä, Birkala och Niuttula byamän ävensom ägaren till Kumogård, hvilken sistnämnda lägenhet har fångsten hvor femtonde dag, hvaremot fångsten under den öfriga tiden delas till ena hälften emellan nämnda byamän och den andra hälften tillfaller Krono arrendatorn, kunde icke företes, utan hade sådant skett i grund af urgammal häfd.

Suomenkylä fiskeverk: — — — — — Några handlingar rörande detta fiskeverk fanns icke, utan — — — — — fångsten vid verket enligt urgammal häfd delats till hälften med Suomenkylä byamän och Krono arrendatorn. — — — — —

Sockne verket: — — — — — Arrendatorn Kärki uppgaf härvid att fångsten vid detta fiskeverk tillföll verksbyggarene och Krono arrendatorn, till hälften hvardera, men af handlingar som rörde detta verk hade arrendatorn sig icke bekant.

Winnais fiskeverk: — — — — Till utredande af byamän nens rätt till fisket kunde några andra handlingar icke företes, än Härads Rättens i Kumo socken Protokoll och Utslag af den 2. Mars 1787, i bestyrkt afskrift, som innehöll: „att enligt Skattläggningens instrumentet af den 11 Augusti 1733 Kongl. Majestät och Kronan upplätit till de Winnais och Wareksela fjerdungs boer förmon och nyttja den så kallade nattfisken, eller att under fiske-tiden få borttaga och sig till nyttja använda all den fisk som ifrån solsättningen till dess uppgång i det anlagda fiskeverket hvarje natt fånga kunde”; för öfrigt, hvad fiskefängsten om dagen vidkom, stödde sig vederbörande vid urgammal häfd.

Havingi Fiskeverk: — — — — Handlingar som skulle utreda med hvad rätt fiskeverket begagnas och huru fisken som vid detta verk fängas delas emellan Kronan, Havingi och Kouvolabyamän samt ägaren till Voltis säteri, fans ej heller här att tillgå, men enligt urminnes häfd äger Kronan en femtedel af fängsten samt fiskeverksbyggarene återstoden å sätt och i den ordning Ekquists beskrifning öfver verket innehåller.

Näähälä fiskeverk: — — — — Äfven här kunde inga handlingar rörande fiskeverket framvisas.

Launus fiskeverk: — — — — Angående rättigheten till fiskeverket kunde inga handlingar framvisas, men anmälte likvälv de tillstådesvarande Harjavalda bys boerne att de haft laglig rättighet att bygga detta verk, ehuru handlingarne på okändt sätt förkommit. — — — — Harjavalda bys boer i uråldriga tider under sagda bys strand ägt ett fiskeverk Launus kalladt som skattat halfva fiskfängsten till kronan — — — —

Lahko fiskeverk: — — — — Harjavalda bys boer, hvilka rörande detta fiskeverk icke heller ägde några handlingar, utan begagnas fisket efter urgammal häfd, till hälften af Kronan och andra hälften af Tortila, Merstala och Harjavalda byamän, de der jämväl bygga och underhålla verket. — — — —

Lippstängerne: — — — — Enligt urminnes häfd delas fiskfängsten ifrån Lippstängerne emellan Krono Arrendatorn och på södra sidan om Kumo elf belägne lägenhets innehafvare, hvilka sistnämnde underhålla Lippstången och sig emellan dela fisken efter å hvarje lägenhet påförde skattören. — — — —

På förrättningsmännens vägnar:

Victor Reinholtm.

Afskrift av afskrift.

17/3 1863.

Hans Kejserliga Majestäts Dom uti ett genom ordentligt sökande, dels utan erlagde afgifter, dels uppå nedsatte revisionsskillingar från Hofrätten i Åbo inkommet mål, emellan finska kronan och Statsverket, genom Viceadvokatfiskalen, numera Sekreteraren i bemälde Hofrätt Herman Ithimaeus, å ena, samt Vicehäradshöfdingen August Fredrik Järnefelt och Landbrukskaren Johan Knifsund, hvilka äga, den förra Anola gård och Knifsund särskilda frälsehemman i Wiikala by och Ulfsby socken, Hamnmästaren Gustaf Hobin, såsom ägare af en tredjedel utaf Horpa skatterusthåll med lika andel af Hammais derunder skatteköpta augmentshemman i Havingi by och Harjavalda kapell af Kumo socken, innehafvaren af Kolsinkoski sågkvarn i nästsagda socken Bruksägaren Gustaf Tigerstedt, Kronolänsmannen Heribert Hyginus Hjerpe, i egenskap af utsedt ombud för öfriga lägenhetsinnehafvare i berörde kapell, äfvensom Rusthållarenne Tobiasson Ytterö och Carl Gustaf Inberg Lyttskär, från Björneborgs landsförsamling, å andra sidan, ömsom sökande och svarande, samt ägaren av Sädö till Ulfsby pastorat hörande frälseholme Hofrättsextranotarien Carl Johan Lönegren, Lagmansräts-nämndemannen Erhard Boëlius, från Inderö by i Björneborgs landsförsamling, Lagmannen, Häradshöfdingen och Riddaren Carl Fredrik Avellan, såsom ägare af Willilä rusthåll i Nakkila kapell och Ulfsby socken, med flere lägenhetsinnehafvare i omförmälde församlingar, samt Björneborgs stadsboer, uteblifne svarande, angående bland annat, bestämmande af sättet och villkoren för begagnandet af såväl kronans som enskildes lax- och sifkfishen i Kumo elf.

Gifven uti Kejserliga Senaten för Finland och Dess Justitie Departement, i Helsingfors, den 17 Mars 1863.

Hans Kejserliga Majestät har i Nåder lätit handlingarna i målet
Sig föredragas och af dem inhämtat: att sedan Finansexpeditionen i
Kejserliga Senaten uti skrifvelse af den 1 Februari 1844 gifvit
Guvernören i Åbo och Björneborgs län tillkänna, det Senaten på
Guvernörens framställning funnit godt bifalla dertill att kronans
samtelige fiskevatten i Kumo elf finge å Statsverkets bekostnad upp-
mätas, beskrifvas samt till läge och omfång noga bestämmas och å
karta affattas, hvilket uppdrag blifvit numera aflidne tjensteför-
rättande Kommissionslandtmätaren Berndt Ekqvist i lifstiden ombe-
trodt; så har Guvernören, efter det bemälde Landtmätare åren 1844

och 1845 fullgjort sagde uppdrag samt deröfver till Guvernören inlemnat karta och beskrifning jemte de vid förrätningen den 5 och 6 med flera dagar i Augusti månad 1844 och den 4 Augusti 1845 förda protokoll, icke allenast infordrat Kronofogdarnes i nedre Satakunda och öfре Satakunda nedredels härader samt vederbörande Länelandtmätares och Länebokhållares yttranden, äfvensom Häradsrätternes i Kumo samt Ulfsby och Sastmola socknars tvänne särskilda tingslag betänkanden uti ämnet, utan ock, enär dessa yttranden och betänkanden till Guvernören inkommit, medelst resolution den 12 Februari 1853 sig i saken utlätit och såvida angeläget vore, att alla tvister rörande ägande och nyttjorätten till de i Kumo elf belägna fiskerier blefve af vederbörliga domstolar med laga slut afhulpne innan vilkoren och sättet för fiskets bedrifvande i de Kronan tillhöriga fiskerier närmare bestämdes, samt fråga om kungsådras rätta läge, öppnande och stängande, jämlikt 3 § i Kongl. Förordnat dåvarande Kronofogden, numera Landskamreraren och Riddaren Hugo Schauman att, under iaktagande af laga rättegångsformer, vid vederbörlige domstolar till behandling anmälta och utföra alla de frågor om rättigheterne till kronofiskerierne i Kumo elf, som befunnes tvistige, jemte det Landskamreraren föreskrifvits att dervid Kronans rätt på det sorgfälligaste bevaka.

Med anledning häraf har Landskamreraren Schauman, efter utverkad skriftlig stämning å ej mindre samtelige delägare uti lax- och sifisket i Kumo elf inom Ulfsby och Kumo socknar äfvensom Björneborgs stad, än alla andra, hvilkas rätt kunde i ett eller annat afseende af ärendet bero, vid 1853 års lagtima hösting i Ulfsby och Sastmola socknars tingslag anmält saken till Häradsrättens åtgärd och dervid till domstolens bedömande framställt åtskilliga frågor, hvilka, såvidt de nu utgöra föremål för pröfning, nedanföre närmare belysas; derå målet vid särskilda ting hos Häradsrätten till åtgärd förevarit samt bemälde Rätt genom Utslag den 1 Mars 1855, på upptagna skäl, förklarat dess dåvarande Ordförande Vicehäradshöfdingen Erik Ingman jäfvig att med saken taga domarbefattnings; och sedan *Hans Kejserliga Majestät* emellertid på Guvernörrens derom i underdåninghet gjorda framställning, uti skrifvelse af den 7 November 1854 nädigast anbefallt, att förevarande ärende derefter skulle uti Häradsrätt handläggas af domhafvanden i Ulfsby och Sastmola socknars tingslag såsom ordförande jemte nämndemän till lika antal från nyssberörda tingslag och det, hvartill Kumo socken hörde, samt att nämnda Rätt, hvilken det tillkommer att ärendet i hela dess omfång behandla, ägde att efter omständigheterna

sammanträda antingen inom det ena eller det andra af sagda tingslag; så har Hofrätten, efter derstädes skedd anmälan om Ingmans jöfvgighet, den 3 September 1855 förordnat Vicehärads Höfdingen August Barek att, såsom ordförande uti Häradsrätten, omförmälde mål vid ordinarie eller urtima ting handlägga och till slut befordra; hvarefter målet af Häradsrätt, sammansatt i nyssantydd ordning, vid åtskilliga ting till åtgärd förehafts, ävensom bemälde Rätt å ifrågavarande fiskeverk och ställen anställt syner icke allenast under loppet af Juli och Augusti månader år 1856 i närväro af Vicelandtmätaren Carl Samuel Ceder, utan ock i September månad 1859 i öfvervaro af Löjtnanten vid Ingeniörkorpset för väg- och vattenkommunikationerna i landet Carl Gustaf Sandmark; utredande instrumenterne öfver dessa syner, jemförde med Landtmätaren Ekqvists förberörde karta och beskrifning, bland annat: att af sagde fiskeverk och ställen äro belägna a) inom Harjavalda kapell 1:o *Havingi* verk och ställen äro belägna a) inom Harjavalda kapell 1:o *Havingi* verk, anlagd i elfven under Havingi rusthålls ägor samt underhållt af Havingi och Hauvola byamän jemte innehafvaren af Wuoltis rusthåll, och deri jemvälv kronan äger del; 2:o *Nähälä* fiskeverk, inrättadt gent emot Havingi verk under Nähälä rusthålls mark och tillhörigt dels nästnämnde, dels Wuoltis rusthålls innehafvare; 3:o *Winnais* fiskeverk, uppbyggdt under Winnais bys ägor samt vidmakthållt af Winnais och Wareksela byamän, och deri äfven Kronan äger del; 4:o *Launus* eller *Kropula* fiskeverk, anlagd under Harjavalda bys mark och begagnadt endast af lägenhetsinnehafvarene derstädes; 5:o *Lahko* fiskeverk, beläget under Harjavalda bys ägor samt underhållt af Torttila, Merstola och Harjavalda byamän, och hvari jemvälv Kronan äger del; 6:o *Sockne-verket*, inrättadt under Winnais bys mark och deri såväl Kronan som en mängd lägenheter i Kumo socken hafva del; 7:o de såkallade *Lippstängerna* under Harjavalda bys strand, begagnade dels ett stycke nedanom Lahko, dels gentemot Winnais verk; 8:o *Suomenkylä* fiskeverk, anlagd under Suomenkylä bys ägor samt underhållt af bemälde bys boer, och hvarifrån fångsten tillfaller dem oeh Kronan samfälldt; 9:o *Jyräis* fiskeverk, som är bygdt under Niuttula bys ägor samt 10:o *Birilä* fiskeverk, som är bygdt under Niuttula bys ägor samt 11:o *Kallio* Kronan enskildt förbehållet; b) inom Nakkila kapell: 12:o *Könikkü* fiskeverk, beläget likaledes under Niuttula bys ägor och Kronan åtnjuter andel i fångsten; 13:o *Lammas* fiskeverk, anlagd under Lammas bys mark samt underhållt af Lammas, Leistilä och Kukonharja byamän, och hvarav Kronan ägor samt vidmakthållt af särskilda lägenheter.

hetsinnehafvare i Lammais, Torttila och Birilä byar, och hvarifrån en del af fångsten tillfaller Kronan; 13:o *Savikko eller Lammais* fiskeverk, inrättadt under Lammais bys ägor samt underhållet af lägenhetsinnehafvarene därstädes, och hvari äfven Kronan äger del; 14:o *Kukonharja* fiskeverk, som är bygdt under Kukonharja bys ägor samt vidmakthålls af nyssnämnde bys boer, och deri jemvälv Kronan har del; 15:o *Wiikala* fiskeverk, anlagdt under Wiikala bys mark samt underhållet af lägenhetsinnehafvarene derstädes jemte ägaren af Lautila enstaka frälsehemman, och hvarest äfven Kronan åtnjuter andel i fångsten; 16:o *Soinila eller Svenskby* fiskeverk, beläget under Svenskby bys ägor samt underhållet af nästsagda bys boer, och hvari jämväl Kronan äger del; 17:o *Arandila* fiskeverk, inrättadt under Arandila bys ägor samt vidmakthållt af lägenhetsinnehafvarene derstädes och i Tattara by, och hvarifrån en del af fångsten äfven tillfaller Kronan; 18:o *Ruhade* fiskeverk, som är bygdt under Ruhade bys ägor samt underhålls af lägenhetsinnehafvarene i samma by, och deri jemvälv Kronan äger del; 19:o *Ruskela* fiskeverk, anlagdt under Ruskela bys ägor samt underhållt af byamännen derstädes, och hvarifrån en del af fångsten tillfaller Kronan; 20:o *Ruhade* notvarp, beläget inemot sjuhundra alnar nedanför lax- och sikverket af samma namn under Nikki frälsehemman i Ruhade by äng, och enskildt begagnadt af nyssnämnde hemmans ägare; c) inom Ulfuby moderkyrkoförsamling: 21:o *Prestegårdens* notvarp, som ligger under en Nikki frälsehemman tillhörande äng och nyttjas af Ulfuby prestegårds innehafvare; 22:o *Napa* notvarpen, bestående utaf tre särskilda notvarp, af hvilka ett ligger under Ulfuby prestegårds och de begge andra under Storgårds rusthålls i Gammelby ägor, samt begagnade af Storgårds och Strömsnäs rusthållsinnehafvare i sagda by; 23:o *Moukku eller Friby* notvarp, beläget under Koivisto rusthålls ägor och begagnadt af Anola gårds och Uotila frälsehemmans innehafvare; 24:o *Saarlis* notvarp, bestående af tväne invid hvarandra befintliga varp, som ligga under Saarlis eller Holma gårds boställs ägor och nyttjas af innehafvaren till berörde boställe; 25:o *Svartmarks* notvarp, beläget under Svartmarks bys ägor och begagnadt af byamännen derstädes; 26:o *Sundniemi eller Sonnäs* notvarp, som har sitt läge under Sonnäs säteris ägor och nyttjas af innehafvaren till nämnda säteri; och 27:o *Klockarsands* notvarpen, belägne under Klockarsands kronoholme, der fiske af Kronan enskildt utöfvas; hvarhos vid omförmälde syner påstående gjorts om ej mindre flyttning af äldre fiskeverk och notverp till andra lämpligare platser, än rättighet att upptaga nya varp och åter upprätta nedlagda fiskeverk.

Efter det en del af ofvanbemälde parter, med flere personer och menigheter, hvilkas rätt är af saken beroende, blifvit deri hörde och utredning dels genom vittnen dels annorledes föreställts, samt målet i öfrigt haft den omgång handlingarne närmare utvisa, har Häradsrätten, hvarest äfven Konsistorii ombud till bevakande af prestalägenrätten, talan senast utförts af Kronofogden, Fältkamreraren Carl Fredrik Ekholm, genom utslag den 17 Januari 1860 sig i saken sålunda utlätit: att hvad först beträffade kungsådran i Kumo elf, så alldenstund 5 § 3 kap. i Kongl. Fiskeristadgan af den 14 November 1766 innehölle, att kungsådra skall i hvarje elf, ström, å eller sund på det djupaste stället till en tredjedel af vattnet hållas öppen, samt detta stadgande måste efter ordalydelsen afse sjelfva vattnet eller vattenmängden, som framrinner och frågan följaktligen icke finge bero af andra bestämmelser, såsom till exempel den bredd elven tilläfventyrs kan innehafva; fördenskull pröfvade Häradsrätten skäligt förordna att kungsådran i Kumo elf borde utgöras af en tredjedel utaf den vattenmassa derstädes nedflyter å hvarje ställe af elven och således jemväl invid nu ifrågavarande der befintlige fiskeverk och notvarp, för hvilka dylik ådra också efter enahanda beräkning blifvit af Ingeniörlöjtnanten Sammark utmärkt med tvänne pricklinier af blå färg å den af Landtmätaren Ekqvist i lifstiden förför dem upprättade karta; dock komma att från nämnde förskrift undantagas kungsådran i Lammas fors, der den allaredan genom ett Kongl. utslag af den 20 Januari 1801 fastställts till fyrtiofem alnar och således äfven framgent borde bibehållas samma bredd. Hvad sedan anginge de i elven anlagda fiskeverk, så ock Birkala och Niuttula byamän att på grund af den i målet företedda utredningen, å anvisadt ställe invid Birkala bys strand ånyo uppbygga samt, emot erläggande lämplig afgift till Kronan, begagna det för längre tid tillbaka nedlagda Lepistö fiskeverk, utan ock Kukonharja byamän att förflytta Kukonharja verk från dess nuvarande plats till Tynikorpi fors, men anhållan om flyttning af Wiikala fiskeverk deremot, såvida denna anhållan sedermera blifvit frångången och laga skäl för densamma icke heller förebragts, komme att förfalla, pröfvade Häradsrätten rättvist tillerkänna samtelige delägare i berörde och öfrige uti Kumo elf inrättade fiskeverk rättighet att fortfarande få å de med rösen utmärkta ställen uppföra och tillgodonjuta afkomsten från sagda verk, med vilkor likvälf att alla dessa verk, förutom Ruskela verket, hvilket Häradsrätten, enär vattensedda verk, hade fritt aflopp och verket i annat fall net i forsen sådant oaktadt hade fritt aflopp och verket i annat fall

blefve nedlagdt, ansett sig böra härifrån undantaga, icke utbygges längre än till kungsådran äfvensom att de å en del af dem begagnade armar ej leddes inpå nämnda ådra, utan följe den riktning ofvanberörde å kartan, till utmärkande af kungsådran, dragna blåa pricklinier utvisade, hvarhos Häradsrädden bestämt den längd, hvartill omförmälde fiskverk och deras armar finge från uppgifna rösen i elven utsträckas, samt lämnat delägarne i Soinila verket tillstånd att, derest de icke blifvit skattlagda för fiske, för sina andelar nedlägga verket, hvaremot deras gjorda begäran att få idka fiske med not på den grund förkastats, att de icke gittat visa sig äga någon rättighet dertill; äfvensom innehafvaren af Ruskela verk tillåtits utbygga verkets yttre del från Saksankorva holme mot norra stranden till fastställd längd och draga det inre verket såsom hitintills från södra stranden till sagde holme. — Hvad dernäst vidkommer Anola fiskeverk, anlagt uti en ådra af elven eller den så kallade Anola å, som framrinner emellan norra stranden af elven och en holme, benämnd Kyrkholm, och hvilket verk härintills varit bygdt öfver ån från ena stranden till den andra, så finge detta verk, då enligt 2 mom. 5 § 3 kap. i ofvanåberopade Kongl. Fiskeristadga åtminstone en sjette del af vattnet i ån borde till kungsådra hållas öppen, icke utbyggas längre än ethundra trettio fot från stranden af nyssnämnde holme; Och emedan fiskeverken, i händelse de längre tid i elven qvarstode, hindrade lax- och sikynglet att fritt nedgå samt en myckenhet deraf jemväl skulle vid verken omkomma; ty fann Häradsrädden godt vid vite af femtio daler silfvermynt icke allenast förbjuda samtelige delägare i sagde verk att påbörja med byggandet af dem tidigare än att desamma hunne intill den tid Kronofisket vidtoge eller den 24 Juni nya stilen i färdigt skick försätta, utan oek ålägga bemälde delägare att senast före den 15 påföljde Oktober verken helt och hållt upptaga; äfvensom vederbörande Kronobetjente ägde att såväl häröfver som öfver verkens uppbyggande i föreskrifvet skick hålla noga tillsyn samt öfverträdelser derutinnan å behörig ort åtala; hvarhos Häradsrädden, såvida den skada förslandet af flottor med skogsprodukter utför elven kunde å fiskeverken förorsaka, blefve ganska svår samt till och med omöjlig att med noggrannhet till beloppet bestämma; pröfvade på derom gjord framställning skäligt att vid vite af femtio daler silfvermynt, förutom laga ansvar och skadestånd, förbjuda enhvar att under Kronotiden å de ställen i elven, hvarest fiskeverk funnes uppförda, framforsla flottor, bestående af stockar, bjelkar, plankor och bräder eller hvad slag trävirke det än vore; hvilket förbud likvälv borde till allmän kännedom genom vederbörande Kronofogdars försorg minst

en gång hvart tredje år i närmast belägna kyrkor kungöras. Wid granskningen af saken, så vidt den rörde de i Kumo elf för lax- och silfiske inträttade notvarp, fann Häradsrädden på förekomna skäl godt tillåta delägarene i dessa varp att utsträcka notdrägten till hälften af kungsådran och dervid begagna notar af den längd i sådant afseende erfordrades, hvarhos Ulfsby prestgårdssinnehafvare tillagts rättighet att draga det af honom begagnade varp antingen under Nikki hemmans ägor eller, ifall han önskade flytta varpet, å det ställe, hvarest den öfversta af de så kallade Napa notvarpen funnes å kartan utsatt, eller under prestgårdens östra åker och Moukku eller Friby varp bibehållits under Koivisto rusthålls strand, samt platserne för hvardera af Svartmarks notvarpen bestämts för det öfva der hvarest notdrägten för det närvarande sker, och för det nedra under Klemola rusthåll tillhöriga Isoniittu äng, äfvensom innehafvaren af Sonnäs eller Sundniemi notvarp blifvit berättigad att, ifall han sådant åstundade, flytta varpet till en emellan tvänne utfallsdiken befintlig och utsynad plats eller turvis draga not å hvardera stället. Derjämte är af Häradsrädden, dels till förekommande af missbruk härutinnan, dels för utmärkande af den gräns hvarintill notdrägten, som vid hvarje af ofvanberörde varp finge förrättas med tvänne notar, kunde utsträckas, dels och emedan utrönt vore att med bestämmande af notarnas längd det åsyftade ändamålet ej vunnes. Enär desamma lätteligen kunde förlängas eller släppas längre ut från stranden och sálunda öfverskrida kungsådran, förordnadt att vid hvarje af sagde notvarpsställen tre pålar, en der noten utkastades, den andra på midten af varpet och den tredje der noten uppdroges, skulle vid kronotidens början årligen genom kronobetjeningens föranstaltande emot åtnjutande arvode af notägaren eller arrendatorn, nedslås i elfven, en half aln eller mera, om behofvet så påkallade, uppstående från botten å de ställen, hvarintill varpet finge utsräckas, hvilka pålar, de der sálunda borde indrifvas, att de ej kunde med handkraft uppdragas, skulle förses med hvassa jernhullingar samt en öfver vatnet till utmärkande af stället, stående smal stång, som medelst en vid ena ändan fogad jernkrok eller öglor vore fästad vid pålen; hvarutom det åläge kronobetjeningen att allt emellanåt under kronotiden efterse, att förenämnde pålar ej blefve från deras platser rubbade. Widare hade åtskilliga Nakkila kapellboer hos Häradsrädden yrkat att få nedanför Lammas fors idka fiske efter sik med såkallad lippa, och churuväl en slik rättighet af, bland andra, Harjavallala kapellboer, motsagts; dock som en under sakens fortgång företedd Lagmansdom af år 1463 innehölle, att alla till Mosia fjerding hörande lägenhetsinnehafvare ägde fritt att inom deras ägoområde

idka fiske med lippa i Kumo elf, utom vid Lammais vik, Anola å och Likholmen, hvilken holme, enligt hvad en den 10 Augusti 1745 till utrönande af dess rätta läge hållen syn tycktes utvisa, måste antagas vara den i Ruskela fors emellan Saksankorva och norra stranden belägna mindre holme, samt Häradsrädden i Ulfsby och Sastmola socknars tingslag på grund af berörda Dom medelst särskilda utslag den 22 Mars 1805 och den 4 Oktober 1826 tillagt hemmansägarene i Mosia fjerdung ifrågakomne rättighet, med den inskränkning likväl att de enhvar ägde dervid begagna allenast en lippa, jemte det andra personer vid vite förbjudits detta fiske utöfva; alltså pröfvade Häradsrädden rättvist förklara hvarje hemmans- och lägenhetsägare eller innehavare inom meranämnda Mosia fjerdung eller Nakkila kapell berättigad att nedanför Lammais fors idka fiske med lippa i Kumo elf inom sagde kapell, å öfrige utom ofvannämnde fridlysta ställen, nämligen Lammais vik, Anola å och vattnet invid Likholmen, med vilkor dock att lippandet ej verkställdes der kungsådra framlöper och att vid detta fiske af vederbörande begagnades blott en lippa; hvarhos häradsrädden, till förekommande af missbruk härvid, fann godt ålägga dem af bemälde lägenhetsägare och innehavare, hvilka af dylikt fiske ville sig begagna, att årligen utaf Kronočögden i nedre Satakunda härad tillösa sig en tillståndsbiljett eller polett, hvarmed den eller de, åt hvilka fiskerättigheten kunde öfverlätas, borde vid fiskandet vara försedd, vid äfventyr att eljest varda underkastad det vite femtio daler silfvermynt, som af Häradsrädden för slik underlätenhet fastställdes; likasom det vid enahanda vite vore förbjudet ej allenast för oftanämnda lägenhetsinnehavare att åt flere än en person sin rätt öfverlåta, utan ock för torpare, handtverkare, försvarskarlar och echo oberättigad det vara månde att lippfiske i elven idka, hvilket förbud likväl borde genom bemälde Kronofogdes försorg minst en gång hvart tredje år i vederbörande kyrkor afkunnas; och emedan vid de i saken hållne syner erfariits, att kungsådran invid Lammais fors emellan Krono- och Lammais fiskeverk icke hade den bredd och djuplek, som erfordrades för vattnets fria aflopp och uti Kongl. utslaget af den 20 Januari 1801 i afseende å bredden föreskrifvis, äfvensom att de nedanför belägna grund vore hinderliga för fiskens uppstigande; ty och då Harjavaldas kapellboer förklarat sig beredvilliga att i undanrödjanet af sagda grund delta, är af Häradsrädden förordnad, att ej mindre berörde kungsådra borde upprensas till föreskrifven bredd och erfordrig djuplek, än meranämnda grund undanskaffas, hvarom Kronan ägde draga försorg och uti kostnaderne dervid till hälften delta, hvaremot andra hälften af desamma skulle bestridas utaf Harjavaldas

kapellboer samt delägarene i Lammais och Könikkä fiskeverk efter deras innehavande lägenheters mantal, sålunda att bemälde kapellboer deltoe deri till två delar eller dubbelt för sina mantal emot sagde fiskeverks intressenter, från hvilken skyldighet likväl de Harjavalda kapellboer, som uti fisket i elven icke hade del, vore befriade; men hvad anginge det nedanom Arandila fiskeverk befintliga grund, finge den eller de, som ansäge detsamma tillskynda dem något men, ingå författning om dess undanskaffande. — Wid härefter företagen pröfning af frågan om rätta läget af Kumo elfs utlopp i hafvet, fann Häradsrädden gränsen emellan berörde elf och saltsjön böra uppdragas i rak sträckning emellan Ytterö eller Uparo och Källfjerd uddar samt elven alltså der hafva sitt rätta utlopp och i hafvet utfalla; och jämte det förtig allt fiskande under kronotiden uti Kumo elf intill nyssnämnda gränslinie af Häradsrädden förbjudits en hvor oberättigad, borde Räfsö sund samt det invid Uparo udde befintliga sundet sagde tid i afseende å fiskens ostörda uppstigande i elven vara befredade för allt slags fiskande, till följd hvaraf ej mindre Lillraumo, Thorsnäs, Thorbonäs, Hjulbole, Härpö och Indarö byamäns, än Lyttskärs och Ytterö rusthålls innehafvares äfvensom Björneborgs stadsboers gjorda anhållan om rättighet dels till notdrägt, dels att annorlunda invid deras stränder och holmar under kronotiden anställa fiske i oftanämnda elf förkastades; men hvad beträffade det invid Mändyluoto under Ytterö rusthåll lydande holme till någon del fångad, hvartill komme att samma holme vore belägen, utom förberörde linie, inom Ytterö rusthåll enskildt tillskiftadt fiskevatten i saltsjön; alltså och då Häradsrädden icke ägde emot Lag betaga innehafvaren af sagde rusthåll rättigheten till fiske i sitt enskilda fiskevatten, såvidt det samma ej låge inom Kumo elf, af ifrågavarande bågnäts och annat fiske, samt förklara honom och hvarje annan berättigad att fritt idka hvad slags fiske som helst invid sine utom meranämnda gränslinie belägna kuster och holmar, med undantag likväl af ofvanberörde tvänne för fiske fridlysta sund. — Under målets handläggning hade, bland andre, Harjavalda kapellboer anmärkt, att den af Björneborgs stads innevånare begagnade ångbåt vore för fiskens uppstigande i elven hinderlig, samt yrkat deras förmenande att med dylik båt der färdas; men emedan någon

utredning till stöd för det anmärkta förhållandet ej förebragts och sagde påstående jemväl af en del sakägare frångåtts, blef den här- utinan utförda talan lämnad utan afseende, liksom ock alla öfriga under sakens fortgång deri väckta påståenden och förslag ansetts icke böra till någon åtgärd föranleda. Slutligen och jemte det kronan komme att vidkännas det arvode Häradsrätten för målets behandling, innan detsamma blifvit af Lagmansrätten i Åbo och Björneborgs lagsaga genom Dom den 26 Maj 1858 till Häradsrätten åter-förvisadt, tillerkänt nästnämnde Rätts ordförande och ledamöter och hvilket arvode allaredan utbetalts ur allmänna medel med trehundra åttio rubel nittiotre kopek silfver, deraf tillfallit ordföranden ett-hundra femtiofem rubel femtiosju kopek och nämnden återstående tvåhundra tjugufem rubel trettiosex kopek, är bemälde ordförande och nämnd vidare tilldömdt i skjutslega och dagtraktamente för samtelige efter målets återförvisning hållna sammanträden och syner deri, inalles tvåhundra sextiotre rubel femtiosex kopek äfven silfver, som borde utgå från allmänna medel, och hvaraf ordföranden till-komme femtiotvå rubel sextiofem och en half kopek samt nämnden erhöll tvåhundratio rubel nittio och en half kopek; hvarhos kronan skyldigkänts att gälda, till Löjtnanten Sanmark den honom för lemnadt biträde i saken tillhörande skjutslega jemte dagtraktamente, enligt räkning, med tillsammans sjuttiosju rubel femtiosex och tre fjerdedels kopek, samt till Krononfogden, Fältkamreraren Ekholt för dennes i målet haïde utläggningar tolf rubel åttatio kopek ena-handa myntsart; kronan likvälv obetaget att särskildt, i fall af fog, söka förpligta den eller dem som vederborde att delta i betalningen af de i anfört motto utdömde penningesummorna.

Emot detta Häradsrättens utslag har vad förbehållits Kronan samt erlagts af Vicehäradshöfdingen Järnefelt, Landtbrukaren Knif-sund, Tobias Ytterö och Carl Gustaf Inberg hvar för sig, af Erhard Boëlius för egen del och å öfrige Inderö bysboers vägnar, af samte-lige Harjavalda kapellboer gemensamt, af Bruksägaren Tigerstedt och Hamnmästaren Hobin likaledes samfälldt, äfvensom af Hofrätsextra-notarien Lönegren för sig, hvilka vad blifvit fullföljda vid förbemälde Lagmansrätt, som den 7 Februari 1861 i saken meddelat sådan Dom: att som Kronolänsmannen Hjerpe, hvilken derstädes anmält sig att å Harjavalda kapellboers vägnar föra talan i målet, icke styrkt sin rätt dertill; alltså kunde Lagmansrätten ej fästa afseende å hvad Hjerpe för desse sine föregifne hufvudmän anfört, utan blefvo de såsom uteblifne parter ansedde samt, jemlikt *Kejserliga Förordningen* den 24 Maj 1843, förklarade förlustige deras vad och all talan emot Häradsrättens utslag, hvilket fört i afseende å dem vunnit laga

kraft. — Beträffande saken i öfright, så fann Lagmansrätten skäl till ändring i berörde utslag icke vara af de andra vädjande parterna förebragte, hvarför vid detsamma komme att bero, jemte det Kronan ålades att gälda det tillförordnade Ordföranden i Lagmansrätten, Borgmästaren och Härads Höfdingen Baron Sebastian von Knorring samt nämnden derstädes för målets handläggning tillbörande arvode med inalles sextiofem rubel tjuguen kopek silfver.

Denna Lagmansrättens Dom är i vadenväg å Kronans vägnar samt af Vicehäradshöfdingen Järnefelt och Landtbrukaren Knifsund gemensamt, af Bruksägaren Tigerstedt och Hamnmästaren Hobin likaledes samfält, af Bonden Edvard Heikkilä, från Birilä by i Harjavalda kapell, och Kronolänsmannen Hjerpe, den sistnämnde i dess förut uppgifne egenskap, jemväl gemensamt, af Hofrättsextranotarien Lönegren för sig, af Inderö bysboer samfält, äfvensom af Tobias Ytterö och Carl Gustaf Inberg också gemensamt underkastad Hofrättens pröfning; hvarefter Hofrätten genom Dom den 21 September 1861 sig i målet utlätit: att Hofrätten, enär enligt landets äldre lagar ändamålet med kungsådra ursprungligen varit att uppehålla fri farled, fann af ordalydelsen i 5 §: 3 kap. uti Kongl. Fiskeristadgan den 14 November 1766, jemförd med Förklaringen deröfver af den 24 Januari 1771 och 3 §: 20 kap. B. B., tydlig framgå att kungsådra skall der den af ålder varit uti elf, ström, å eller sund, i djupaste vattnet hållas öppen till en tredjedel af vattnets bredd och stadganderne om kungsådra således ej afse större eller mindre del af sjelfva den i uppgifna vattendrag framlöpande vattenmassa; hvare före Hofrätten pröfvade rätvist upphäfva Härads- och Lagmansrätternas härom meddelade yttrande och förklara att kungsådra uti Kumo elf vid ifrågavarande fiskeverk och notvarp borde utgöra en tredjedel af elvens bredd, med undantag likväl af vattendraget ej mindre i Lammas fors, hvarest kungsådran tillförefene i laga ordning bestämts till fyrtiofem alnar och förti äfven framgent skulle till nyssnämnda bredd bibehållas, än i Anola å, der kungsådran jemlikt 2 mom. 5 §: 3 kap. af Fiskeristadgan borde upptaga endast en sjettedel af vattenbredden; till följe hvaraf och då omförmälde kungsådra, bestämd efter vattnets bredd och hvad Lammas fors angår, efter nästsagde särskilda förordnande, vore af Ingeniörlöjtnanten Sanmark å Kommissionslandtmätaren Ekqvists karta utmärkt med två blåa streck, fiskeverken i berörde elf ej finge utbyggas och notvarpen icke utsträckas längre än samma linier utvisade, hvilket, såvida kungsådra ej finge stängas, äfven gälde det af Underrätterne från slik ådras öppenhållande undantagna Ruskela verket, hvarom Underrätternas domslut således också ändrades. Beträffande åter

lägenhetsinnehavarenes i Birilä, Birkala och Niuttula byar anhållan att få under Birkala bys strand ånyo uppbygga det af dem enligt uppgift härförinnan begagnade, men för längre tid tillbaka nedlagda såkallade Lepistö fiskeverk, så emedan nämnde lägenhetsinnehavare, hvilka äro delägare uti Jyräis under Niuttula bys ägor inrättade fiskeverk, icke tillförlitligen styrkt, det de vore berättigade att, i afseende å fiskefångst, jämte sistsgade verk, äfven begagna Lepistö verk, vardt, med rättelse af Underrätternes utlåtande jemväl i denne del, omförmälde anhållan af Hofrädden för närvarande lemnad utan afseende. Deremot ansåg Hofrädden skäl ej vara anfördä till vidare ändring i Lagmansrättens motväjdade Dom, vid hvilken förtý i allt öfrigt komme att bero; derutinnan Sekreteraren Ithimaeus, å finska kronans och Statsverkets vägnar, Vicehäradshöfdingen Järnefelt och Landtbrukaren Knifsund gemensamt, Hamnmästaren Hobin, Kronolänsmannen Hjerpe, i dess förut uppgifne egenskap, och Bruksägaren Tigerstedt, likaledes samfält, samt Tobias Ytterö och Carl Gustaf Inberg Lyttskär, jemväl gemensamt, om ändring i underdänighet anhållit genom skriftliga ändringsansökningar, hvilka blifvit för Kronan och Statsverket och af de andre sökanderne hvaremot annan likaledes skriftligen bemötte, hvarefter muntligt förhör blifvit med bemälde parter i saken anställdt, dervid förelupet på sätt det deröver förda protokollet utvisar.

Hvad sålunda förelupit och handlingarna vidare innehålla har *Hans Kejserlige Majestät* i Nådigt öfvervägande tagit: och är väl beträffande de emellan Kronan och öfrige fiskeverksägare i Kumo elf å ena samt åtskillige Nakkila kapellboer å andra sidan uppkomne stridigheter rörande nämnde kapellboers anspråk att få i sagde elf idka fiske med såkallad lippa, å desses vägnar åberopad en Lagmansdom från år 1463, hvari förekomma följande ordalag; „allom them nidhom för lammas fors bruke frijth med lippo och kolk fara innan hvars thera bolsta, för uthan lammas vijk, anola å och Lyckholmen, hvilka fordom förbudne äro.” Men som af dessa ordalag ej kan härledas rätt i berörde afseende för andra Nakkila kapellboer, än dem som vid elven äga land och strand, varder Hofräddens härutinnan meddelade domslut, i anledning af de deremot utaf bland andre Hamnmästaren Hobin och Bruks ägaren Tigerstedt gjorda påminnelser, sålunda ändrat, att fiskande med lippa i Kumo elf skall tillgodokomma endast de ägare eller innehavare af gjord inom Nakkila kapell, hvilkas ägor stöta intill elven, hvarjemte *Hans Kejserliga Majestät* i afseende å sättet och ordningen för sjelfva fiskandet finner nödigt stadga att detsamma får bedrifvas endast från fast, ifrån stranden utgående lippspång eller från strandfäst eller ankrad

båt och för öfrigt med de vilkor och inskränkningar domstolarne föreskrifvit.

Jemte det *Hans Kejserliga Majestät* icke vill till Nådig pröfning upptaga de i målet jemväl väckta frågorna om upprensning af kungsådran i Lammais fors och vederbörandes skyldighet att uti detta företag deltaga äfvensom om undanskaffande af särskilda grund i elfven på den väg dessa frågor i sammanhang med detta twistemål inkommit, utan vederbörande äga desamma hos Guvernören i länet efter befogenhet anmäla och utföra, finner *Hans Kejserliga Majestät* skäl icke vara anförla till vidare ändring uti Hofrättens ifrågavarande Dom, vid hvilken förti i alla öfriga delar kommer att förblifva; Skolande alla nu meddelade bestämningar om sättet och vilkoren för begagnandet af såväl Kronans som enskildes lax- och sikfisen i Kumo elf gälla tills derom vid förändrade förhållanden kan annorlunda förordnas.

Hvad särskild angår Hamnmästaren Hobins, Bruksägaren Tigerstedts och Kronolänsmannen Hjerpes uti deras gemensamma deduktion i målet förda klagan deröfver, att Hofrädden icke tillåtit dem att, fastän de häri fört enahanda talan med kronan, på sådan grund, utan afgifter underkasta saken *Hans Kejsersliga Majestäts Nådiga granskning*, finner *Hans Majestät* denna klagan så mycket mindre förtjena afseende, som deras andraganden i målet i flere omständigheter stå i strid med hvad å kronans vägnar blifvit yrkadt och drifvet. Det alle som vederbör till underdålig efterrättelse länder.

I Hans Keiserliga Majestäts Höga Namn,

Dess tillförordnade Senat för Finland:

Lars Sackleen (L S) Joh. Fr. Bergbom
A. F. Munck Joh. Granlund Pehr Peterson
Joh. Granlund Viktor De la Chapelle G. F. Rotkirch

Afskriftens riktighet bestyrker:

Afskriftens riktighet bestyrker.
Helsingfors, å registratorskontoret i Kejserliga Senatens för Finland Justitie Departement den 16 Augusti 1872.

Evert Rotkirch.

Afskriftens riktighet bestyrker: Helsingfors, af Kammar-Expeditionen i Kejserliga Senaten för Finland, den 4 December 1882.

Beskrivning
 över ägande- och nyttjanderätten till fiskeverken och notvarpen
 i Kumo älvs.

Översikt av innehållet i det föregående.

Kumo älvs har redan från urminnes tider varit känd för sitt givande lax- och sikfiske, vilket bedrivits huvudsakligast med pator och notar å särskilt utstakade fiskeplatser i älven. Lax- och sikfångsten har i egenskap av gammalt regale-fiske tillhört kronan, vilket framgår ur gamla handlingar redan från 1400-talet. Dock har kronan under tidernas lopp överlätit nyttjanderätten helt eller delvis å vissa fångstplatser åt enskilda jordägare eller utarrenderat den till den mestbjudande. Den första delen i detta arbete behandlar ägande- och nyttjanderätten till lax- och sikfiskeplatserna i Kumo älvs, sådan denna framgår ur gamla konungabrev och domstolsutslag, samt redogör för tvistigheter och rättegångar, förorsakade av dessa fisken. En grundlig och definitiv utredning över lax- och sikfiskeverken och notvarpen utfördes av kommissionslantmätaren Berndt Ekqvist åren 1844—45 och slutlig dom i saken avkunnades av Kejs. Majestät den 17 mars 1863.

I den andra delen uppräknas och beskrivas de lagliga fiskeverken och notvarpen i Kumo älvs, ägande- och nyttjanderätten till dessa, statens arrendeinkomster från desamma samt arrendatorernas namn.

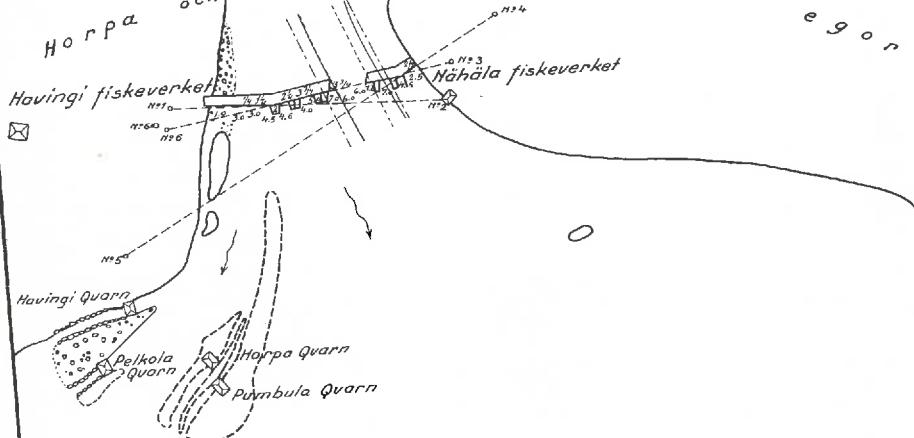
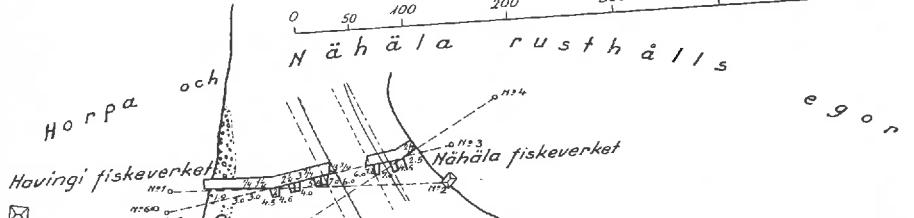
Den tredje delen innehåller avskrifter ur gamla handlingar be-rörande fisket i Kumo älvs ända från 1400-talet, alla skrivna på svenska språket. Dessa handlingar hava legat närmast till grund vid utarbetandet av del ett och två.

Bifogade teckningar över de av kommissionslantmätaren Berndt Ekqvist uppmätta och kartlagda fiskeverken och notvarpen härföra sig till texten å sidorna 55—69.

Havinge fors

0 50 100 200 300 400 500 alnar

N ä h ä l a r u s t h å l l s

T o r v e l a b y s e g o r

Winnais fans

S U C C E S S / 2

A map of Suomenlinna, showing the fortifications and the location of the fish market building. The building is marked with a dashed rectangle and labeled "Fiskeserverket". A north arrow is present.

90

Win man is by s e.g.
Horn

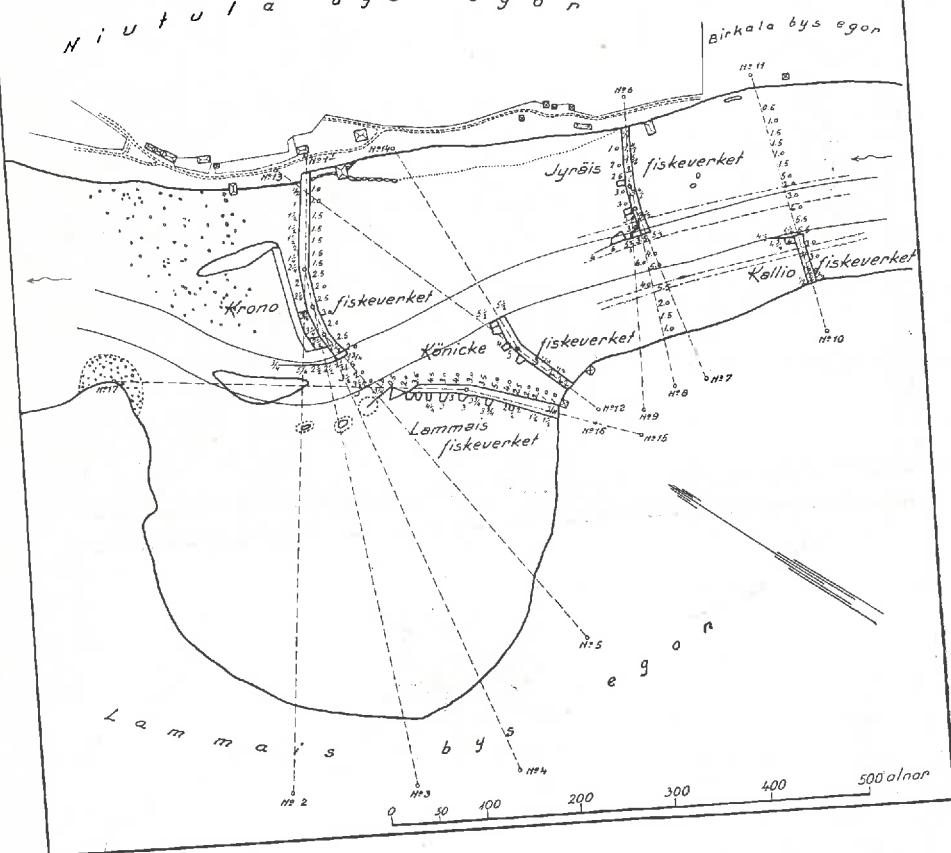
110

Winnemac's fiskevenner

HARJAVALDA KÄ

Lammais fors

Niutula bys egen

Svensby förs

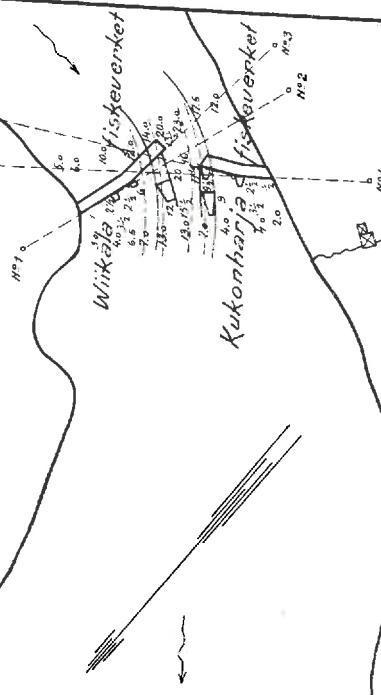
w i k a l a b y s e g o n

Wiikala förs

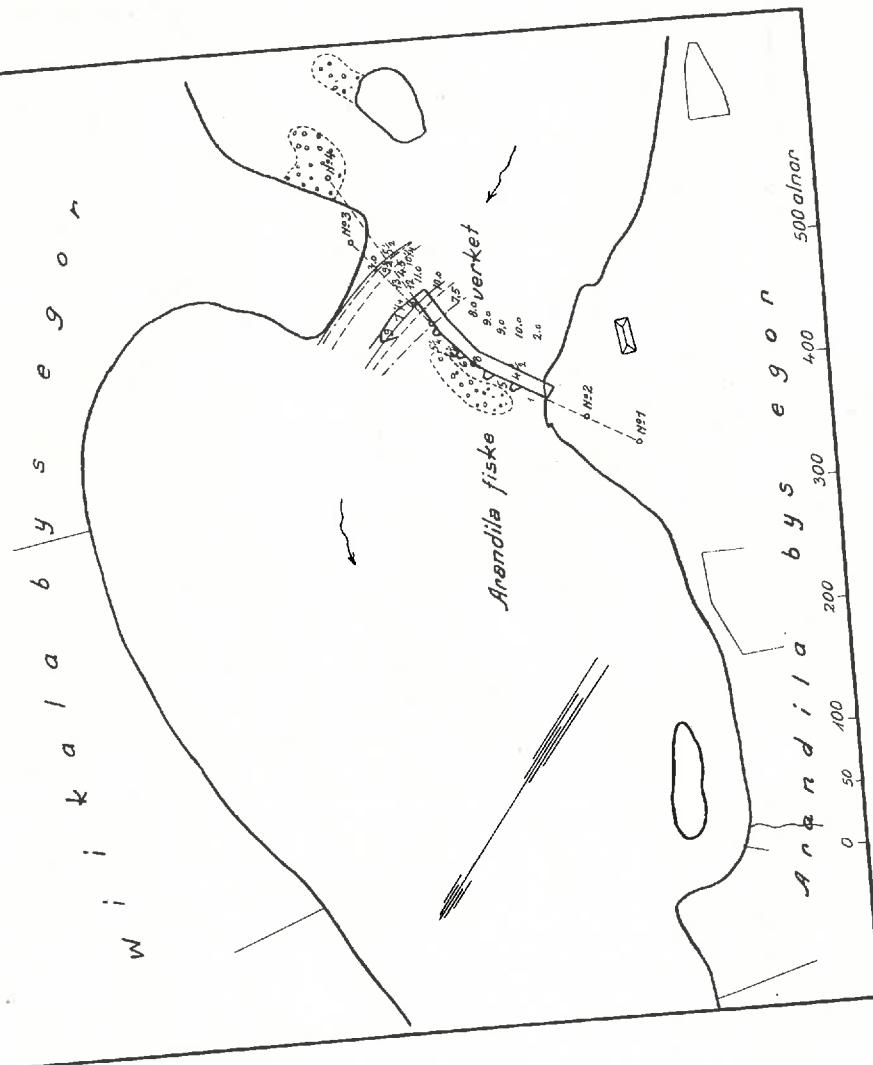
w i k a l a b y s e g o n

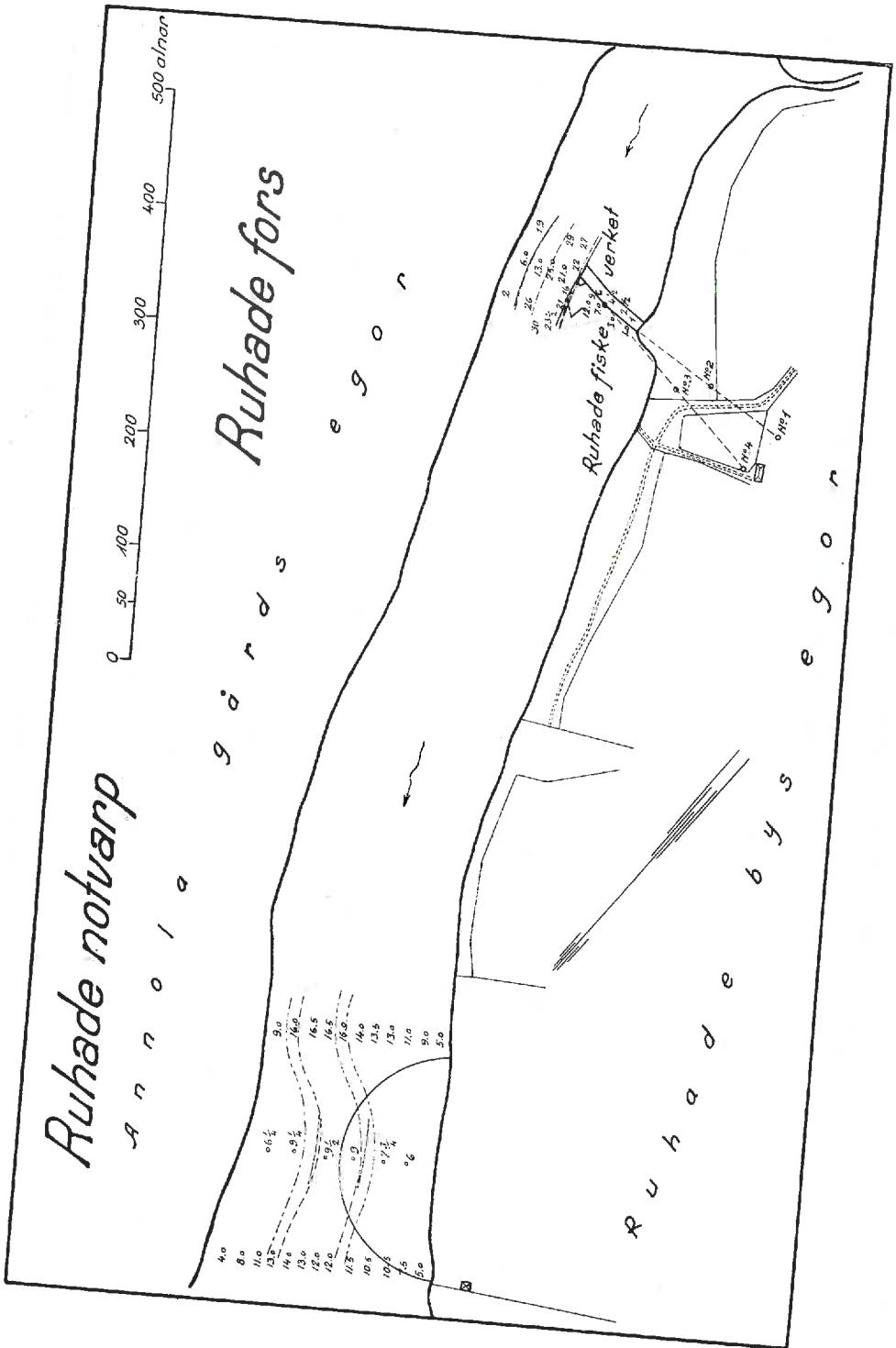
0 50 100 150 200 250 300 alnac n°5

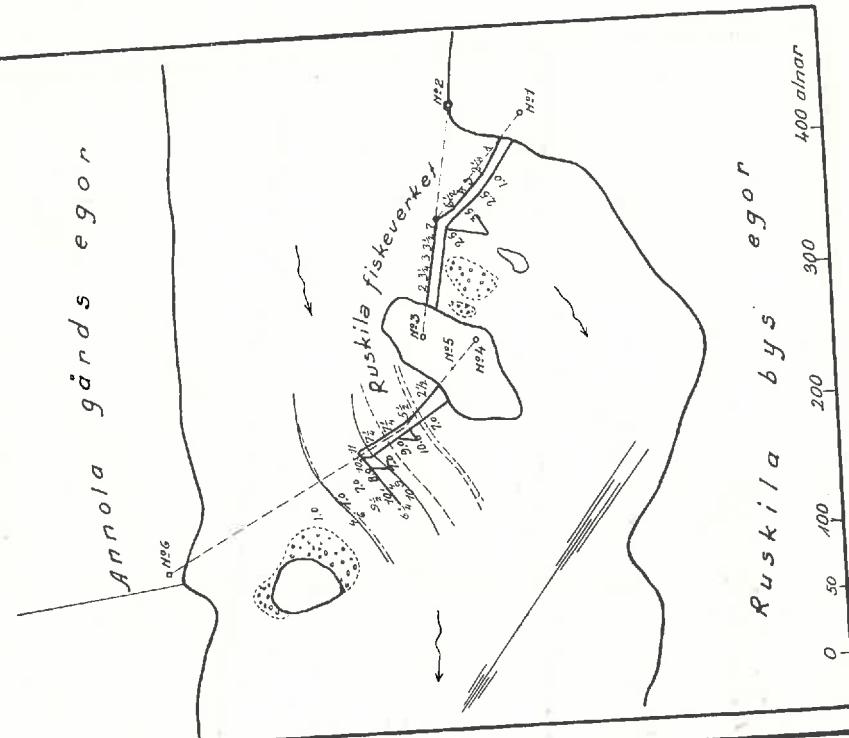
Kukon hanja bys egor

Anändila förs

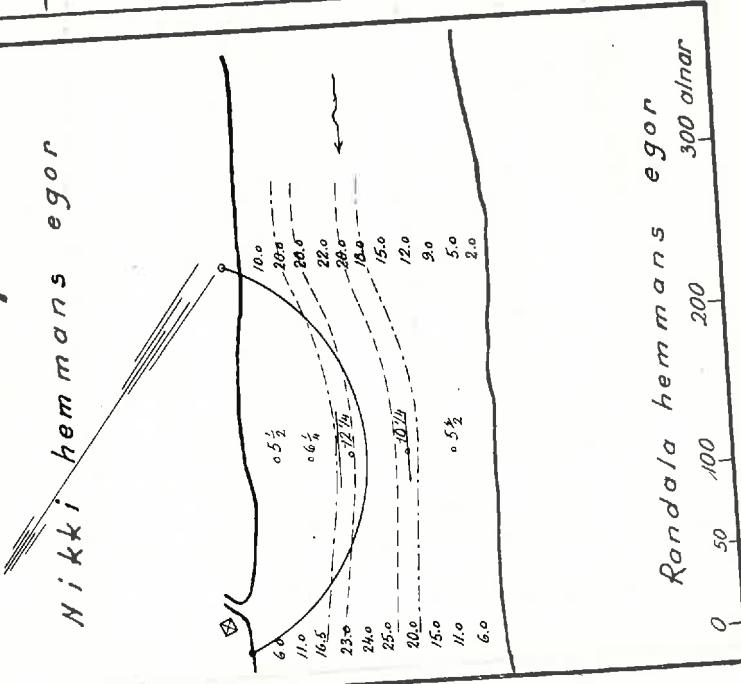

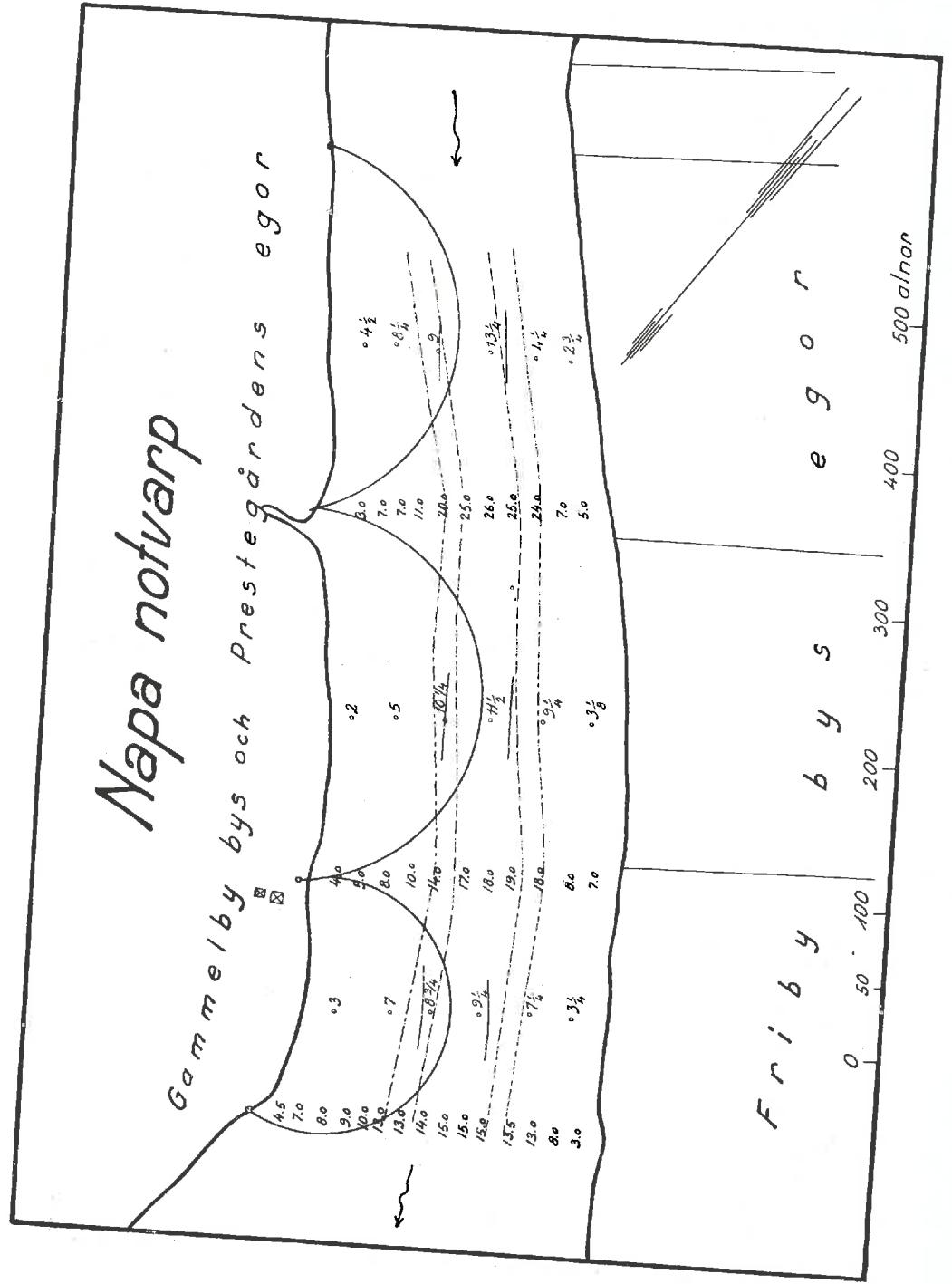

Ruskila förs

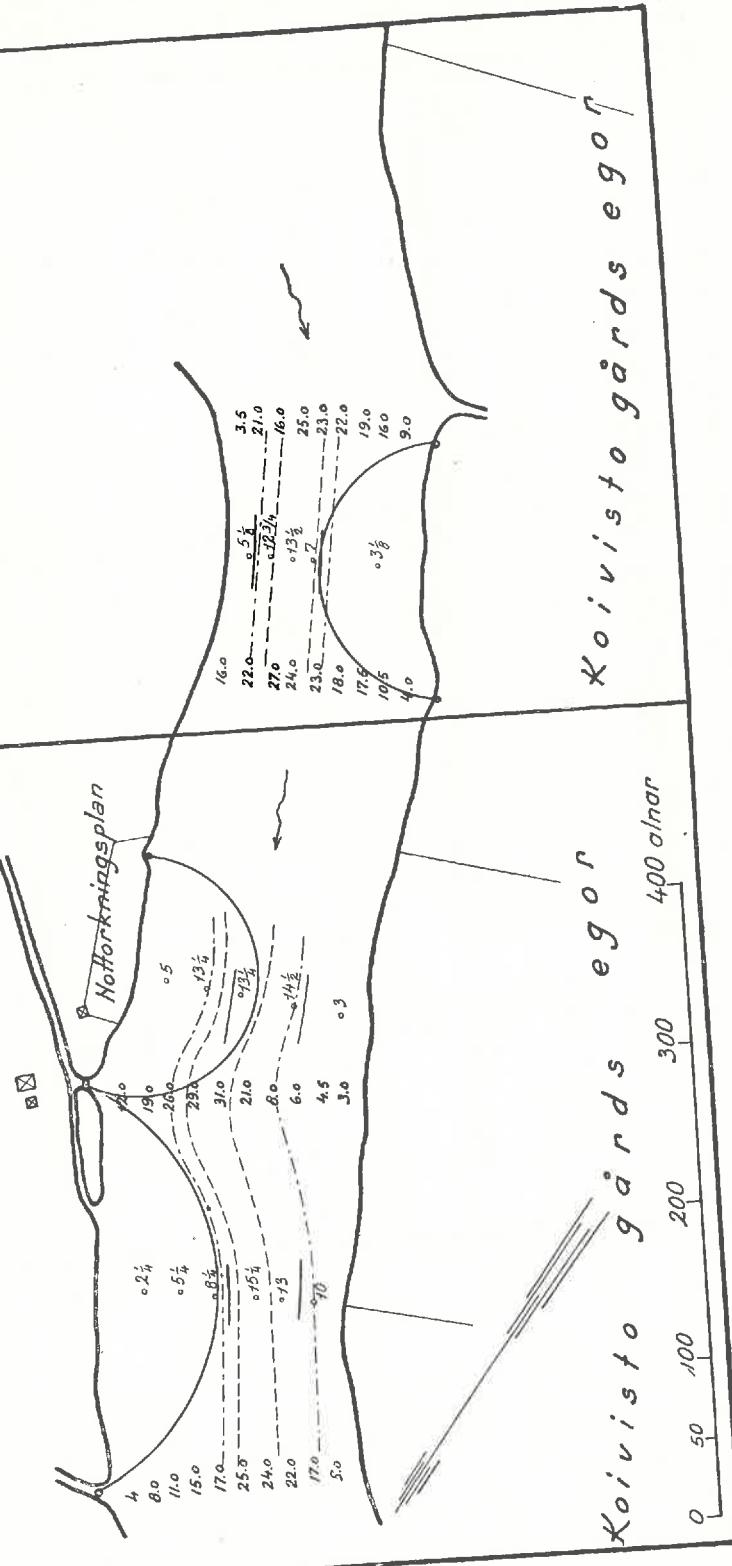

Prestgårdens notvärp

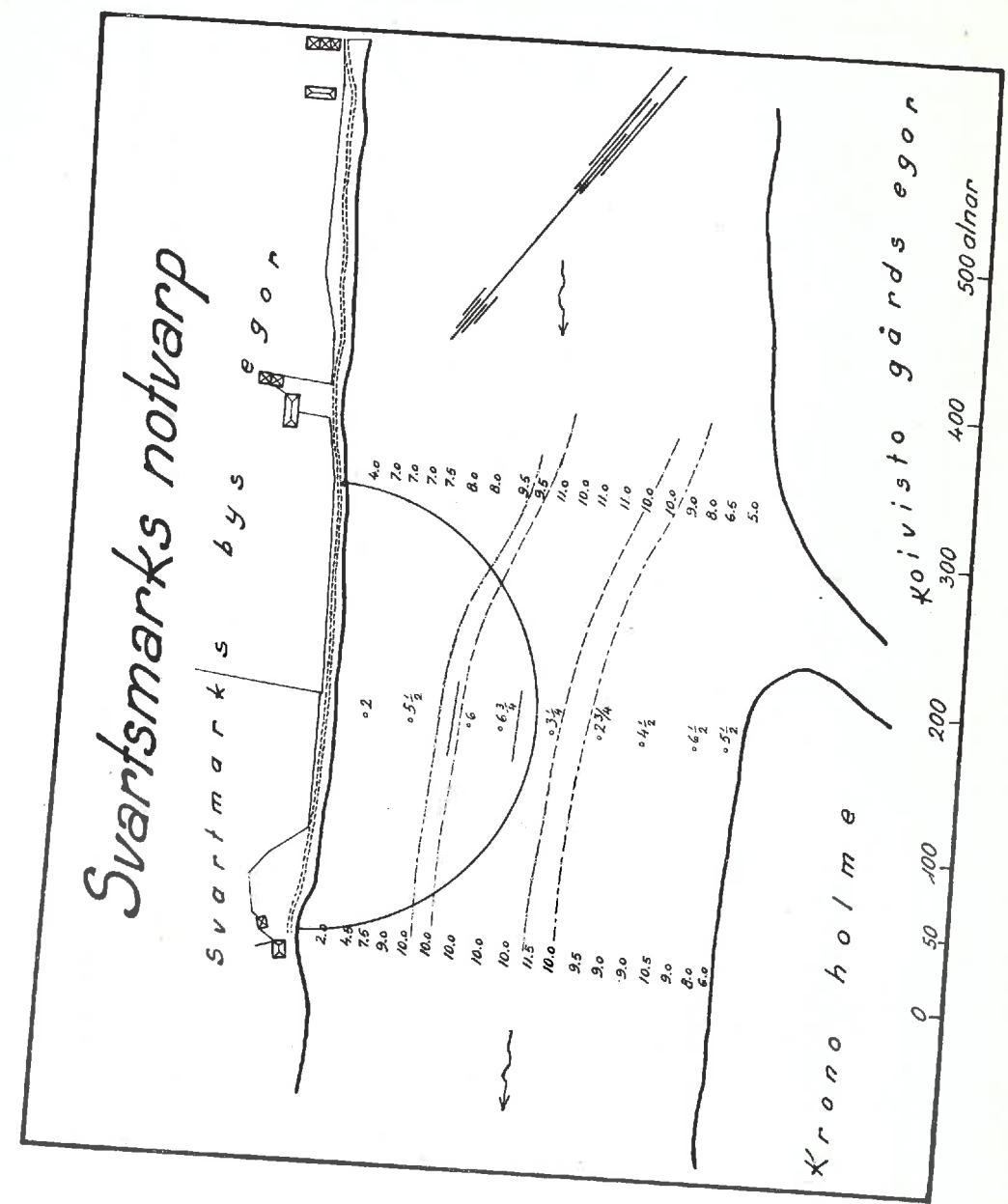

Saar's notvarp

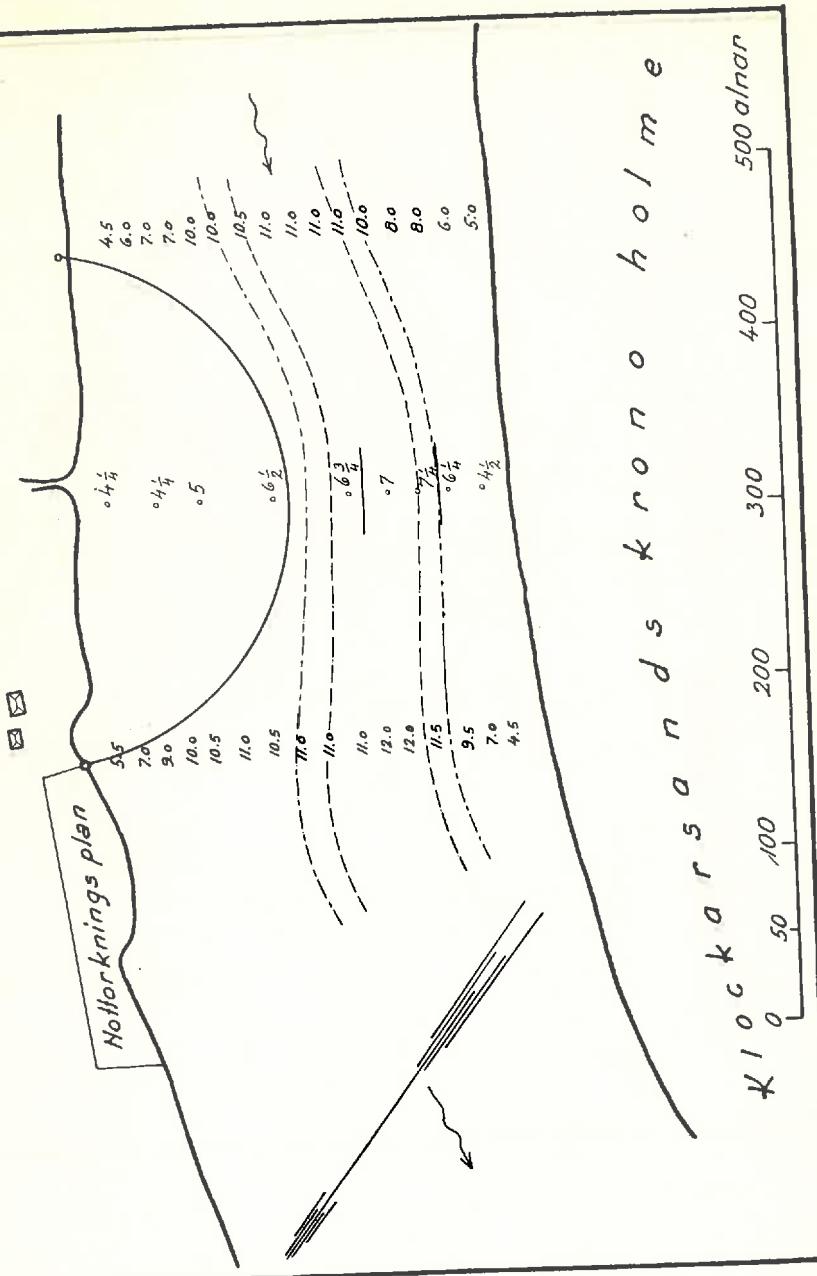

Friby notvarp

Svartmarks nötväp

Sundniemi notvarp

Klockarsand notvärp

Torp

